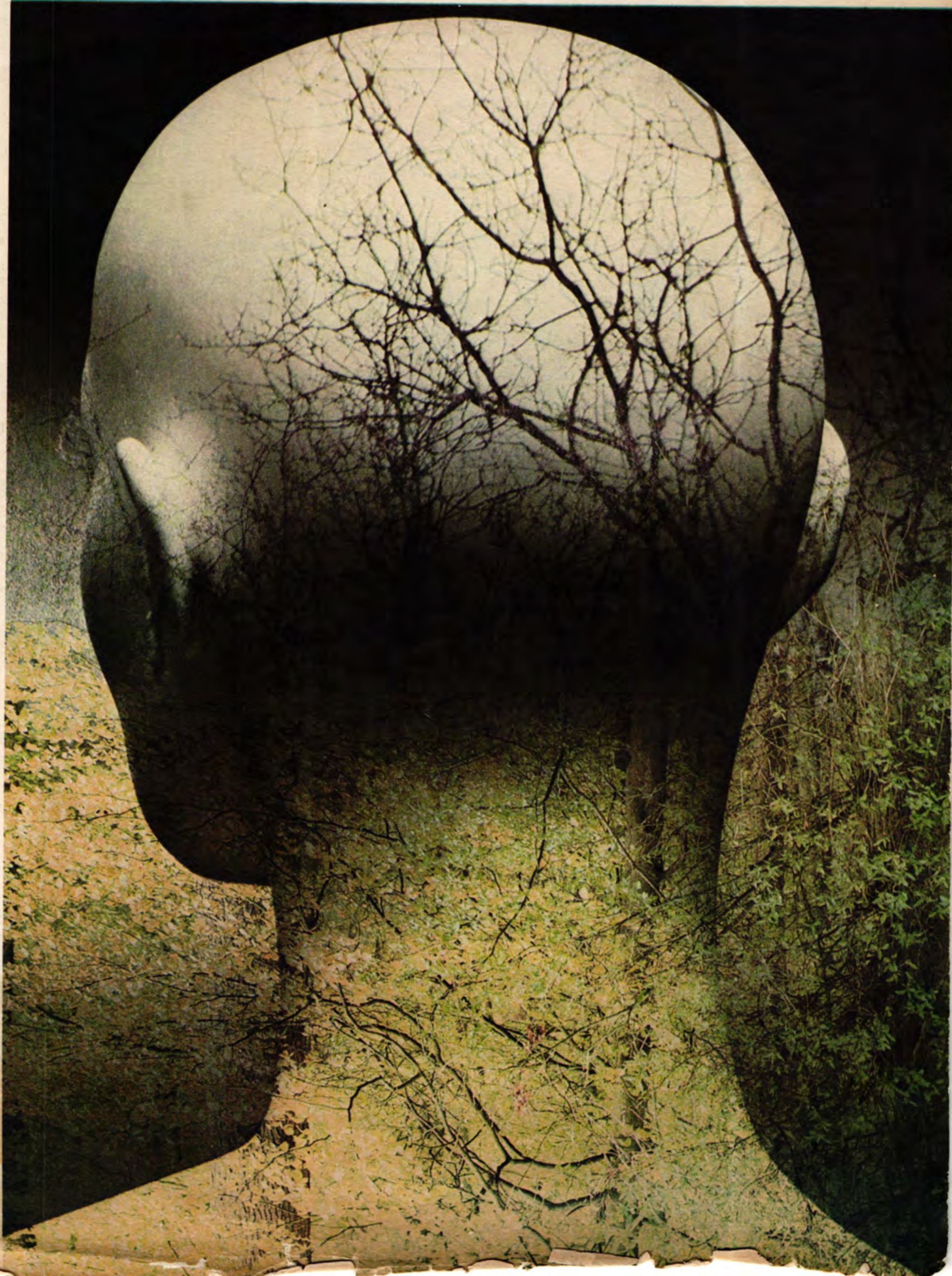
AYLIK SOSYALİST DERGİ HAZİRAN 87

ZEMİN

- Baharın Bilançosu
- Somut bir ortak hedef için
- 15-16 Haziran Gerçeği
- Savaştan değil dernekten korkuyorlar
- Öğrenci hareketleri

Aybar'la Söyleşi:

- "Tıkanıklığı Aşacağız"
- Özgürlükçü bir İslamcı için

SAYI 7
KDV DAHİL 600 TL.

İÇİNDEKİLER

ZEMİN

AYLIK SOSYALİST DERGİ
SAYI: 7
HAZİRAN '87

KDV Dahil 600 TL

SAHİBİ ve SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Uğur Cankoçak
YAYIN KURULU
Uğur Cankoçak, Muzaffer Bal
Orhan Dilber

YÖNETİM
Yerebatan Cad. Salkımsöğüt Sk.
No: 6 Kat: 2 Cağaloğlu/İstanbul
Tel: 512 32 88
BASKI
Flaş Matbaası
İş Bankası Türbe Şubesi
Hesap No: 30420-4356

Doğu insanının politik tecriti

Sayın Zemin, haber niteliğinde gönderdiğim bu yazımın okur mektupları köşenizde yayınlamanızı taleb ediyorum, derken tabiki sizinde düşünme payınızın olmasıda önemli biryeri var. Zaten yazımın sınırlarının çok dar oluşu itibariyle bir duyuru kadarda dar içeriğe sahip olacaktır. Bir doğu insanı olarak istedimki içinde bulunduğum koşulları kısmadan tüm teffarruatiyle doğu insanının sorunlarını yazabilme ortamına sahip olabilseydim. Fakat kendi etkileşim alanım içerisinde bir yerde ölçüsü ne olursa olsun bir şeyler iletebilme imkânını denemekte yarar olacağı kanısındayım. Gerçi nasıl ki dalı kesilen bir ağaçtan meyva beklenemiyorsa yazımın içerisinde de tatmin edici bir yanıt bulmakta sanırım yetersiz olacaktır. Yalnız doğu insanın içinde bulunduğu sevimsiz olayları gene doğu insanından alabilmek hem nesnel bir iletişim olur hem de bir parça olsun kamu oyunda duyurulmasında da yararı sayılır. Evet doğu insanının göç mıhtıraları şöyle veya böyle insanlar arasında, dolayısıyla haber bültenlerinden belki de duymayan kalmamıştır. Hükümet yetkilileri işi oldukça sakin ve iyimser bir tavırla bitirmeye çalışmaktadırlar. Yetkililer ormanlaştırma kanunu adını koydukları bir yasa ile doğu insanını öz varlıklarından ve kökenlerinden koparılarak göçe zorlanmaktadırlar. Yeşile çok açık bir politik terbiyedir. Çünkü doğu insanıdır, o insanı doğu insanı olmaktan mümkün mertebe uzaklaştırmaktır. Doğu insanının bir topluluk kitlevi yerleşimini parçalanmışlığa maruz bırakılmaya çalışılmaktadır. Kelimenin modern anlamını kullanırsak doğu insanını politik yollarla yoğun bir şekilde asimile ettirmektir. Erzincan'ın, Tunçeli il sınırına yakın iletişim içinde olan yerleşim köylerinden Çamlık, Pelitli, Değirmendere, Elmalı, Bağlar, Zürün Esenyurt, Bulanık ve Büyük köy. Tunçeli'nin Kırkmeşe, Büyükçeşme ve isimlerini bir sayfaya sığdıramayacağımız 234 köyün göçe gönderilme çalışmaları başlamıştır. İlk etapta isteğe bağlı, isteyenler uslubüyle çok sayıda köylülerde yeni yerleşim alanları, (Antalya, İzmir ve Muğla) için müracatlarda bulunmuştur. Her ne kadar isteye bağlı ise de, sonunda çoğunluk gittiğinde, herkesin gitmek zorunda olduğuda ağırlık kazanan durumdur. Tabiki bunlar için uslübu gereğidir. Mesele insanları bu iş için bir kere seferber etmektir. Gerisinin kolay getirileceği hesabı yapılmaktadır. Eğer işin kamuoyu tepkisinide hesaba alırsak, yetkililer işlerinin daha rahat olması için, göçün doğruluğunu saptırmakla da, on dereden su getirebilirler. Sanki Türikye'nin ormanlanmamış tek bölgesi doğu bölgeside, sanki verecek başka hizmeti kalmamışta, zaten doğu insanının hükümetlerden en çok gördüğü şeyler politik tecritlerdir. Yetkililer göç olayınıda ellerinden geldiğince cazip hale getirerek insanlar arasında iyimserlik gibi sempati yaratmaya çalışmaktadırlar. Zaten Ege ve Akdeniz bölgelerinin isimlerini kullanmakta boşuna değil-dir. Çaresiz olan doğu insanının 12 Eylül sonrası suskunluğundan hükümetin göç olayını başlatması da bir rastlantı değildir. Önceden hazırlanmış bilinçli bir politik süzgeçtir. Mesele bir toplumsal karekterde olduğundan, tüm ilgili toplumsal katmanlardan, kendilerine, Aydın, Demokrat ve kendilerini insan haklarından yana gören kişi ve kuruluşların, doğu insanının sorununun tüm insan sorunlarının bir parçası olduğundan, herkesçe desteklenerek göçün durdurulması gerekmektedir. Ve doğu insanında daha iyi yerde, mülkiyet sahibi olacağız mantığından vaz geçerek, işçi ve köylünün gideceği hayatın her alanında kendilerinin kötü koşulların beklediğini unutmasın.

Şükrü Günışık

Tunceli'den göç

Bu yazıyı size daha önce de yazmayı düşündüm ama bu son "Göç" olayından sonra doğrusu kendimi tutamadım.

Biz (Tuncelililer) senelerdir sanki ailenin üvey evlâdı gibi horlanıp azarlanıyoruz.

Çoğu zaman oluyor ki gönül rahatlığıyla Tuncelili-yiz diyemiyoruz, neden?.. Nedenini ben de bilmiyorum. 23 yaşındayım ve on yıldır Tunceli'den ayrıyım. Bu kanıya değişik illerden arkadaşlarımın bana, yani Tuncelililere karşı tutum ve davranışlarıyla vardım. Sormak istediğim, bizi bu kadar kötüleyen nedir? '38 olayları mı, Alevî olmamız mı, yoksa bilinçli bir sosyalizmin belirlediği, bir zamanların Tuncelili'si diye mi?

1975 ve '80 dönemi, devrimci kitlesinin en ateşli dönemi ve Tunceli!.. Aramızda kim vardı? Hiç kimse, sadece düşünce ayrılığı ve sonucunda hepsinin aynı noktaya varmak isteyip ayrı ve dolaylı yollardan gitmek isteyişleri sonu Tunceli'de kardeşi kardeşe vurdurmak...

Peki, neden bilinçli bilinçsiz herkesi bu yola teşvik edip birbirine kırdırdılar. O zaman yoluna çekip kardeşimizi vurduğumuz fonksiyonların elebaşıları ne düşünüyordu?

Diyebiliyorlar mıydı ki Tunceli'yi bölüp parçalayacağımıza bir yumruk haline getirelim. Hayır!.. Sanki ayrı düşüncedeki biri onlar için düşmandı. Nitekim öyle de oldu. Emekçiler bu dönemde ezilmenin, çalıştığının karşılığını alabilmenin mücadelesini verirken, biz Tunceli'de birbirimizi yiyorduk. O dönem geçti, bizde çok acı hatıralar bırakarak. Bugün de aynı şey oluyor. Yine Tunceli halkı birbirini vuruyor. Biri dağdan inip köye, kendisini beslemesini istiyor, diğeri de devletten yakasını kurtarmak için bile bile kardeşini vuruyor. Sonuç yine ortada, yine '75-'80 dönemi... Yine olan Tunceli'ye oluyor.

"2000'e doğru" haftalık dergisini okudum da, kendi kendime sordum. Bu yazıyı yazanlar, hele hele Sayın Doğu Perinçek, bir zamanlar Tunceli gözdenizdi. Siz ne yaptınız, aynı şeyi, yani şu an hükümet kuvvetlerinin yaptığını bir zamanlar siz de yaptınız. Ya bir de bugün kalkmış suçsuzmuş gibi yazıp çiziyorsunuz. Örnek olarak sayın Perinçek'i gösteriyorum ki (bir zamanlar ben de TİKP'in partizanıydım) genelde Türkiye'nin tüm solunu eleştiriyorum. Devrimcisi, sosyalisti, sosyal demokratıyla, herkesi...

Niye hep lafta kalıyor söylediklerimiz?.. Bir araya gelmek çok mu güç? Bir dinci grup ile bir aşırı sağcı grup birleşebiliyorsa, bizim neyimiz var? Düşündüğünüz, tasarladığınız, varmak istediğiniz aynı hedef değil mi? Daha da boş laf edip duruyoruz. Eğer bir şey yapamayacaksak bari ölelim de kurtulalım, ya da gidip Reagan'a, Gorbaçov'a yalvaralım, şu düğmelere bassınlar, böylece hepimiz kurtuluruz, ne dersiniz?..

Yayınlarsanız çok sevinirim.

Zemin'e başarılar. Saygılarımla.

Hüseyin Aşkın-İstanbul

Bir düzeltme

"Bir Mamaklıyla söyleşi-Hücrede kesintisiz 7 yıl" başlıklı yazısının içerisinde yeralan fotoğrafın alt yazısı yanlıştır. Fotoğrafta tecrit hücresinin önündeki genç Necdet Adalı değil, Erdal Eren'dir. Erdal Eren'in bu fotoğrafı daha önce Milliyet Gazetesi'nde ve 2000'e Doğru-Ocak 1987 sayı 2'de sayfa 17'de yayınlanmıştır.

Yapılan bu yanlışın düzeltilmesini ve bu durumun "okur mektupları" köşesinde (ya da "Cezaevi Sorunları" sayfasında) yayınlanmasının gerekli olduğuna inanıyorum.

Bundan sonraki çalışmalarınızda daha dikkatli olmanız ve başarı dileklerimle...

Murat Erdoğdu-İstanbul

Tüm devrimcilere

Merhaba Dostlar,

Satırlarımı karalamadan kucak dolusu selamlar yollar, görevinizde başarılar dilerim.

Ben yıllardan beri elimden geldiğince aydın ve devrimci yayınları okuyan bir işçiyim, fakat tabii ki bu arada maddîce zamanımın beni çok zorladığından yeteri derecede ulaşamıyorum. Yine de ulaşmaya çalışıyorum. Dostlar, 6. sayınızda Sağmalcılar'dan bir tutuklu, yayın almaya parasının olmadığını size ücretsiz olarak abone olmak istediğini yazıyor. Ben diyorum ki, tutuklular, maddi durumu iyi olmayanlar seslerini yayınlar aracılığıyla duyururlarsa tüm devrimciler bunlara yardımcı olacaklar.

Bir de tüm devrimcilere sesleniyorum, yakın veya tüm tanıdık tüm tutukluları elinizden geldiği kadar yayınlayın. Onlarla bağlarınızı kesmeyin, onlar bugün içeride, fakat yarın yanımızda olacaklar. Onlar ülkemizin tarihini kanlarıyla canlarıyla yazdılar. Bunlar sahipsiz değiller, olmamalıdırlar. Onlara elimizden geldiğince moral verelim, mektup yollayalım. Yayın yollayalım, çünkü yarın sıra bize de gelecek. Ben kişisel olarak tüm devrimcilere elimden gelen yazıyı yollamaya çalışıyorum tutuklular aracılığıyla. Sizleri de böyle bir şeye davet ediyorum. Sağmalcılar'daki olanakları olmayan devrimcilere kişisel olarak yayın yollamayı üstlendim. Yaşasın yiğit savaşçılarımız!..

Bu yazımı derginizde yayınlarsanız çok memnun olurum.

Yayın yaşamınızda başarılar. Zemin aracılığıyla tüm tutuklulara genel af diliyorum.

Selamlar.

İhbarcılık hizbi olmamalıdır

Zemin'i içerden okumaya çalışan biriyim. Cezaevi koşulları okumayı istem dışı da olsa kısırlaştırabiliyor. Okunacak malzeme eksikliği, ya da başka bir deyimle tercih ettiklerini okuma olanağının olmayışı perspektifte olumsuz etkiler, yetersizlikler doğuruyor. Daha önce üç yıl kadar Mamak Askerî Cezaevi'nde yattım. Sınırlı da olsa cezaevinin potansiyel yapısından dolayı okunacak malzeme bulmak mümkün oluyordu. Hattâ seksen son-

rasının eçiri yaşamı birçoğumuza sanatın ve edebiyatın önemini öğretti. İçerdeki bu süreçimde insanlarımızın şiir, hikâye ve denemelere el attığını ve oldukça olumlu şeyler yaratabileceğimizi gördüm. Mamak'ta günün belli saatlerini tüm koğuş olarak "sessizlik saati" ilan eder ve o saatlerde konuşmalarımızı ıısıltı düzeyinde tutardık. Bunlar bizim en değerli okuma zamanlarımızdı. Daha sonra üç yıllık Mamak atmosferinden (tüm baskı ve işkencelere karşın) çıkıp Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne gelince, o bizce havayı bulamadım. Okuma o kadar rahat değildi, belki de bu oradaki daha rahat yaşamın insanlar üzerinde yarattığı gevşeklikti. Ondan sonra gittiğim cezaevlerinde ve şu anda bulunduğum cezaevinde bu kez de Ankara Merkez'deki imkanları bile okuma açısından bulamadım. Şu anda bulunduğum Yozgat Cezaevi'ne *Nokta Dergisi* ve *Cumhuriyet* sokmak bile yasak. Böylesi bir yerde *Zemin* okuyorum, çok güç bir durum... Şu ana kadar *Zemin*'in 1., 3. ve 4. sayılarını okudum. *Zemin,* ülkemizde yıllardır yapılması gereken şeyleri yapıyor. Sosyalistler arası ilişki ve çelişkileri (çarpıtmadan) bir yayın organı içinde ortaya koymaya seksen öncesinde de büyük ihtiyaç vardı. Zararın neresinden dönersek kârdır, hele ki bunca yaşanılandan sonra... O nedenle tüm eksik ve yanlışlarına karşın *Zemin*'i olumluyor ve savunuyorum. Zaten yayın politikanıza göre de eksik ve yanlışları gidermek hepimize düşüyor. Yanılıyor muyum? Bu nedenle *Zemin* sayfalarını zaman zaman ziyaret etmeyi düşünüyorum.

Kısaca parti konusuna değineyim:

Marksistler hiç bir mücadele biçimini reddetmez, biliyoruz. Mücadelede saplantılara ve dogmalara kapılmak, taktik gibi görünen hataları stratejik hatalara dönüştürür. Bu legalitede illegalite de geçerlidir. Sosyalistler için kitleselleşmek, özellikle de sınıfa "ideolojik öncülük" megalomanlıklarını aşarak ulaşmak, laftan da öte artık 'olmazsa olmaz' noktasına getirmiştir. Kırk tane tilki, kırkının da kuyruğu birbirine değmez kurnazlıkta derler. Tilkiyi bilmem ama küçük burjuva kariyerizmleri ve ilh. yeni-eski birçok oturma yeri doğurmuştur. Bu da sosyalistleri birbirine değmez-dokunmaz saflığa - kimine göre de kurnazlığa-getirmiştir. Ama asıl gerçek hiçbir zaman gözden kaçırılmamalıdır. Bölünmüşlük işçi sınıfında değil, onun adına yola çıktığını iddia eden sınıfsız sosyalistlerdedir. İşçi Kitle Partisi (İKP), adından da öte bir İşçi Kitle Partisi olacaksa bu unutulmamalıdır. Sosyalistler öncülük kompleksleriyle bugüne kadar işçi sınıfını kurtaramadı. Ama işçi sınıfı onlardan daha öte bir görevi, kendi kendini kurtarmayı üstlenirken, sosyalistleri de bu dağınıklıktan kurtaracaktır. Elbette ki tersten bir kurtarıcılık üretmek değil niyetim. Sadece İKP'nin de sınıf temsilciliği iddiasının kalmaması. Bu hayati görev hepimizindir bilene. H. Kıvılcımlı'nın da dediği gibi; "Parlak göktaşı gibi yitip gitmek istemiyorlarsa, tüm devrimci yıldızlar tarihin yörüngesine oturmalıdırlar." Bu yörünge işçi sınıfıdır. (Kıvılcımlı bunu yapabildi mi, ayrı bir tartışma konusu.) Bu arada böylesi bir yapılanma gidişte bu aşamada sosyalistlerden kendince özörgütlenmelerinden vazgeçmeleri de istenemez.

Marksistler hiçbir mücadele biçimini reddetmez dedik. Ama bu, Makyevel'in çene kemiğini silah yapıp savaşçılık oynamaya kalkmakla bir tutulamaz. Bazı *Zemin* yazılarında kurulacak partinin sol vs. kanatlarının da olabileceği hizipler gündeminde işleniyor. Böylesi bir partide, farklı görüşlere de yer olacağı "aptesinden emin olan" her sosyalist için normaldir. Ama yaşanılan öylesine olaylar vardır ki, üzerinden hiç kimse atlayamaz. Daha dün ev ev, mahalle mahalle ve isim isim sosyalist hareketin militanlarını ihbar edenler, bir eğilim çerçevesinde tutulamazlar. Sosyalistler cephesinde ihbarcılık hizbi yoktur, olmamalıdır. Konunun salt ahlaksal vb. ögelerle ele alınışına da karşıyım. Devrimci marksistlerin bir görevi de bu unsurları politik olarak mahkum etmektir. Ne yazık ki bazı *Zemin* yazarları (partide sol muhalefeti meşrulaştırmak istercesine) bu unsurlarla ılımlılık gösterilerine girmiştir. Devrimci Marksizm kimsenin tekelinde olmadığı gibi sol muhalefetin meşruluğu da mücadelenin özünde yatmaktadır. Devrimci marksistler her şey kadar ihbarcılara ve anti-troçkistlik savlarıyla kozaları örülmeye çalışılan stalinist "yerleşik kanaatler ordusu"na karşı da savaş verecektir. Ayrıca ittifaklar çerçevesi şu ana kadar *Zemin*'de yer almayan daha gerçekçi ihtilalci unsurları da içine almak zorundadır.

Son olarak değinecekle rim de şunlar:

Yasalar, Sosyalist Parti kurmaya engel değildir. Tam da bu noktada klasik bir sloganı hatırlatmak istiyorum: Silahımız Partimiz... Küçük burjuvaca da olsa bazı kıyaslamalarla açayım. Yasalara göre bazı insanlara silah taşıma hakkı da (resmî ruhsata tabi olarak) tanınmaktadır. Ama buna rağmen diğer bazı yasalar bu silahı kullanmayı mümkün kılıyor mu? Silahın işlevi (basitleştirilmiş haliyle) birini vurmaktır. Birini vurmaksa herşeye karşın yasalarca suçtur. Suçun hafifletici yanlarıysa ancak mahkeme aşamasında ortaya çıkar. Saldırı mıdır? Nefsi müdafaa mıdır? vs. Evet, sosyalistler legal, yarı legal ve illegal olarak daima yargılanmıştır. Bunun, bundan böyle de süreceğini de bilmek için kahin olmak gereksiz. İKP hedeflenişinde bunlar da gözden kaçmamalıdır. Partinin işlevi yapısıyla ne oranda bağdaşacaktır? Adı ne olursa olsun, bir parti hedeflerini ve ilkelerini düzen içi çözümlerle kısır döngüye sokacaksa, kazancı neler olacaktır? Günümüzde güncelliğini yitirmeyen banka-şirket kurtarmaların bulanıklığı, ticarî gizliliğin kaldırılması, üretimde ve üretilen malın piyasasında işçi kontrolü ilkeleriyle aşılabilecek mi? Ya askerî ve bürokratik devlet cihazı, bankalar?.. Yurtseverlik ve şovenizm sınırları? Ulusal ve azınlıklar sorunları, bunları sosyalistler içlerinde, yüreklerinde çözecektir dersek mastürbasyondan öteye geçer mi? Ozan'ın da dediği gibi yaşamak ciddiyet ister. Silahımız partimiz midir? İğnesiz, horozsuz ve tetiksiz bir silah ne işlev görür? Evet, İşçi Kitle Partisi. Ama parti tartışmalarının bu aşamasında "YAPI VE İŞLEV" konusunda daha bir ciddiyet gerekiyor kanısındayım. Yoksa yapay bileşimler tabelası olmaktan öteye geçemez.

Saygılarımla.

Cemal Çilingir

OKURLARA

Zeminin biçimi ve içeriğiyle ilgili okurlarımızın eleştirilerini gözön ne alıp, bu sayıdan başlayarak değişiklikler yaptık. Yeni biçimimiz d ha kolay okunmayı hedefliyor. İçerik olarak da eskiye göre daha ç politik yazılara yer vermeye, teorik uzun yazılardan kaçınmaya ça şacağız. Ama bu, bundan böyle teorik ve uzun yazılarla ilgilenmey ceğiz demek değil. Tam tersine, kitapçıklar yayınlama başlayacağız. Elimizde şimdiden beş kitapçığı dolduracak kadar ya var. Sosyalizm ve Demokrasi, Çevre, Sosyalist Parti Tartışmaları gibi k nular şimdiden saptadığımız konular. Bu nedenle de çevre dosyası çok sınırlı tuttuk. Elimizde çevre konusunda değişik açılardan bak yazılar var. Çevre kitapçığını yakında yayınlayacağımızı umuyo u

Başyazı

Baharın Bilançosu

İşçi sınıfı ve çeşitli ezilen kesimler içinde hareketliliğin arttığı bir dönem yaşıyoruz. Grevler, küçük çaplı da olsa direnişler, açlık grevleri, ölüm oruçları yürüyüşler, mitingler, boykotlar birbirini izledi. Yeni bir yükseliş dalgasının belki ilk küçük açılımları, öncülleri bunlar. Ama toplumun geniş kesimlerinin günlük tavrını, siyasi gündemini, hâlâ burjuva partileri belirliyor. "Yasaklar kalksın mı, kalkmasın mı?" "Referandum mu, değil mi?" tartışması aylarca tüm basının baş köşelerindeydi. Böylesi bir ortamda sosyalistler seslerini ancak bazı tekil aydınlarla ve dergi sayfalarında duyurabildiler. Tüm bu dergilerin tirajlarını toplasak sosyalistlerin seslerini duyurmayı başardığı kitlenin sayısının 50 bini bile bulmadığı görülür. Sosyalist bir siyasi sesin eksikliği kendini her olayda, her dönemeçte, her tartışmada hissettirdi. Dolayısıyla ne işçiler, ne öğrenciler, ne diğerleri sosyalistlerin, işçi sınıfı politikasını siyasal arenaya oturtmaya çalışanların önemli bir dizi konuda ne dediğini, bunları nasıl değerlendirdiğini öğrenemedi. Böyle bir seçeneği olamadı. Birkaç örnek verelim:

AET'ye başvuru:

Sosyalistler Türkiye'nin siyasi ve ekonomik orta vadeli geleceğinde belki de en önemli etkenlerden biri olabilecek AET (ya da AT)'ye başvuru konusunda tavır alırken hangi kaygılarla hareket etmeliydi. Şöyle bir çıkmaz yaşandı: AET'ye girmeyi demokrasi insan hakları ve ilerleme olarak savunmak bir platformda burjuvaziyle aynı konuma düşmek demekti. AET'ye karşı çıkma halinde ise İslâmcılarla aynı konuma düşme tehlikesi vardı. Görüldüğü gibi sosyalistler artık kendilerini hep başkalarıyla karıştırılmaktan alakoymak zorundalar. Çünkü sesleri uzun zamandır çıkmıyordu. Üstelik karşı

çıkmak ya da çıkmamak noktasında sosyalistleri zorlayan bir başka "stratejik" etmen daha sözkonusu: Sosyalistler enternasyonal sınıf hareketi perspektifiyle gerek konjonktürel olarak gerekse siyasal strateji olarak yüzlerini ilk elde nereye dönmelidir? Ortadoğu'ya mı, Avrupa'ya mı? Türkiye işçi sınıfının ve sosyalistlerin yönelişi uluslararası planda nereye doğru olmalıdır: Bir Avrupa (işçi) Cumhuriyeti'ne doğru mu yoksa Ortadoğu Federasyonu'na doğru mu? İşte örneğin sosyalistler tartışma gündemini böyle de belirleyebilirlerdi. Bu konuda tartışmalar açabilirlerdi.

1 Mayıs

Sosyalistler açısından önemli bir olay da 1 Mayıs'ta yaşandı. Bir yeniden canlanış ve toparlanış döneminde 1 Mayıs'ın sınırlı bir salon toplantısıyla da olsa kutlanması, kutlanabilir olduğunun gösterilmesi önemliydi. Ancak bu sürecin örgütlenmesi ve bir takım kısır hesaplara kurban edilmemesi ve o gece söylenenler daha da önemliydi.
Örneğin çeşitli sosyalist kesimler hiç değilse böyle bir günü birlikte kutlamak için bir güç ve eylem birliği yapabilirlerdi. Ortak bir komite oluşturabilirlerdi. Ya da bir grup organizasyonu üstlense bile, bir anlayış olarak sosyalistlerin geniş kesimlerine, sendikalara ve öğrenci örgütlerine çağrı da bulunabilirdi.

Ama tüm bunlar olmayınca meydanın sosyalistler adına kırmızı kaşkollu bir zararlının elinde kalması kaçınılmazdı. Zararlı diyoruz çünkü Yalçın Küçük'ü belki bazıları "legalde kullanılabilecek bir aydın" gibi görebilirler ama bu adamın sorumsuz davranışları ve geçmişi istismar için başvurduğu yollarla kimin kimi kullandığı da sorulabilir. Örneğin toplantıda Yalçın Küçük'ün şu sözleri acaba hangi sosyalisti bağlar: "Şunu korkmadan ilan edelim ki iktidara geldiğimizin sabahı tüm minarelerdeki hoparlörleri sökeceğiz." İşte bu düşünce Küçük gibi, bir gece ansızın iktidara gelmeyi düşünenleri bağlar herhalde, bir de her mahallede, özyönetim, halk oylaması ve çoğunluğun kararıyla çözülebilecek bu gibi sorunları "ittihatçı" bir gelenekli çözmek isteyenleri.
Yalçın Küçük'ün sosyalistler adına bir sözcü gibi böyle şeyler söylemesi geniş sosyalist kesimler tarafından tartışılmalı ve kamuoyuna farklı düşünceler iletilmelidir. O gecenin tek olayı Küçük değildi. Bir de geceye, eşcinsellerin yolladığı mesajın tertip komitesi ve komite sözcüsü Erhan Tezgör tarafından okunmaması vardı. Eşcinsellerle görüşmeyi reddeden Semra Özal ve ANAP'lı İmren Aykut'la, mesaja ambargo koyan Erhan Tezgör arasında acaba ne gibi bir farklılık var? Erhan Tezgör ve tertip komitesi kamuoyunda eşcinsellere karşı hakim olan ideolojinin etkisi altında görünüyor. O halde sosyalist toplumda (Tezgör'ün toplumunda) eşcinselleri şimdikinden farklı bir gelecek beklemiyordu demektir bu. Yalçın Küçük'ün görüşlerine paralel görüşler taşıyan ve "gelenek"e yakın duran bu insanların nasıl bir sosyalist toplumlu savundukları böylece adım adım pratikte ortaya çıkıyor.

Abdullah Baştürk olayı:

1 Mayıs gününde sadece Yalçın Küçük ve Erhan Tezgör gibi sosyalistlerimizin boyaları dökülmedi. SHP'ye umut bağlayan bir yığın sosyalist ve işçi önderi de başlarını öne eğmek zorunda kaldılar. Çünkü son anda İnönü toplantıya katılmaktan vazgeçince, SHP de 1 Mayıs toplantısını iptal etmişti. Hem de kamuoyuna "yanlış imaj vermemek" için. Hem 1 Mayıs'ın İşçi Bayramı olduğunu kabul edip, hem de kamuoyuna yanlış imaj vermemek için bu bayramı kutlamaktan vazgeçmek şüphesiz SHP, DSP gibi partilerin en doğal davranışı. Dolayısıyla burada onları ancak kınayabiliriz. Ama esas olarak sözümüz, işçi öncülerini ve umutları demokratikleşme adına bu gibi partilerin bile bile kuyruğuna takan sosyalistlerdir. Hele hele, 12 Eylül'den sonra mahkemelerdeki tavrıyla haklı bir sempati toplamış olan Abdullah Baştürk'ün, DİSK Genel Başkanı'nın tam da o gün tüm işçileri SHP'de aktif görev almaya çağırması bağışlanabilir bir hata değildir. 1 Mayıs tarihli gazetelerde, SHP'nin 1 Mayıs kutlamalarını iptal etmesiyle Baştürk'ün işçileri SHP'ye çağıran demecinin birlikte yayınlanması aslında durumu yeterince ortaya koymaktadır.
Baştürk o demeci verdiğinde belki de SHP'nin böyle bir iptale gideceğini

daha bilmiyordu. Ama bunu zaten önceden bilmek gerekmezdi. 1977'de Ecevit sıkıyönetim ilan ettiğinde DİSK Genel Başkanı olarak Abdullah Baştürk kendisine yazdığı o sert ve tavır koyan mektubu herhalde hatırlar. Ama eğer Baştürk o zamanın CHP'si ile bu zamanın SHP'si arasında işçiler lehine bir fark görüyorsa niye şimdiye kadar göğsünü gere gere çıkıp sosyalist parti, işçi partisi kurma düşünceleri ve eylemleri yanlıştır. Herkes SHP'ye. Başka seçenek yoktur demedi, diyemedi.

Bugün ANAP iktidarı karşısında muhalefet bile olamayan, en küçük demokratik haklar için bile doğru dürüst mücadele veremeyen, surekli sağ saldırılar karşısında sağa doğru çekilen SHP ve onun bir başka benzeri olan DSP'ye umut bağlamak bir yanılgıysa "bu partileri belli bir süre kullanalım, sonra kendi örgütlerimizi, partilerimizi kurarız, şimdilik ortaya çıkmayalım" düşüncesi daha büyük bir yanılgıdır. Çünkü bugün SHP ve DSP'nin söyleyemeyeceği ve savunamayacağı bir yığın sorun ve talep vardır. Sosyalistlerin onlarla beraber susması ne işçi sınıfına ne ezilen kesimlere ne de sosyalistlerin kendisine hiçbir şey kazandırmaz. Tam tersine bir dizi önemli konuda talep üretemeyen sosyalistlerin boşluğunu faşistler, şeriatçılar bazı radikaller, yeşiller ve benzerleri doldurur. SHP'yi ve DSP'yi sola çekmenin yolu onların kanatları altına girmek değil, onlara soldan eleştiri götürmek ve tavır koymaktır. Çünkü onlar işçi kitlelerine ve ezilen kesimlere oy tabanı olarak güvenmektedir. Sosyalistler bu tabanı kaydırdıkça SHP ve DSP kimin için kimlerle ve nereye doğru hareket ettiğini sorgulamak zorunda kalacak ve ayrışacaktır.

Kürt sorunu

Gerek SHP DSP'nin, gerekse öteki "demokrat" güçlerin ipliğini pazara çıkaran sorunlardan biri de Kürt sorunu oldu. Önceleri sürekli birinci sayfalara, manşetlere çıkan olaylar, giderek günlük hale gelmiş ve artık olağan küçük haber muamelesi görmeye başlamıştır. Burjuvazi, sağ basın (Cumhuriyet dahil) ve askeri güçler artık açık açık bir Kürt sorununun varlığını itiraf etmektedirler. Sözde Sosyal Demokratlar ise üzerlerine düşeni şöyle yapmaktadırlar: Güneydoğu ve Doğu illerindeki parti kurucu üyeleri önce DSP'den geçen yıl tasfiye edilmişlerdir. Bu yıl da aynı tasfiye süreci SHP'de başlamıştır. Bu iki parti de suçları artık ayyuka çıkmış bulunan köy korucuları uygulamasını eleştirmekle yetinmekte ve herhangi bir çözüm önerememektedir. Sayıları doğal olarak önce burjuva partilerinde azalma gösteren Kürtler artık SHP ve DSP'de de kendilerine yer bulamamaktadırlar. Onlara, Kürt oldukları için en temel insan haklarına da sansür koymak ve kullanımını engellemek meşru olmuştur. İşte sosyal demokrat geçinenlerin çizgisi budur. Bundan bir santim ötesi zaten jenosittir. Sosyalistlerin bu soruna sahip çıkması ve tüm ülkeye bir öneriler paketi sunması ve bunun anlamlı olması ancak bir sosyalist partiyle mümkün ve etkin olabilir. Kürt sorunu her şeyden önce siyasal bir sorundur ve siyasal bir düzlemde acilen çözümü gerekmektedir.

Bu nedenle sosyalist parti için mücadelede Kürt sorununun ele alınması ve bir program talebi olarak tutarlı bir biçimde formüle edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda her şeyi sivri demeçlerle halletmeyi pek seven Küçük Yalçın'a da geçerken bir soru sormak yararlı olabilir: Neden susuyorsunuz Kürt sorununda Yalçın Bey?"

Radikaller, Feministler, Yeşiller

Geçtiğimiz Nisan-Mayıs aylarında kamuoyunun "yeni" olarak ilgisini çeken oluşumlardan biri de Türkiye'de ilk kez çeşitli marjinal grupların ve çevrelerin siyasal eylemlere yönelmesi oldu. Eşcinseller Radikal Parti adı altında örgütlenme çalışmalarını sürdürürken Yeşilleri de yani çevrecileri de kapsayacaklarını belirtmişlerdi. Ancak bir süre sonra bazı çevreciler, Radikal Parti'nin eşcinseller partisi olarak adının çıkacağını ve bu nedenle Yeşil çevre sorunun gözardı edileceğini öne sürerek ayrı bir partileşme çabası başlattılar. Bu çalışmalar sürerken feministler de "dayağa karşı" bir yürüyüş düzenleyerek seslerini duyurdular.

Tüm bunlar bir tarafıyla Türkiye'de uzun süredir eksikliği duyulan hareketlilikler. Ancak sorun sadece "hareket" olmasında değil.

Toplumsal muhalefetin çeşitli katmanlarının kendi kendilerini bağımsız olarak tanımlamaya başlamaları ve kendi talepleri doğrultusunda alenen mücadeleye girmeleri, yani toplumsal muhalefetin içeriğinin kesim kesim, zümre zümre doldurulması. İşte gerçekten önemli olan budur. Sosyalistler için de sorun bu şekilde kendi talepleriyle ortaya çıkan çeşitli toplumsal muhalefet odaklarını ve güçlerini tek bir siyasal program etrafında toparlayabilmek ve iktidar mücadelesine kanalize edebilmektir zaten. Sosyalistler bu kesimlere sadece bir siyasal mücadele müttefiki olarak da bakamazlar. Gelecek toplumu projesinde bu kesimlerin konumlarının ne olabileceğini de tartışılmalıdır. Dolayısıyla sosyalistler feministlerle, çevrecilerle, eşcinsellerle ve toplumun tüm diğer muhalefet odaklarıyla oturup program tartışması yapmak kadar yeni bir toplumun nasıl ve ne için ve neye doğru inşa edilmesi gerektiği perspektiflerini de tartışmalıdırlar. Sorun onları kapsamak, massetmek değil, tek bir hedef doğrultusunda ikna ederek yönlendirebilmektir.

Faşistler ve İslâmcılar

Geçtiğimiz Mayıs ayı, aynı zamanda İslâmcılar ve faşistler için de bir atılım ve hareket ayı oldu. Ramazan münasebetiyle eylemlerine "meşru" bir zemin bulduklarını düşünen İslâmcı fanatik militanlar ve bir süre onlarla birlikte hareket etmeyi taktik olarak benimsemiş oldukları görünen faşist militanlar çeşitli il ve ilçelerde saldırılarını arttırarak sürdürdüler. Birçok devlet dairesinde yemekhanelerin kapatılması, yurtlarda yemek verilmemesi ve hükümetin bunlara ışık tutan tavırları basının zaten işlediği konulardı. Sosyalistlerin önemle üzerinde durmaları gereken ve günlük basının çok önemli görmediği başka olgular da var: Bugün birçok üniversite, lise ve yüksekokulda bir yandan faşistler, öte yandan İslâmcılar hakimiyeti ele geçirmişlerdir. Öğretmeni, idarecisi, müstahdemi ve bölge müdürleri ile birlikte tamamlanan bu dörtgenler icerisinde ilerici öğretmen ve öğrencilerin yaşam alanları giderek daralmakta ve hatta bazı bölgeler boşaltılmaktadır. Birçok yerde Van'da olduğu gibi Şirin Tekin benzeri cinayetlerin olmayışının en önemli nedenlerinden biri, gerici güçlerin sinsi bir yıldırma ve örtülü terörle ve resmî güçlerle işbirliği halinde amaçlarına ulaşmış olmalarıdır. O ünlü SHP'li ve DSP'lilerin bütün bunlar olup biterken korkularından kaçıncı uykulara yatmış oldukları da cümlenin malûmüdür. Bütün bu alanlarda sosyalistler, ilericiler, demokratlar, onurla ve kişilik sahibi insanlar direnmek için moral ve dayanışma gücü bekliyorlar, sosyalist güçlü ve militan bir sesin yükselmesini bekliyorlar. Yeni bir mücadele ruhunun yükselmesini bekliyorlar.

....

Evet önümüzdeki sorunlar giderek ağırlaşıyor ve acil tavır bekliyor. Sosyalistler yüzlerini işçi hareketine ve kitle mücadelelerine döndükleri sürece bu sorunlar karşısında acil tavır belirleme ve mücadele örgütleri yaratma zorunluluğunu göreceklerdir. Bunun en başında da legal sosyalist bir partinin inşaası gelmektedir. Ama tüm bunlara gözünü kapayıp kendi dar kadro örgütlerini inşa uğruna eski hesaplar peşinde koşanlar için bu sorunlar ve kitleler bekleyebilir. Bu arkadaşlara söyleyebileceğimiz tek bir şey dönüp kendi geçmişlerine bir bakmaları. Eğer sekterlik ve dar grupçuluk "ben doğruyum", "bilim benim", "ben, ben, ben" mantığı ve yaklaşımı ile bir şeyler yapılabilseydi, bunun için Türkiye'nin son on yılından güzel fırsat olamazdı. Kişilerin aynı kişiler ya da onların yakınları olmaları mücadelede devamlılık açısından korunması gereken güzel bir kazançtır. Ama aynı şeyleri yapmanın ve söylemenin anlaşılabilir bir yanı yoktur.

ZEMİN YAYIN KURULU

Somut bir ortak hedef için

Zemin, 6 ay önce yayın hayatına başlarken, başka sosyalist yayınlar da vardı. Geçen 6 ay içinde bunların sayısı neredeyse ikiye katlandı. Türk Sosyalist Hareketi'nin mozayiği gözönüne getirilirse, bu sayının artacağını tahmin etmek de zor değil. Bu tablo karşısında, her zaman olduğu gibi bugün de, "ne kadar çok bölünmüşlük var" diye hayıflanıp umutsuzluğa kapılanların olması olağan. Ancak bu çokluğu bizâtıhî bir olumsuzluk olarak görüp, bunda bir kötülük aramak ve safça denilebilecek bir iyiniyetle herkesin birleşmesini dilemek, beklemek, bizim meşrebimize uymaz. Aksine, çokluğu, farklılığı veri kabul eden bir anlayışa dayanıyor. Zemin. Bu farkındalıkla, farklılıklara rağmen değil, farklılıklarla birlikte biraraya gelebilmenin birlikte belirli hedeflere yönelebilmenin yollarını aramayı hedefliyor, bir bakıma da bu doğrultuda bir örneği gösterebilmeyi amaçlıyor.

Zemin, kökleri ya uluslararası sosyalizm tarihinde; ya da günümüzün uluslararası düzeydeki kamplaşmalarında, yahut Türk Sosyalist Hareketi'nin yakın ve uzak geçmişinde belirmiş farklı geleneklerde yatan; veyahut bunların değişik bileşimleriyle belirlenmiş köklü farklılıkların olduğunu reddetmiyor. Bu farklılıkların sihirli bir formülle giderilemeyeceğinin de bilincindeyiz. Biraraya gelebilmek için, belirgin farklılıkları bir "asgari müşterekler" halısının altında süpürme anlayışını ise anlamsız buluyoruz. Buna karşılık, farklılıkları koruyarak, belirterek, hattâ öne çıkarakak bile biraraya gelinebileceğini, bunun mümkün olduğunu göstermek için çıkardık Zemin'i. Sosyalistlerin *somut bir ortak hedef* için, farklılıklarını yaşatarak, birbirleriyle tartışmayı sürdürerek de biraraya gelebileceğini gösterme yolunda belli bir mesafe aldığımız kanısındayız.

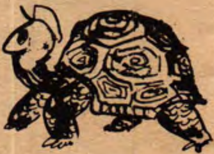
Zemin, farklı görüşte sosyalistleri biraraya getirebilme amacının yanısıra, sosyalistler arasında geçmişte tabu sayılan, yanına yanaşılmayan kimi sorunları deşmeyi, sosyalistlerin hiç gündeminde yer almamış sorunları da gündeme getirmeyi ve geçmişi eleştirel bir gözle değerlendirmeyi de önemsiyordu. Daha önce de vardı, Zemin yayınlanmaya başladıktan sonra giderek çoğalmakta, "işte derginiz çıktı; hizaya girin!" mesajıyla yayınlanan dergiler. Zemin bu akıntı karşısında, kimsenin kendi çizgi dergisini çıkarma hakkını olumsuzlayıp, küçümsemeden "tartışmayı, geçmişinizi sorgulamayı sürdürün" demeyi ve bunun sosyalizmi ve mücadeleyi terketmeksizin, marksizmden vazgeçmeksizin yapılabileceğini savunup göstermeye çalışıyor; tek tek kişilerde, kimi çevrelerde oluşan ve kendi kendilerini, geçmişlerini sorgulayıp, tartışma eğilimlerini başlı başına bir olumsuzluk kaynağı olarak görmeden, bu korumayı ve kışkırtmayı hedefliyor; geçmişini sorgulayan sosyalistlerin önüne "ya eskisi gibi devam etmek ya da vazgeçmek" ikileminin konmasına karşı çıkıyor.

Zemin bu iki yönüyle okurlarından anlamlı bir tepki aldı. Bize ulaşan sözlü ve yazılı tepkilerden, bunları umarken hayal kurmadığımızı gösteren işaretler aldık. Bununla birlikte, Zemin'in, gerek muarızları gerek taraftarları tarafından, sunmak istediğimiz gibi algılanmadığına da tanık olduk.

Zemin'e eleştiri yöneltenler çoğunlukla onu bir platform olarak değil, yazarlarından bir ya da birkaçının görüşlerine indirgenebilecek bir "çizgi dergisi" olarak ele almakta ısrar ettiler; bu doğru değil. Kimileri Zemin'i sırf "yaşayan sosyalizm"lere ve geleneksel çizgilere eleştirel bir tutum benimsediği için "sade suya demokrat", reformist-liberal bir dergi olarak görüp göstermeye çalışıyor; bu da doğru değil. Kimi eleştirmen ve taraftarlarıysa Zemin'in uçları açık bir kürsü olduğu kanısına varıyor; yani yalnızca farklı görüşlerin buluştuğu, bunları buluşturmaktan başka bir amacı olmayan bir mekân olarak algılanıyor Zemin; bu da doğru değil.

Kuşkusuz bu farklı algılamaları, ardında kötü niyet yatan ya da yatmayan farklı değerlendirmeleri bir çırpıda bertaraf etmek mümkün değil. Kaldı ki, bunların ortaya çıkmasında bi-

"Biraraya gelebilmek için belirgin farklılıkları bir "asgari müşterekler" halısının altına süpürme anlayışını ise anlamsız buluyoruz."

ze düşen bir sorumluluk payı olduğunu da inkâr etmek mümkün değil. Biz de daha önce denenmemiş bir girişimin acemiliği ile belli hata ve kusurlar işlediğimizi, düşündüklerimizi açık seçik izah edemediğimizi teslim etmeliyiz. Öte yandan bizim kusurlarımızdan daha önemli bir etken de, Zemin'in (farklı görüşte sosyalistlerin birlikte çıkardıkları bir dergi olduğu doğruysa da) *sahici bir platform* oluşturmadığıdır; bunun için hiç değilse Türk Sosyalist Hareketi'nin yalnızca marjinal kesimlerinden değil geleneksel ve yaygın kesimlerinden de unsurların Zemin'de yeralmasını sağlayabilmemiz gerekiyordu; bunun olanaksız olmadığını düşünüyor ve bu doğrultuda ısrarla çağrılarımızı sürdürmeye çalışıyoruz. Zemin'in mozayiği tamamlandığı ölçüde, dergi etrafındaki kısıtlı kısıtsız yanlış anlamalar halesinin silikleşeceğini düşünüyoruz.

Bunların yanısıra Zemin'le birlikte akla gelen önemli bir olgu da bizim yasal bir sosyalist parti kurulması girişimlerine olumlu yaklaşmamızdı. Bu tutum bir yandan Zemin'in SP tartışmaları ile birlikte anılmasına yolaçarken, bir yandan da daha önce dediğimizden ayrı bir düzlemde yanlış değerlendirmelere kaynak oluşturuyordu. Bunu daha fazla açmakta yarar var.

Zemin ilk sayısında şöyle diyordu:

Bir İşçi Kitle Partisi'nin yaratılmasını öngörmek, sosyalistleri ve emekçi kitleleri çabalarını bu hedef doğrultusunda yoğunlaştırmaya çağırmak Zemin'in somut politikasını oluşturacaktır.

Zemin'in, kuruluşu için çalışılmakta olan "sosyalist bir parti" konusunda tarafsız ya da kayıtsız kalması beklenemez.

Zemin, sözkonusu girişimi ilk ağızda bir "Sosyalistler Partisi"ne yöneldiğinin farkında olarak olumluyor ve destekliyor.

Zemin'in, "bizim partimiz zaten var" ya da "hukuken mümkün değil" ya da "hele bir SHP iktidara gelsin de" gibisinden baştan olumsuzlayıcı tavırlarla hiçbir ilgisi yok. Sosyalistlerin ve emekçilerin varolduğu her zaman ve mekânda, varolan meşruiyet sınırlarının hiçbir zaman sosyalist bir örgütlenmeyi imkânsız kılmayacağını, karşılaşılacak somut engellerin ancak geçici olacağını savunuyor.

Zemin, sosyalistlerin açık politika sahnesine bağımsız olarak çıkmasının, işçi sınıfının öz etkinliği anlamına gelmese de, buna yönelik dinamikleri canlandıracağını umuyor. Bu nedenle Zemin, bu sürece gerçekten aktif olarak eleştiri ve desteğiyle katılmayı amaçlıyor. Zemin, kurulacak bir Sosyalist Parti'nin sosyalist demokrasiyi ve toplumsal hayatın tüm alanlarında özyönetime dayalı özgürlükçü bir sosyalizm hedefini benimsemesi; kendisini bir "İşçi Kitle Partisi"nin ve emekçi sınıfların öz etkinliğinin yerine koymayıp bu yoldaki çabaların bir parçası olması; içinde barındırdığı farklı görüşlere söz ve örgütlenme hakkı tanıdığı gibi, dışında kalan sosyalist akımlara karşı da sekter davranmaması doğrultusunda çaba harcamayı hedefliyor.

Zemin, bu bakışla, gerek Sosyalist Parti tartışmalarına Yayın Kurulu üyeleri ve yazarlarının bilfiil katılımıyla, gerekse sayfalarını bu tartışmaya açıp, çeşitli kesimlerden sağladığı dolaylı katılımla önemli bir işlev görmüştür. Kuşkusuz bu yapabileceğinin ve mümkün olanın en iyisi değildir. Ama bu kadarıyla bile yerleşik şabloncu bakış açılarınca Zemin peşinen muhtemel bir Sosyalist Parti'nin yayın organı olarak tanımlanmıştı; hiç değilse bu tartışmalarda yeralan homojen bir kanadın yayın organı olarak algılanıyordu Zemin. Bu, doğru değil, böyle olması birkaç açıdan mümkün değil.

Birincisi, Zemin sosyalist parti tartışmalarında, bunu başlatan M. Ali Aybar'ın girişimini olumlu bulup desteklemekle birlikte, eski SDP'lilerin ya da "Aybar'ın çevresi"nin yayın organı değildir; böyle olmaya yeltenmemiştir; sözkonusu çevre de Zemin'i bu duruma getirmek için herhangi bir müdahalede bulunmamıştır.

İkincisi, Zemin muhtemel bir Sosyalist Parti'nin yayın organı olmaya da aday değildir. Her ne kadar önce bir dergi çıkarıp arkasından bu derginin yayın organı olduğu bir parti kurma alışkanlığı Türkiye'de yaygınsa da, bu bizim alışkanlığımız değil. Üstelik henüz nasıl olacağı bile belirsiz bir partinin yayın organı olmaktan çok farklı amaçları ve hedefleri var Zemin'in.

Üçüncüsü, Aybar'ın çağrısını olumlu bulup, her aşamaya etkin bir biçimde katılarak bu girişime BSP damgasını (yani kendi damgasını) vurmaya çalışan "Saçak" çevresi ile Zemin'i bir kefeye koymak ve benzer olgular gibi değerlendirmek de yersizdir. Çünkü Zemin, belli bir çizginin homojen yayın organı olan Saçak'dan farklı olarak, değişik sosyalist kesimleri "yasal bir sosyalist parti" tartışmalarına çekmeye çalışan ve buna yönelik çok sesli bir platform oluşturmayı amaçlayan bir dergidir.

Buna karşılık, Zemin açık seçik bir biçimde yasal bir sosyalist parti kurulması yolundaki girişimlere karşı çıkan

> **"İşçi kitle partisi'nin yaratılmasını öngörmek, sosyalistleri ve emekçileri, çabalarını bu hedef doğrultusunda yoğunlaştırmaya çağırmak Zemin'in somut politikasını oluşturacaktır."**

ve bu girişimleri köstekleyen tutumlardan açıkça ayrılmaktadır.

Bu bağlamda, bir kesim "yasal engeller" bahanesini ileri sürerken, bir kesim de "eski TİKP'lilerin varlığı'-'nı sorun ediyordu; kimileri içinse her iki bahane birden geçerliydi. Zemin, bir yandan sosyalistlerin bir parti kurma yolunda girişimlerde bulunmasının yasal uygunluk-uygunsuzluk çerçevesinde ele alınamayacağını, bunda önemli olanın bu doğrultuda bir iradenin oluşması olduğunu ileri sürüyordu; bir yandan da "eski TİKP'lilerin" tartışmalarda yeralmasının bir sosyalist parti girişiminden uzak durmanın gerekçesi olamayacağını ileri sürüyordu, bu gerekçelerin ancak böyle bir girişime taraftar olmayanların ileri sürebileceği bahaneler olduğu görüşüyle karşı çıkıyordu bu eğilimlere.

Ne var ki öteki ve yaygın eleştirilerin yanısıra Zemin'in sosyalist parti girişimlerini engellemekte ya da sabote etmekte olduğu yolunda eleştiriler de yok değil. Bu eleştirilerin gerçekte ne anlama geldiğini ortaya koyabilmek için önce kısaca Sosyalist Parti girişimlerinin nasıl bir seyir izlediğini ve bu süreçte kimlerin asıl sabotör rolünü üstlendiğini görmek gerekiyor.

Aybar'ın çağrısının açığa çıkışı ve D. Perinçek'in buna ilk olumlu tepki verenlerin başında yeralışıyla birlikte, kamuoyunda özellikle körüklenen bir söylenti yaygınlaşıyordu: "Eski-SDP'lilerle eski TİKP'liler parti kuruyorlar". Oysa SDP'nin son Genel Başkanı Cenan Bıçakçı, önce Etap toplantısında "örneğin SSCB'ne ilişkin tutum konusunda eski TİKP'lilerle ciddi sorunları" olduğunu ve bunlar tartışılmadan birlikte bir parti kuruluyor denmesinin doğru olmayacağını belirtmişti. Keza Bıçakçı, Konak toplantısında "Aybar-Perinçek parti kuruyor" söylentisinin gerçekleri yansıtmadığını açıkça belirtmiş, "bir kez Etap'ta biraraya geldik diye hep birlikte hareket etmemiz gerekmiyor" diyerek bağımsız bir tutum izlediklerini vurgulamıştı (bu açıklama salondaki TİKP'liler tarafından Aybar açıklama

yapsın talebiyle karşılanmıştı). Nihayet dava konusu olan Saçak dergisinin Ankara'daki panelinde Bıçakçı'nın Halil Berktay'la olan tartışmasında eski TİKP'lilerin politik ahlâkı konusundaki kaygılarını sert bir biçimde dile getirişi hiç değilse izleyicilerin büyük bir kısmı açısından söylentiler üzerine bir soru işareti konmasına yetmişti. Üstelik bütün bu süreç boyunca Aybar, Bıçakçı'nın tutumunu tekzip etmediği gibi, aksi yönde bir görüş de belirtmeyerek bir biçimde katıldığını belirtmekteydi. Bununla birlikte bunlar, sözkonusu söylentilerin kesilmesine yetmedi. Zira sosyalistlerin bağımsız bir parti oluşturmaları yolundaki girişimlerin üzerine böyle bir söylentinin gölgesinin düşmesinden fayda umanlar oldukça çok ve yaygındı.

sı dahi sözkonusu edilmişti. Kuşkusuz toplantının böyle bir noktaya varmasında oraya katılıp toplantının yönünü değiştirmeye girişmeyen sosyalistlerin sorumluluğu olduğu yadsınamaz. Ancak yine de böyle bir toplantıda farklı görüşlerin tartışılmasını beklemek bu anlamda etkili bir müdahale ummak pek mümkün değildi. Bunun için *önceden* farklı görüşlerin ortaya konmuş ve bir biçimde tartışılmış olması gerekiyordu. Toplantıyı düzenleyen İrtibat Komitesi Etap toplantısından sonra, daha geniş katılımlı bir toplantı örgütlemek üzere oluşturulmuştu; ancak bu komite sadece daha kalabalık bir toplantının düzenlenmesine yönelmişti; bu daha geniş katılımlı bir toplantı anlamına gelmiyordu. Oysa İK farklı bir anlayışla çalışsa ve gerçekten geniş katılımlı bir toplantıyı hedefleseydi, 14 Aralık öncesinde çeşitli illerde küçük sohbet toplantıları düzenlemiş, bültenler ya da mevcut yayınlar aracılığıyla farklı görüşleri sergilemiş ve bir biçimde geniş bir toplantının tartışma ortamını hazırlamış olurdu (Zemin yazarlarının İK'ne bu doğrultuda önerileri olmuştu). Ancak böyle bir süreçten sonra anlamlı ve sonuç alıcı bir toplantı düzenlenebilirdi.

"Zemin'e eleştiri yöneltenler, çoğunlukla onu bir platform olarak değil, yazarlarından bir ya da birkaçının görüşlerine indirgenebilecek bir "çizgi dergisi" olarak ele almakta ısrar ettiler."

Ancak, söz konusu girişimlerin üzerine düşen en büyük gölge 14 Aralık toplantısı oldu. Bu toplantıyla "Aybar-Perinçek parti kuruyor" söylentisinin yerini "Perinçek Aybar'ın girişiminden kendi partisini kurmak için yararlanıyor" değerlendirmesi aldı.

14 Aralık toplantısına katılan Zemin yazarları bu toplantıyı farklı sosyalist kesimlerin biraraya geleceği bir sosyalist parti girişimini engelleyen tutumların egemen olduğu bir dönüm noktası olarak görerek terkettiler. Bu toplantıya farklı görüşler arasında, "nasıl bir sosyalist parti kurulacağı ve sosyalist partinin nasıl kurulacağı" konularının tartışılacağı düşüncesiyle gelenler de sükûtu hayale uğradılar.

14 Aralık'da Inci Sinemasına toplananların çoğunluğunun herhangi bir sosyalist parti kuruluş sürecini tartışmak için değil, ne olduğu kendilerince malum varsayılan bir BSP kurulması için geldiği anlaşıldı. Bu toplantıda farklı perspektiflerin tartışılmasını izlemek, görüşlerini iletmek ve bu tartışmadan bir sonuca varmak beklentisiyle gelenler ise yanlış adrese geldiklerini farkettiler; böyle bir tartışma engellenecekti. Aybar'ın ve Perinçek'in nasıl bir parti önerdiklerine ilişkin açıklamalarını beklemek bile boşunaydı. Sanki ne olduğu belliymiş gibi bir BSP etrafında dönen destek mesajı mahiyetinde konuşmalarla sınırlı kaldı toplantı. Üstelik henüz nasıl bir şey olduğu bile belli olmayan bir partinin kurucusu olunup olunamayacağı sorusunu içeren, bir anket doldurulması dahi sözkonusu edilmişti.

Sonuçta 14 Aralık toplantısı Birleşik Sosyalist Parti lâfının en çok edildiği ama gerçek anlamda herhangi bir birleşik tasarımın yollarını tıkayan bir dönüm noktası oldu. Bu yüzden Zemin yazarları ve Yayın Kurulu üyeleri bu toplantıyı terkettikleri gibi, bu yönden eleştirerek onun meşruluğunu kabul etmediklerini bir biçimde açıkladılar.

Nitekim meşruiyeti kendinden menkul olan bu toplantının tuhaf ürünü komisyonun da bir BSP doğrultusunda herhangi bir adım atma yeteneğinde olmadığı aradan geçen 4,5 ay boyunca görüldü. Bu toplantı SP girişimlerinin duraklamasına yol açan bir yol ayrımı oldu.

Kuşkusuz bugün böyle bir gelişmenin ardından, gerçekten birleşik bir sosyalist partiden yana olanların bir kenara çekilip bu projeden vazgeçmeleri sözkonusu olmamalıdır. aksine yeniden ve daha güçlü biçimde geçen süreçten dersler çıkarmış olarak girişimlerin canlandırılmasına yönelmelidir. (Küçük'ün Nokta dergisinde yayınlanan söyleşisi ve Milliyet'te çıkan bir haber hatırlanmalı. Üstelik birleşiklik iddiasında olmayan alternatif girişimler başgöstermişken.*

Zemin bu noktada başlı başına bir tartışma odağı olarak Sosyalist Parti tartışmalarının canlandırılmasında etkin bir rol üstlenmeyi hedeflemektedir. Bu amaçla:

Zemin "bir yasal sosyalist parti kurulabilir mi?" sorusunun aşılmış olduğunu ve çoktan beri "nasıl bir sosyalist parti?" sorusunun tartışılmaya başlanmış olması gerektiğini düşünüyor. Bu doğrultuda, öncelikle ilk çağrı sahibi Aybar ve eski SDP'lilerden başlamak üzere tartışmalara taraf olan tüm kesimlerin sorunu bu çerçevede ve somut terimlerle açık, herkesin takip edebileceği bir tartışma sürecinde önerilerini açıklamasını ilk adım olarak gerekli görüyor. Ancak bu sayede henüz SP tartışmalarına katılmamış olan kesimlerin cezbedilebileceğini düşünüyor.

Zemin sosyalist parti kurulmasına ilişkin tartışmalara önüne koyduğu ve bir sosyalist partiden farklı olan İşçi Kitle Partisi hedefi açısından yaklaşırken, bu süreçte SP'yi İKP'ne yönelik bir adım, bir sıçrama tahtası haline getirmeyi, hiç değilse bunu engelleyici bir oluşuma dönüşmemesini sağlamayı amaçlıyor.

Zemin bir sosyalist parti girişiminin bütün sosyalistleri bağrında toplamasının olanaksız olduğunun farkında olmakla birlikte, en azından farklı sosyalistlerin farklı görüşleriyle yer alacakları ortak bir tartışma platformunda aleni bir tartışma sürecini yaşamalarını sağlamayı gerekli ve önemli buluyor. Bu doğrultuda çeşitli sosyalist kesimlerin açık seçik görüşleri belli olmadan, bunların anlamlı bir kesiminin katılımı sağlanmadan tamamlanacak bir kuruluş girişimini başarı olarak kabul etmiyor, "Biz kurarız gerisi sonra gelir" mantığını reddediyor.

Bu bakışla bir yasal sosyalist parti kurma girişimini belli kişileri çevreleri açık ya da kapalı toplantılarda bir araya getirmekle sınırlı görmeksizin, henüz konuya duyarlı olmayan ya da tepki vermeyen kesimleri de kışkırtmak amacıyla açık ve ısrarlı bir tartışmayı zorunlu görüyor.

Bunun için tartışmaların, yazılı bir sürecin yanısıra çeşitli bölgesel toplantılar ve değişik görüşlerin yansıtıldığı, birbiriyle tartıştığı yayınlar aracılığıyla yaygınlaştırılmasını, bu yolla gerek kitle örgütlerini, önderlerini, gerekse de sosyalistleri aktif bir katılıma zorlamak üzere ısrarlı bir çağrıcı faaliyeten ne surette olursa olsun vazgeçilmemesini zorunlu görüyor.

İşte bu amaçla Zemin tüm olanaklarını bu tartışmanın zeminlerinden birini oluşturmak yönünde seferber etmeyi hedefliyor. Bu doğrultuda elinden gelen her türlü müdahaleyi yapmayı, buna niyetli olan herkese her kesime olanak sunmayı amaçlıyor.

Zemin'in zemini

1. ZEMİN BİR YAYIN PLATFORMUDUR

ZEMİN önüne bir İşçi Kitle Partisi yaratılması hedefini koyan ve hayatın her alanında öz-yönetimci, demokratik ve doğrudan örgütlenmeleri destekleyen ve savunan sosyalistlerin oluşturduğu, bunlara açık bir yayın platformudur.

Bu platform devletçi, "kalkınmacı", bürokratik, ikameci, reformist/liberal yaklaşımlara kapalı; toplumun devrimci dönüşümünü hedefleyen; sistem-içi eleştiri ve önerilerle yetinmeyen; yalnızca sınıfsal eşitsizliğe değil, her türlü baskı, eşitsizlik ve ayrımcılığa karşı duyarlı; kapitalist sömürü düzeninin bütününü olduğu kadar tek tek kurumlarını da eleştiri konusu olarak gören; ve eleştiri faaliyetinin kendisi için getireceği sonuçlardan, egemen (ya da egemen olmayan) tutucu-gerici güçlerle düşeceği çelişkilerden korkmayan bir tutumu benimseyen sosyalistlerin katılımına açıktır.

2. ZEMİN BİR *POLİTİK TARTIŞMA* PLATFORMUDUR

ZEMİN'in bir platform dergisi olması onu başka dergilerden ayırdeden bir özellik; ZEMİN yalnızca sayfalarını farklı görüşlere açan bir dergi değil; farklı görüşte sosyalistlere eşit haklarla, *birlikte* bir yayın faaliyeti yürütmeyi öneriyor. Bununla birlikte ZEMİN'in genel bir ilkesel çerçevesi, platformunun bazı sınırları ve ortak bir politik hedefi var.

Ne var ki ZEMİN'in platformunu berirleyen ilkesel çerçeve, bu çerçeveye sığmayan görüşlerin yayınlanmasını engellemek için değil, derginin sekter bir tutuma yönelmesini önlemek ve bir "kürsü" olma karakterini güvence altına almak için çizilmiştir. ZEMİN'in önüne koyduğu ortak hedef te dergiyi bir "çizgi dergisi" haline getirmeyi amaçlamıyor; farklı politik yaklaşımların birbirleriyle ve başka görüşlerle politik bir tartışma yürütürken somut bir hedefe yönelik ortak bir çabayı sürdürmelerini güvence altına almayı amaçlıyor.

Bu ortak örgütlenme hedefi (İKP) ZEMİN'in yalnızca akademik-teorik tartışmaların sürdürüldüğü bir ortam, birbirinden kopuk bağlıntısız görüşlerin serpiştirildiği bir mekan olmasını önleyip, farklı politikaların tartışıldığı ve somut bir hedefe yönelen bir platform dergisi olmasını sağlamaktadır.

3. ZEMİN HEM YENİ BİR PLATFORMDUR HEM DEĞİL.

ZEMİN sosyalistlerin uzun bir suskunluk döneminden sonra yeniden toparlanma, kendini yeniden toplumun gündemine getirme çabalarının bir parçası. Ancak ZEMİN, geçmişin "diriltilmesinden" değil, sosyalist akımların kendilerini ve faaliyet alanlarını sorgulayıp yeniden tanımlamasından, yani eleştirel bir süreçten geçmesi gerektiğini düşünüyor.

ZEMİN, yanılmadan yenilmenin mümkün olduğunu unutmamakla birlikte, geçen yenilgide sosyalist akımların önemli politik yanılgıları ve zaafları olduğunu düşünüyor. Bu yüzden bu noktadaki hesaplaşmanın derinleştirilmesi yönünde etkin bir müdahaleyi öngörüyor. Ancak ZEMİN, bunu yaparken geçmişin hiç te streil olmayan bir ameliyat masasına yatırılmasına alet olmamaya, egemen ideolojiyle, sınıf düşmanlarıyla aynı çizgiye düşmemeye özen gösterir. Bu hesaplaşmada sosyalistlerin geçmişini eleştirel bir irdelemeye tabi tutarken bile, bir taraf olduğunu, bir taraf tuttuğunu gözden kaçırmaz. Bu anlamda ZEMİN, sosyalist hareketin geçmişiyle bağları olan ama bu geçmişe eleştirel gözle bakan bir yayın platformu. Bu yüzden, geçmişte egemen olan düşüncelere aykırı görüşleri, geçmişte sosyalistlerin gündeminde hiç yer almamış sorunları (feminizm, çevre, eşcinsellerin hakları vb.) dile getirirken, geçmişte tabu sayılan sorunları deşerken, yeni bir bakış sunsa da geçmişi inkar eden bir platform değil; bunları yaparken bir sosyalizmin ve Türkiye'nin temel, geleneksel sorunlarını önemsemeyip bir kenara atmayı önermiyor;

4. ZEMİN SOSYALİST BİR YAYIN PLATFORMUDUR

ZEMİN ele aldığı sorunlara kapitalizmin sınırları içinde yaklaşmayan, sınıf mücadelesinde her zaman ve koşulda ezilen-sömürülen sınıflardan yana açıkça taraf tutan, (başka sömürü biçimlerini de massetme yeteneğine sahip olan) kapitalist sömürüye karşı ve sömürüsüz özgür bir toplumdan yana sosyalist bir dergidir.

ZEMİN insanlığın kurtuluşunu toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan emekçi sınıfların kurtuluşuna bağlı gören, sömürü ve hükmetmeyi her biçimiyle ortadan kaldırmayı hedefleyen bir anlayışı benimser.

Sosyalizmi tartışmasız "bilimsel" doğrulardan oluşan kapalı bir doktrin, bir kalkınma modeli, ya da iyi niyetli sosyalist kadroların insanlara bahşedeceği bir toplumun biçimi gibi gören anlayışları reddeder.

ZEMİN, sosyalizmi bir devrimci teori olarak algılarken, tarihe, varolan toplumun maddi ve manevi sömürü düzenine, bu düzenin bütün kurumlarına (aile, eğitim, din, askerlik vb.) bu arada kendi kendimize de eleştirel ve devrimci bir bakış açısını benimser.

ZEMİN için sosyalizm kendisine sosyalist adını yakıştıran rejimlerin

ZEMİN için sosyalizm emekçilerin kendi kurtuluşlarını kendi elleriyle gerçekleştirmelerinin bir ifadesi. Bu yüzden bu mücadelede doğrudan, demokratik ve öz-yönetimci örgütlenme biçimlerini önermeyi bunların oluşmasını ve gelişmesini savunup mücadelesinin üzerine çıkarmamayı ve hiçbir örgütlenme ya da mücadele biçimini bunların yerine geçirmeye kalkışmamayı içeren bir anlayışı benimser. Dolayısıyla toplum hayatının her alanında öz-yönetime dayalı, seçilmiş ve seçmenlerince geri alınabilen temsilci ve yöneticilerden oluşan bir siyasal biçimi hedefler. Bu yolda özgürlüklerin kısılmasının sosyalizm hedefini yaklaştırmayıp uzaklaştıracağının bilinciyle nerede ve ne zaman olursa olsun bu tür kıstlamaların tavizsiz bir muhalifidir. Farklı görüş ve örgütlenmelerin bir arada yaşayabileceği bir sosyalist demokrasinin mümkün ve vazgeçilmez olduğunu savunur.

toplumsal ve siyasal örgütlenmeleri, ya da onların resmi/yarı resmi ideolojileri anlamına gelmez. ZEMİN kendi anlayışını belirgin ve anlaşılır kılabilmek için mevcut, sözümona sosyalizm uygulamalarıyla bu anlayış arasındaki farkı her fırsatta ortaya koymaya önem verir. Bu tür rejimlerle ve her yeni sosyalizm girişimiyle ilgili olarak ölçütlerini "demir-çelik, çimento vb. üretimindeki, konut sayısındaki artış"ta aramaz; üretimde, politikada, toplumsal ve doğal hayatın düzenlenmesinde kararların ne ölçüde kitleler tarafından alındığında, kitlelerin ne ölçüde kendileriyle ilgili kararlarda söz sahibi olduklarında ve zorunlu emekten ne ölçüde kurtulduklarında ayırdedici ölçüler aramayı esas alır.

ZEMİN sözkonusu mücadelenin bir ülke sınırları tarafından çerçevelenemeyeceğini, sosyalizmin dünyatarihsel bir düşünce ve mücadele biçimi olduğunu savunur. Ancak enternasyonalizmin sözümona sosyalist devletlere ve devlet politikalarına körü körüne bağlılık anlamına gelmeyeceğini gözden uzak tutmaz. ZEMİN için emekçilerin uluslararası dayanışmacı "sosyalist" devletlerin devlet politikalarına tabiyet değil, vatanı tüm dünya olan emekçilerin (sözkonusu devletlerde yaşayanlar da dahil mücadelelerinin ortak hedeflere yönelmesi farklı ülke emekçilerinin mücadelelerinin birbirleri için birer ve tarihsel ders kaynağı olmasıdır. ZEMİN emekçileri bir bütün olarak çıkarlarının, ulusal, yöresel ya da dönemsel çıkarlarının üzerinde tutulması gerektiğini kabul eder; ancak bunun farklı kültürel, coğrafi, hukuki, iktisadi koşullarda yaşayan emekçilerin mücadelesinin bir örnekleştirilmesini gerektirmediğini savunur. Nihayet ZEMİN bu anlayışının bir ifadesi olarak, uluslararası örgütlenme ve mücadele biçim-

5. ZEMİN DEMOKRAT VE DEMOKRATİK BİR YAYIN PLATFORMUDUR

Burjuva toplumunda demokratik hakların burjuvazinin ihtiyaç ve ihsanlerinin yaratılmasının dünya işçi hareketlerinin hâlâ önlerinde duran önemli bir sorun olduğuna inanır.

larından ibaret olmadığının, aksine kitlelerin sınıf mücadelesi içinde elde ettikleri kazanımlarla belirlendiğinin bilinciyle, ZEMİN'in demokrasiye kavrayışı burjuva ufkuyla sınırlı değil; bunu aşan bir perspektife dayanıyor. Bu bakımdan, ZEMİN'in demokrasi anlayışı burjuva devletinin en gelişkin biçimlenişi olan temsili demokrasi değil, onun köklü bir dönüşümüyle gerçekleşebilecek bir sosyalist demokrasiyi öngörür.

ZEMİN soyut bir birey fikrine dayanan burjuva hukukunun aksine, her somut ezilen kesim ve tabakanın özgül hukukları için mücadele etmeyi, demokratik haklar için mücadelede gerekli görür. Bu yüzden her ezilen kesimin kendi sorunları ve talepleri için mücadelelerini destekler, bunların karşısındaki ayrımcı, cinsiyetçi, şövenist, milliyetçi önyargılarla ve eğilimlerle mücadele etmeyi amaçlar.

ZEMİN kimsenin ve hiçbir topluluğun, ırk, milliyet, cinsiyet, yaş, cinsel tercih, dini inanç, dil ve kültür farklılığı vb. nedenlerle bir ayrımcı tutumla aşağılanmasını, ezilmesini kabul etmez. Herkesin ve her topluluğun başkaları (üzerinde egemenlik ya da üstünlük kurma hakkı talep etmediği sürece) kayıtsız şartsız kendi kaderini tayin etme hakkı olduğunu kabul eder ve savunur. Bir ırkın ya da milletin bir başkası üzerinde, bir kültürün başka kültürler üzerinde, bir cinsin diğeri üzerinde (yani erkeklerin kadınlar üzerinde) üstünlük ve egemenlik kurmasına göz yuman, görmezlikten gelen anlayışları demokrat olarak kabul etmez.

ZEMİN, kendilerini resmi kurumların çizdiği çerçeve içinde tanımlayan, örgütsel ya da politik çıkarları nedeniyle resmi baskı aygıtları ile hangi biçimde ve hangi düzeylerde olursa olsun işbirliği yapan, uzlaşan eğilimlere kapısını kapılı tutar; siyasi rakipleriyle (bu sınıfsal hasımları demek değildir) hesaplaşmayı politik-ideolojik yöntem ve araçların dışında araç ve yöntemlerle yürütmeyi öngören anlayışlara da bunlar kendilerini sosyalist diye tanımlasalar da kapılarını kapalı tutar.

"Zemin, siyasi rakipleriyle hesaplaşmayı politik-ideolojik yöntem ve araçların dışında araç ve yöntemlerle yürütmeyi öngören anlayışlara da, bunlar kendilerini sosyalist diye tanımlasalar da kapılarını kapalı tutar."

ZEMİN'in sosyalist demokrasi anlayışı, çoğu sosyalist söylemde açık ya da örtülü bir biçimde yeralan "demokrasi burjuvazinin bize karşı mutlaka uygulaması gereken ama bizim kendi içimizde ya da başkalarına karşı uygulamamıza gerek olmayan bir şeydir" bakışını da açıkça dışlar, ZEMİN her sosyalist oluşum ve örgütlenmenin farklı görüş ve eğilimleri söz ve örgütlenme hakkına sahip olarak içinde barındırabilmesini, sosyalizm alternatifinin gerçekleşebilmesi için olmazsa olmaz bir koşul olarak görür. Bunun somut bir ifadesi olarak da sosyalist örgütler içinde hizip ve eğilim kurma hakkının tavizsiz savunusunu öne çıkarır. Ancak böylelikle sosyalist hareket içindeki bürokratik, sekter ve ültimatomcu gelenekle hesaplaşılabileceğini ve sosyalizmin "tek parti tek şef" anlayışından kurtarılabileceğine inanır.

6. ZEMİN PLATFORMUNUN BELKEMİĞİ İŞÇİ KİTLE PARTİSİ HEDEFİDİR

ZEMİN kendini bir platform, bir tartışma dergisi olarak tanımlıyor. Ancak yalnızca farklı görüşlerin bir araya geldiği bir mekan değil, ZEMİN. Bu bakımdan, zemin platformunu tanımlayan asıl ögeler sosyalizm ve demokrasi konusundaki kimi ortak ama çok genel yaklaşımlar değil. Çünkü bunlar tek başlarına alındığında çok derin farklılıkları, farklı mücadele anlayışlarını perdeleyen genel bir çerçeve olarak kalabilir.

"Zemin'in demokrasi anlayışı, burjuva devletinin en gelişkin biçimlenişi olan temsili demokrasi değil, onun köklü bir dönüşümüyle gerçekleşebilecek olan sosyalist demokrasiyi öngörür."

ZEMİN'i bir politik platform yapan şey, farklı anlayışlara bağlı sosyalistlerin çabalarının ortak bir örütlenme hedefinde odaklaştırma isteği. ZEMİN'de bir araya gelenler için bu hedef bir İşçi Kitle Partisi'nin yaratılmasına katkıda bulunmak. Bu hedef genel hatlarıyla şöyle tanımlanabilir:

Bu partinin bir *işçi* partisi olarak tarif edilmesi yalnızca işçileri kapsayan bir örgütlenmeyi kastetmek için değil: toplumun küçük bir azınlığını oluşturan sömürücü mülk sahibi sınıfların siyasi temsilcilerini dışlayan, bunları ne suretle olursa olsun içine almamaya özen gösteren bir anlayışı vurgulamak içindir.

Bu vurguyla sorunlara çalışan-sömürülen sınıfların gözünden bakan, sınıf çatışmasında ne olursa olsun onların yanında yeralan; mülk sahibi sınıfların partilerine karşı ayrı bir kutup oluşturmayı hedefleyen bir parti amaçlanıyor.

Bu partinin bir *kitle* partisi olarak tanımlanması, hem alışılmış sosyalist kadro partilerinden, hem de seçim aygıtları olarak çalışan burjuva partilerinden farkını vurgulamak içindir. Seçimden seçime kitlelere giden onların oylarını talep eden ve iki seçim arasında kitlelerle bağlarını sürdürmeyen, onları sürekli bir örgütlenme içinde tutmayı amaçlamayan burjuva partilerinden farklı bir yapı sözkonusu olmalıdır. Aynı şekilde yalnızca aktif bir sosyalist kadroyla kendini sınırlayan partilerden farklı olarak, kitleleri (içlerindeki görüş farklılıkları ve mevcut önyargılarıyla da olsa) örgütlemeyi hedefleyen bir parti anlayışı öne çıkarılmaktadır.

Bu anlamda "ideolojik temsil, vb." kavramların ötesinde gerçekten belirli bir kitleyi içinde barındıran ve temsil eden bir parti perspektifi sözkonusudur. Bu yüzden bu anlayış sosyalistler arası koalisyon ve işbirlikleriyle-bunları gerekli görse de- yetinmez; belirli kitle örgütleriyle doğrudan bağlar kurmayı hedefler; aşağıdan yukarı doğru bir tartışma ve örgütlenme sürecini, doğrudan taban örgütlenmelerini öngörür.

Sözkonusu olan bir *siyasi parti*'dir; geçici, konjonktürel bir toplaşma değil, Bir siyasi program ve bir tüzük etrafında birleşmiş, bir anlayış ve davranış birliğinde karar kılmış insanların örgütlenmesidir. Ama işte böyle olduğu için, ne kadar yaygın ve kitlesel olursa olsun bir demokratik kitle örgütü değildir, bir siyasi odaktır. Geniş yığınların tümünün iradesini değil bir anlayışı, bir programı temsil eder. Bu yüzden böyle bir parti kitlelerin doğrudan demokratik örgütlenmelerinin yerine geçemeyecektir.

Bu bakışla, böyle bir parti toplumsal hayatın çeşitli düzeylerinde, çeşitli kesimlerin özgül sorunları ve talepleri uğruna oluşturdukları demokratik örgütlenmeleri, bağımsız girişimleri kendisine bir rakip olarak değil, desteklenmesi, geliştirilmesi gereken kitlesel insiyatifler olarak kabul etmeli ve desteklemelidir. Farklı ezilen kesimlerin hareketlerini kendine bağlamaya çalışmamalı onlarla ilişki içinde ortak hareket edebilmenin yollarını aramalıdır. Böyle bir parti siyasetin hayatın her alanında ve anında sözkonusu olduğunun bilinciyle, siyasi faaliyetini seçimden seçime kitlelerden oy talep etme uğraşıyla sınırlamayı reddetmelidir. Aksine, seçim dönemlerinin dışında ve parlamenter mekanizmanın ötesinde, bu kurumları reddetmeksizin ve yasal çerçeveyi gözeterek siyasi faaliyet sürdürmeyi hedeflemelidir.

Parti-içi demokrasinin bürokratizme karşı en etkili olduğunun bilinciyle, kendi içinde farklı eğilimlerin ve hiziplerin söz ve örgütlenme hakkına sahip olmalarını tüzüksel olarak güvenceye almalıdır. Bunu yaparken hiziplerin varlığının eylem birliğini zedeleyeceği hakkındaki önyargılarla mücadele etmelidir. Çünkü, bu tür yasakçı ve bürokratik önyargılar birliği pekiştirmekten çok tasfiyeciliğe, bölünmelere yol açar, açık hizipleri kaldırsa bile, asıl zararlı olan gizli hizipçiliği körükler. Bu yüzden sözkonusu parti, farklı görüşleri ortak bir çatı altında ve bir eylem birliği etrafında toparlanmanın *demokratik yollarını* uygulamayı daha gerçekçi ve geçerli kabul eden bir anlayışın savunusundan vaz geçmemelidir.

"Zemin için sosyalizm, kendine sosyalist adını yakıştıran rejimlerin resmî/yarı resmî toplumsal ve siyasal örgütlenmeleri ya da onların ideolojileri anlamına gelmez."

Böyle bir parti, kitlelerin kurtuluşunun kendi eserleri olacağı görüşüne bağlı olarak, iktidar organı olmaya aday olmamalıdır. Asıl iktidar organlarının kitleler tarafından demokratik bir biçimde seçilmiş ve geri alınabilen temsilcilerin oluşturduğu, yasama ve yürütme işlevlerini birleştiren demokratik ve çoğulcu öz-yönetim organları olacağı düşüncesiyle hareket etmelidir. Bu bakış açısıyla, her tür demokratik, doğrudan, öz-yönetim girişimini desteklemeyi ve geliştirmeyi hedeflemelidir. Kendisine değil, kitlelere iktidar talep etmeli, onlara yönetenler olmalarının mümkün olduğunu göstermeyi amaçlamalı, bunun yolunu göstermeye açmaya çalışmalıdır. Böyle bir parti, kendisini kitlelerin yerine koymadığı, onlar adına ve onların yerine konuşmadığı gibi, kendisini ezilen-sömürülen kesimlerin biricik temsilcisi olarak da görmemelidir. Ezilen yığınların birden çok siyasi partiye hayat vereceğinin bilinciyle, iktidar organları içinde başka siyasi partilerle birarada olacağını peşinen öngörmeli ve çoğulcu bir anlayışı benimsemelidir.

Aynı çoğulcu bakış açısıyla kendi içinde de farklı görüşlerin olabileceğini kabul etmeli, bunlara karşı yasakçı ve bürokratik bir tutum izlememelidir.

Ne var ki bugün böyle bir parti için tabanda gerekli inisyatifin oluştuğuna ilişkin belirtiler henüz yoktur. Bu bakından ZEMİN için İKP fikri bir perspektif olarak belirmektedir. Sözkonusu olan, öncelikle sosyalist kadroların, giderek işçi önderlerinin böyle bir parti perspektifine hazırlanması, bu fikrin taşıyıcıları haline gelmelerinin sağlanmasıdır.

Bununla birlikte ZEMİN bir yılı aşkın bir süredir sürmekte olan bir yasal sosyalist parti kurma yolundaki girişimlere duyarsız kalamaz; aksine bunun, önüne koyduğu parti perspektifinden farklı bir girişim olduğunun farkında olarak olumlu bir adım kabul etmektedir. ZEMİN sosyalistlerin bağımsız bir yasal örgütlenmesi doğrultusundaki çabalara karşı çıkan bunu köstekleyen bir çizgiyi benimseyemez. Aksine bu girişimi bir kitle partisinin yaratılması yolunda bir adım, bir sıçrama tahtasına dönüştürmek için etkin bir eleştirel destek sunmayı hedefler. Özellikle sosyalist kadroların, işçilerin, burjuva partilerinden bağımsızlaşmaları sürecini hızlandırıcı bir etken olarak sosyalist parti tartışmalarına önem verir ve bu tartışmalara kendisi aktif biçimde katıldığı gibi başka kesimleri de çekmeyi hedefler.

Mehmet Ali Aybar'la söyleşi:

"Tıkanıklık varsa, bu, bizim girişimimizin başarısızlığına değil, karşı taraftakilerin bilimsel bir tartışmaya açık olmamalarına bağlıdır."

Zemin, sosyalist parti kurulması için çağrı yapıp yaklaşık bir yıldır bu konuda çaba harcayan, toplantılar yapan Mehmet Ali Aybar'la bir söyleşi yaptı:

Tıkanıklığı aşacağız

ZEMİN— Sayın Aybar, başlattığınız sosyalist parti kurma çalışmaları 14 Aralık toplantısından sonra bir sessizliğe gömüldü denilebilir. Bunu bir tıkanma noktasına gelme diye değerlendirebilir miyiz? Eğer bu tıkanma ise nasıl aşılacaktır?

Aybar— Türkiye'de sosyalistlerin bölünmüşlüğünü bilenler için, sosyalistleri biraraya getirme çağrısı, doğrusunu isterseniz cüretkâr bir çağdışı. Cüretkâr diyorum, çünkü: başarı olasılığının zayıf olduğu açıktır, ortadadır. Ama bu çağrıyı yapmak, Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu sorunlar düşünülünce gene de kaçınılmazdı. Zorunluydu. Türkiye'nin içinde bulunduğu dar boğazlar mutlaka bir sosyalist partinin kurulmasını gerektiriyor. Bu, teorik-politik bir zorunluluk. Yani, Türkie'nin karşı karşıya bulunduğu yaşamsal bir dizi soruna ancak bir sosyalist partiyle çözüm bulunabilir. Üstelik bu yaşamsal sorunlar üzerinde sergilenen ölü toprağını da ancak sosyalist bir parti sıyırıp temizleyerek bu sorunları kamuoyuna duyurabilir. İşte bizi çağrıda bulunmaya iteleyen nedenler bunlardı.

Beri yandan, tüm sosyalistlerin bir çatı altında toplanmayacakları da elbet biliniyordu. Ama biz, bu çağrıyı sosyalistlerin görüşlerini karşılaştırarak, gerçeklerin mihenginde tartışarak, bilimsel yöntemlerle doğru yolu bulabilecekleri inancıyla yaptık. Nitekim, bir alternatif de getirerek, tüm sosyalistler biraraya gelmezse anlamlı bir çoğunluğun biraraya gelmesiyle yetinilebileceğini ifade ettik.

Bugüne kadar çağrımıza yanıt verenler, genellikle eski SDP'lilerle Aydınlık çevresinden kişiler oldu. Kuşkusuz bu yeterli değil: bizim amacımız bu değildir. Ancak, bundan dışımızda kalan sosyalistlerin ileri sürdükleri gerekçenin makul ve geçerli olduğu anlamı da çıkartılamaz. Çünkü: kişiler suçlanarak bir hareketin engellenmesi, hele bilimsel bir teoriyi savundukları savında olanlar için asla makbul ve geçerli gerekçe sayılmaz. Nitekim, çağrımızda biz, her görüşte sosyalistin program tartışmalarında bilimsel olarak, doğruları yanlışlardan ayırdedebileceklerini ileri sürmüş ve birleşmenin bilimsel doğrular üzerinde gerçekleşmesi gerektiğini vurgulamıştık. Filanca veya falancayla biraraya gelmeyiz diyerek kabukları içine çekilmek ne akılcı ne de cesaretli bir davranıştır. Kursağında söyleyeceği bir şey olan insan başkalarıyla biraraya gelir, doğru bildiği görüşlerini orada savunur. Ve ortak bir çizginin belirlenmesi için çaba harcar. Doğru bildiği şeyleri bilimsel olarak ya ispatlayabilir ya ispatlayamaz. İspatlayamazsa, keyfi bilir, çeker gider.

Tıkanıklık varsa, bu bizim girişimimizin başarısızlığına değil karşı taraftakilerin bilimsel bir tartışmaya açık olmamalarına bağlıdır.

ZEMİN— Peki bu tıkanıklık nasıl aşılacak?

Aybar— Biz çağrı sahibi olarak, girişimlerimizi sürdürüyoruz. Arkadaşlarımız, yurt düzeyinde gezilere çıkacaklar. Sosyalistlerle ve özellikle işçi çevreleriyle ilişkiler kurarak sosyalist parti konusunu anlatacaklar ve katılımlarını sağlamaya çalışacaklardır. Doğal olarak bu zaman alacak bir iştir. Yaşayacak bir sosyalist parti kurmak için bu gibi yaygın girişimlere gerek var. Sosyalist partinin kalıcı olması için kuruluşun aceleye getirilmemesi ve nasıl bir sosyalist partinin kurulması düşünüldüğünün geniş emekçi kitlelere duyurulması, anlatılması şarttır.

ZEMİN— 14 Aralık toplantısına katılanlardan 200 kadarı parti kuruluşu için imza vermişlerdi. Bu dönemde bunları devreye sokmuyor musunuz?

Aybar— Sizin de belirttiğiniz gibi, 14 aralık toplantısında toplantıyı izlemeye gelenlere kurulması düşünülen partide kurucu olarak görev alıp alamayacaklarını içeren bir anket formu dağıtılmıştı. 200 kadarı görev alabilecekleri belirtmişler. Bu vesileyle kendilerine teşekkürlerimi bildirmek isterim. Sağolsunlar, varolsunlar. Parti çalışmaları kuruluş aşamasına gelince, bu kuruculuğa aday olmuş kişileri de elbette davet edeceğiz. Ve partiye yeni katılacak olanları da aramıza alarak hep birlikte kuruluşu gerçekleştireceğiz.

Ancak, çalışmalar henüz bu noktaya gelmedi. Biraz önce sözünü ettiğim yurt düzeyinde çalışmalarda katılımı gerek nitelik gerek nicelik bakımından geliştirecektir. Buna inanıyoruz. Asıl, bu 200 kişinin niteliği önemli. Çünkü, bunlar, genellikle eski SDP'lilerle Aydınlık çevresi mensupları. Oysa, yeni parti, sadece iki eski hareketin eseri olmamalıdır. İşte bu tıkanıklığı gidermeye çalışıyoruz.

Ayrıca, neden bir sosyalist partiye gereksinim olduğunu açıkladığım bir küçük kitapçık hazırlıyorum. Bu kitapçıkta Türkiye'nin yaşamsal sorunlarına sosyalistçe nasıl çözümler getirileceğini anlatmaya çalışıyorum. Bizce, yıllardan beri savunduğumuz şu gerçeği halkın, emekçi yığınların, yönetimde söz ve karar sahibi olmaları gerçeğini bir kez daha vurgulayarak geniş emekçi katılımlarını sağlamaya çalışacağız. Bu kitapçık, bizim sosyalizm hakkındaki görüş ve önerilerimizin geniş bir biçimde kamuoyunda tartışmaya açılması maksadını da taşımaktadır. Bunu da sözünü ettiğimiz tıkanmanın giderilmesi için yararlı olacağı inancındayım.

ZEMİN— Bilindiği gibi, kamuoyunda birden fazla sosyalist partinin kuruluacağına dair girişimler olduğu duyuldu. Bu konuda ne diyorsunuz?

Aybar— Biz birleşelim diye çağrıda bulunduk ve yolunu da gösterdik. Bilimsel yöntemlerle gerçekleri değerlendirmektir dedik. Sosyalizm bilimsel bir teori olduğuna göre, bu yöntemle değişik eğilimdeki sosyalistlerin biraraya geleceklerini düşündük. Gene de buna inanıyoruz. Bunun gerekliliğini savunuyoruz.

Akıl için tek olan yol bilim yoludur. Netici olarak, sözünü ettiğiniz girişimler varsa, çağrımız bunlar için de geçerlidir. Gelirler bir masaya oturur, görüşlerimizi, düşüncelerimizi açıklar ve bilim adamları gibi doğru bir çizgiyi saptarız. Bizim görüşümüz budur. Ama hemen ekleyelim, parti kurmak herkes için bir haktır. Dileyen 30 kişi biraraya gelir partisini kurar.

“Bugüne kadar çağrımıza yanıt verenler, genellikle eski SDP'lilerle Aydınlık çevresinden kişiler oldu. Kuşkusuz bu yeterli değil, bizim amacımız bu değildir.”

“Bizim sosyalizm anlayışımızı ve önerilerimizi dile getiren bir kitapçık hazırlıyorum. Böylece “Nasıl Bir Sosyalist Parti” tartışmalarının kamuoyu önünde geniş bir biçimde yapılmasına fırsat çıkacağına inanıyorum.”

Nimetler

İnsanoğlu varolduğundan bu yana gökyüzüne ve yıldızlara ve aya ve güneşe baktı ve şartı. Ve onları güzel bulmayı öğrendi. Şarkılar, şiirler yazdı onlar için. Kendi ayaklarını bastığı yeri küçük gördü, aşağı dedi onun için. Yıldızlara, aya, güneşe doğru çıkmak; yükselmeyi, yücelmeyi, kendini ve aşağı olanı aşmayı simgeleyegeldi hep. Son gün geldi, insanoğlu gökyüzüne çıktı. Aşağıya, kendi dünyasına baktı ve şaştı kaldı. "Dünya," dedi, "masmavi ve harikulâde güzel!"

Gezegenimiz mavidir. Bu mavi gezegen, bizim güneşimizin öbür gezegenleri arasında, belki de bütün samanyolumuzda yaşam denilen o gizemli olgunun olabildiği, insan denilen bu garip canlının ortaya çıkabildiği tek, biricik yerdir gözalabildiğine. Uzayda yüzlerce ışık yılı tırmansak da insanoğlunun yaşamını insanca sürdürmesine olanak veren bir başka gök cismi bulamayacağız. Hiç değilse evrenin bu köşesinde, yalnız bu mavi gezegenimiz ve biz varız.

Bunu anlamaya başladığımız sırada farkettik ki biz bu biricik gezegeni, bu gezegenin bize sunduğu olanakları, kaynakların kötü bir mirasyediden daha beter harcamaktayız. Bu yalnız bizim olan, bizim olabildiğimiz tek gezegen bitmek üzere. Çocuklarımıza ve torunlarımıza hiçbir şey, hatta yaşamı bile miras bırakamıyoruz.

Yeryüzünün verimkârlığı çok yönden tahrip edilmektedir. Belli başlılarına bir göz atalım:

A- Toprakaltı servetin tüketilmesi: Endüstri, özellikle de ağır endüstri ürünlerinin gündelik tüketim malları gibi kullanılmakta olması, kullanılabilir yeraltı servetinin, madenlerin hızla yeryüzüne çıkarılmasına ve orada bir daha kullanılamayacak maddelere dönüştürülmesine yolaçmaktadır. Bu maddelerin yeniden doğal kaynaklara dönüşebilmesi gerçi olanaksız değildir, fakat milyonlarca yıl alacaktır. Örneğin demir işlenebilir demir madenlerinden çıkarılıp demir-çelik endüstrisinde işlendikten ve kullanıldıktan sonra ancak çok küçük bir bölümü hurda demir olarak yeniden işlenir, ama büyük bölümü topluiğne, ya da çivi ya da batık gemiler halinde dünyaya serpilip gider ve yeniden kullanılamayacak kırmızı demir okside dönüşür.

B- Topraküstü servetin tüketilmesi: Toprak üstündeki en önemli servet topraktır. İşte bu en önemli servet, yani ekmek kapımız, kimya endüstrisinin yağma alanı olmuştur. Kısa bir süre için daha yüksek verim almak, geleceği hiç düşünmeden amaç haline getirilmiş, bunun için alabildiğine çok yapay gübre, pestisit ve insektisit kullanılmıştır. Bu arada büyüyen kentlere yakın nice verimli toprak, yerleşme alanı olarak öldürülmüştür. Düşüncesizce yürütülen sulama, su düzenleme ve enerji elde etme sistemleri, akarsuların doğal madde alışverişini altüst etmekte, Mısır'daki Assuan Barajı ve Almanya'daki Rhein havzası gibi hem akarsuları, hem de o akarsuların beslediği toprakları öldürmektedir. Birden bire büyük devlet rolü oynamaya kalkışan az ve orta gelişmiş eski sömürgelerin çılgınca "kalkınma" humması, ormanları yoketmekte ve bu ormanların dengelediği toprak beslenmesini olanaksızlaştırmaktadır. Dahası, doğanın bir sınır çizmediği bölgeler, emperyalist görüşlerden ortaya çıkan birtakım egemenlik alanlarına bölünmekte, bu alanlar arasında yaratılan anlaşmazlıklarla aslında verimli olan alanların ortasından geçen, iki tarafında düşman devletlerin yeraldığı yapay sınırlar bu verimli toprakların beslenmesini engelleyerek Doğu Afrika'daki sahil bölgesi gibi, üzerinde yaşayan insanların onmaz açlığına yolaçmaktadır.

C- Denizlerdeki servetin tüketilmesi: Deniz ekonomisi, çağımızda halen yontmataş dönemini yaşamaktadır. Yani denizlerdeki besin kaynakları, hiç bir şey ekilmeden, yeniden üretimi için hiç bir şey yapılmadan yalnızca biçilmektedir. Buna karşılık, Kur'an'ın bile içinden çıkan her nimeti bütün insanlara helâl kıldığı tek kaynak, deniz, uygarlaşmış insanoğlunun acımasızca içine ettiği bir lağım çukuruna dönmüştür. Endüstri öncesi ve sonrası akla gelebilen bütün dışkılar denize atılmakta, içindeki nimet yalnız bizim için değil, çocuklarımız ve torunlarımız için de ulaşılmaz kılınmakta, tümüyle yok edilmektedir.

D- Havadaki servetin tüketilmesi: Gezegenimizi mavi kılan havamız, atmosfer, altından üstünden yenilip bitirilmektedir. Bu hava, içine hepimizin solumak zorunda bırakıldığımız bir sürü zehirin atılmasıyla, içindeki oksijenin durmadan tüketilip karbondiokside dönüştürülmesiyle, yeniden oksijen üretebilecek büyük ormanların tahribiyle, sülfürik asit gibi en yakıcı maddelerin yoğunlaşmasıyla, ozon tabakasının korkunç bir hızla delinmesiyle ve su buharının azalmasıyla, şimdiye kadar oluşmasını olası kıldığı yaşama olanak

En büyük tehlike, bugün bizim ekosistemimizin kendi kendisini onarma olanaklarının yok edilmekte olmasındandır.

bırakmayacak bir duruma getirilmektedir. Herkesin kendi ihtiyacı kadar pay alabildiği, alınıp satılamayan tek ortak servet olan hava insanoğlunun elinden alınmaktadır.

E- İnsandaki servetin tüketilmesi: İnsanoğlunun kendi doğasına en uygun yaşayabilmek, gelişip serpilebilmek için gereksindiği insancıl ortam, gerek yapay siyasal bölünmelerle, gerek doğasına aykırı kentleşmeyle, gerekse insan kültürünün ortak kullanımına konulan engellerle kısıtlanmakta, hastalanmakta ve yok edilmektedir. İnsan ilişkileri, insanın birey ve toplumlar olarak kendisine en uygunsuz yönlerde hızla bozulmaktadır.

Her canlının yaşayabildiği bir canlılık sistemi vardır. Buna "ekosistem" diyoruz. İşte bizim, birlikte yaşadığımız öbür canlılarla paylaştığımız bu ekosistemimiz bizim yüzümüzden tehlikeyle karşı karşıyadır. Her ekosistem çeşitli etkilerin çok ince ve hassas ir dengesi ile varolabilir. Ve bu denge bir kez bozuldu mu bütünüyle altüst olur. En büyük tehlike, bugün bizim ekosistemimizin kendi kendisini onarma olanaklarının yokedilmekte olmasındandır. Bugün ilk belirtilerini farketmeye başladığımız ekolojik felaket, bütün düşünce sistemlerimizin yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılacak boyutlara ulaşmıştır.

Bugün karşımızdaki en büyük sorun alanları şunlardır:

-Kapital ve emek hâlâ bir sınıf çatışması durumundadır. Buna yoksul ve zengin ülkeler arasında gittikçe büyüyen uçurum eklenmektedir.

-Sermayenin egemenliğindeki endüstriyel üretim ilişkileri biçimi gün geçtikçe insanlığın doğal ortamıyla çatışma durumuna girmektedir.

-Bunun sonucu olarak insanın öznel varlığı, insanın bedensel doğası gün geçtikçe bozulmaktadır.

-Nihayet gündelik yaşam ilişkileri, insanların kendi doğalarına uygun yaşamalarına, gelişip serpilmelerine engel olacak ölçüde yozlaşmakta, insan gelişmiş ülkelerde başka, gelişmemiş ülkelerde başka türlü ama her iki yönde de mutlaka bir ruhsal yoksulluğa sürüklenmektedir.

Bu sorun alanları üzerinde gelişen yeni sosyal, politik ve kültürel akımlar belli başlı şu hedeflere yönelmektedirler:

-Bir nükleer savaşın mutlaka önlenmesi,

-Emekçilere daha iyi çalışma ve yaşam koşulları sağlamak,

-Demokratik hakları bütün kitlelere ulaştırmak,

-Bütün insanlar için, insan varlığının temel iç ve dış gereksinimlerini sağlamak ve korumak,

-Cinsiyet nedeniyle ezilmeye son vermek ve kadınların yaşamda eşit koşullarda yeralmasını sağlamak,

-Çocuklara ve gençlere insanca bir toplumda insanca gelişme ve serpilme olanaklarını hiç bir ayrıcalık olmaksızın sağlamak,

-Kitlelere, insan değerlerinden kaynaklanan insanca bir kültür sunmak,

-Yoksul ülkeleri sömürgeci ve yeni sömürgeci ilişkilerden kurtarmak, bu ülkelerin çoğunda sömürgecilerin desteğindeki ve işkenceye, cinayete dayanan "Bağımlı Diktatörlükler"in egemenliklerini yıkmak,

-Yoksul ülkelerin kalkınmasına olanak sağlayacak bir evrensel ekonomik sistem için çarpışmak,

-Endüstri kapitalizminin, kendi ülkesinde ortam fazla ısındığı için, kirli ve muzır bir teknolojiyi, az gelişmiş ülkelere ihraç ederek, hem dünyayı kirletmeye devam edebilmesini, hem o ülkedeki ucuz işgücünü kendi işçi sınıfına karşı kullanıp çifte kâr etmesini, hem de bu yarım buçuk teknolojiyle o ülkeleri daha bağımlı kılıp sömürge ilişkilerini sürdürmesini önlemek.

Bu hedeflerin ve sorun alanlarının hiçbiri öbüründen bağımsız düşünülemez. Bugün sorun, bütün ilerici güçlerin hedeflerini bilinçle saptayarak ve güçlerini bir çizgide birleştirerek ilerleyebilmesini sağlamaktır. Yalnızca sorunları görmek ama çözüm yolunda güçleri seferber etmeye yanaşmamak bizi, bir tür "çevre-bilimkurgu" ile bir kıyamet deccallığından, "ahir zaman" haberciliğinden öteye götürmez.

Çevre sorunu, insanoğlunun içinde yaşadığı çevreyi yağmalamayı sürdürmekten vazgeçmesi, çevresinden yalnız yaşamı için gereksinimlerini üretmekle kalmayıp çevresini ve dolayısıyla yaşamı yeniden üretecek yolları kullanmasını gerektirir. Böyle bir hedef, her şeyden önce, bütün olanakların toplum için kullanılmasını gerektirir. Böyle bir hedef, herşeyden önce doğanın özelleştirilmesini engellemek zorundadır. Böyle bir hedef, her şeyden önce ekonominin planlı kontrolunu gerektirir. Ekolojik ekonomi ancak planlı ekonomi olarak mümkündür. Ancak, her planlı ekonomi kendiliğinden ekolojik ekonomi değildir. Sosyalist bir ekonomi de eğer kişilerin ve grupların daha fazla maddî kazanç elde etmek için yarışmasını öngörürse kısa zamanda doğanın yağmalanmasına yönelir. Doğal çevrenin kendini yenileme, yeniden üretilmesine yönelik üretim ilişkilerinin geliştirilmesi zorunludur. Böyle bir üretim ilişkileri düzeni, bütün emekçilerin, çalışanların, yani doğayı asıl kullanan ve üretebilenlerin bütün üretim araçları üzerinde bilime uygun, planlı ve demokratik denetimi ile gerçekleşebilir. Doğa tektir ve bütündür. Ne hava, ne denizler, ne de toprak, kişiler, sınıflar ve halklar arasında yapay sınırlarla bölünmemiştir. Doğal çevrenin yeniden üretilmesi ve hep ürün verebilmesini sağlayacak bir ekonomi bu yüzden; a- Bilimsel ve planlı olmak, b- Bunun için çalışanların denetiminde olmak, c- Bunun için demokratik olmak, d- Bunun için bütün insanların ve ulusların üretime eşit katkısını, tüketimden eşit pay almasını sağlamak zorundadır.

Ali Babaoğlu

Sosyalist bir ekonomi de eğer kişilerin ve gurupların daha fazla maddî kazanç elde etmek için yarışmasını öngörürse, kısa zamanda doğanın yağmalanmasına yönelir.

Alternatif bir yayın üzerine bazı dağınık notlar

1. *"Çünkü işbölümü başlar başlamaz her insanın kendisine zorla verilen ve ondan kaçamayacağı özel, yalnız kendine ait bir faaliyet alanı olur. O bir avcı, balıkçı, çoban veya eleştirici-yazardır ve eğer geçim araçlarını yitirmek istemiyorsa öyle kalmak zorundadır. Oysa hiç kimsenin yalnız kendine ait bir faaliyet alanının bulunmadığı toplumda üretim bir bütün olarak toplumca düzenlenir ve böylece bana, eğilimime bağlı olarak bugün bir şey, yarın başka bir şey yapmak; ne avcı, ne balıkçı, ne çoban ve ne de eleştirmen olmadan sabahleyin avlanmak, öğleden sonra balık tutmak, akşamleyin sığırlara bakmak, yemekten sonra da eleştiri yapmak imkanı verir."* (K. Marks, Alman İdeolojisi)

2. *"Beni şaşırtan, toplumumuzda, sanatın, natın, bireyler ya da yaşam değil de yalnızca nesnelere değgin bir şey durumuna gelmesi. Sanatın yalnızca sanatçı denilen uzmanlar tarafından gerçekleştirilen bir uzmanlık dalına dönüşmesi. Neden her kişi kendi yaşamını bir sanat yapıtına dönüştürmesin? Neden şu ev ya da lamba bir sanat yapıtı olsun da benim yaşamım olmasın"* (Michel Foucault)

3. Bu iki alıntının cazibesinden bir türlü kendimi kurtaramıyorum. Düşündüğüm, konuştuğum, yazdığım şeylerin hemen hepsine bunların gölgesi düşüyor. Yarın gerçekleşebilecek ama bugünden de epeyce şeyler yapılabilecek bir ütopyanın kalın çizgilerle ifadesi bana kalırsa. "Alternatif yayın" üzerine düşündüklerim bu alıntıların kavranabildiği ölçüde tartışılabilecek, giderek benimsenebilecek şeyler.

4. 86'nın son ayları sol muhalif anlayışın ardı ardına yeni yayınlar çıkardığı bir dönemin başlangıcına tanık oldu. Sanırım, 87'nin ilerleyen aylarında da yeni yayınlar çıkacak. Uzunca bir suskunluk döneminden sonra muhalefet olduğu halde bunu ifade edememenin sıkıntısıyla yapılar-insanlar geçen yıllarda söyleyemediklerini alıcılarına sunmaya başladılar. Ne zamandır katlamak zorunda kaldığımız "tekseslilik" yavaş yavaş "çoksesliliğe" dönüşmeye başladı. Çok üstten bir bakışla yeni çıkan yayınların *genel olarak* eski (12 Eylül öncesi) kimliklerini korudukları söylenebilir. Ama bunun yanında yeni arayışlar içerisinde olanlar da var; hatta "Kara", "Akıntıya karşı" ve "Zemin" gibi gerek adlarıyla gerek içeriğiyle oldukça değişik biçimde Türkiye'deki yayın hayatına ilk kez girenler de var. Ama ben bütün bu yayınlarda geçmişte yenilgiye uğramamıza neden olan; dünyayı açıklamakta bir parça "klasik" bu yüzden de renksiz kalan bir anlayışın değişik oranlarda izlerini buluyorum. Üstelik, yaşadığımız yıllar "alternatif" kelimesinin bütün bir Cumhuriyet tarihinde olmadığı kadar çok kullanıldığı bir dönem! Ve çıkan yayınlarda "alternatif" kelimesi çokça kullanıldığı halde nedense kelimeyi biçim ve içerik açısından dolduran, ona radikal bir anlam katan, eskiden olmayan bir anlayışın izleri pek görülmüyor. Bütün bunlardan hareketle, ben, "alternatif" kelimesine belli anlamlar yükleyerek ve bu anlamlara uygun bir yayın anlayışını yüksek sesle düşünmek istedim. Düşündüğüm şeylerin olgun, bitmiş şeyler olmadığını biliyorum. Tek başıma bu kadarını kotarabildim; belki başkaları da katılır daha olgun noktalara varabiliriz kaygısıyla yazmak istedim.

5. Dünyada, giderek etkisini artıran bir "Batı Kültürü"nden ve buna karşı hala direnmeyi becerebilen bir "Doğu Kültürü"nden söz edilebilir. Bu kültürler yüzyıllar öncesinden gelen bir birikim sonucu olgunlaşıp artık kendilerini ifade edecek bir biçime dönüşmüşlerdir. Şimdilerde, Doğu kültürünün bir alt türevi olarak "İran Devrimi"nden sonra atağa kalkan ve benzer bir anlayışın savunucusu olarak, taraftar bulan "İslam Kültürü"nden de söz ediliyor. Ama "İslam Kültürü"nün bir yaşam biçimi olarak, "Batı Kültürü"ne karşı nasıl direneceğini, ne tip alternatifler bulacağını ve nesillerin ötesine gidebilecek bir anlayışı cisimleştirmeyi nasıl gerçekleştireceğini görmek için epeyce beklememiz gerekecek sanırım! Bu arada, Batı Kültürü'nün en olgunlaşmış, en incelmiş biçimi olarak "Burjuva Kültürü"nden de söz edebiliriz. Ama bence kendisini bütün bu yukarıda saydıklarımdan farklı ve bağımsız kılan "sosyalist bir kültür"den söz edemeyiz. "Gelenekçi"ler her ne kadar "200 yıllık tarihin" savunucusuyuz deseler de, giyinmekten beslenmeye, kadın erkek ilişkisinden mimariye kadar, hayatın bütün alanlarını kapsayan faklı bir yaşam uslûbundan "sosyalist bir kültür" olarak söz edemeyiz. Bu noktada gelebilecek eleştirilere karşı nasıl bir sosyalizm anlayışından yana olduğumu da kabaca belirtmem iyi olacak. Herkesin kendini maddi ve manevi anlamda özgürce geliştirebileceği, böylesi bir amaç için hiçbir engelin olmadığı ve herkese eşit olarak yararlanma hakkının tanındığı; işbölümünün insanların araçlaşmasına neden olacak biçimde örgütlenmediği; çalışmanın maddi yaşamın yeniden üretilmesi için gerektiği kadar olduğu; ordunun, polisin sivilin halktan bağımsız devletin elinde üniformalı bir güç olmadığı; demokrasinin temsili değil de doğrudan işlediği çoğulcu bir toplumsal yapı... Böylesi bir hedefi gerçekleştirebilmek için de salt iktidarı almaya yönelik "çelik çekirdek" benzeri politik yapılar kurmaktansa; iktidarı bugünden her düzeyde gerileten, yerine -başlangıçta olgunlaşmamış biçimiyle de olsa- alternatif olma kaygısı güden her düzeyde "düzen dışı" bir kültürün yeşerdiği yapılar, ilişkiler ağı kurulması gerektiğine inanıyorum.

6. Konu dağılmaya, polemiğe oldukça yakın. Ama alternatif bir yayın anlayışını tartışabilmek için sahip olduğum perspektifi verebildim sanırım. Şimdi konuyu "arternatif yayın"la sınırlayarak devam edelim.

İlk eleştiri noktam yayınların biçimine (= sunuluşuna) yönelik. Ama önce biraz teknik bilgi vermeliyim. Yazılarımız "Letraset", "ALIC", "LİNOTYPE" gibi firmaların ürettiği bazı karakterleri ile dizilirler. Dünya'da Latin harflerini kullanan diller bu firmaların ürettiği 2000 civarında yazı karakteri arasında seçim yapmak hakkına sahipken, Arapça, Japonca, Çince, Grekçe, Urduca gibi farklı alfabeleri olan diller toplam 50 civarında karakterle yetinmek zorundadırlar. Örneğin: Arapların kullanabildiği yazı karakteri sayısı 10 civarındadır. Genel olarak bütün ofset yayınlar, "Compgraphic makinaları" denilen dizgi makinalarının seçilen yazı karakterini istenilen büyüklük ve biçimde dizdiği bir hazırlık sürecinden geçmek zorundadırlar. Ve ou makinalarda kullanılan yazı karakterinin dışına çıkmak kesinlikle sözkonusu değildir. Yazı karakteri ve dizgi makinesi üreten firmalar metropol ülkeler kaynaklıdır ve ağırlık olarak bu ülkelerin kültürlerine yönelik çeşitler üretirler. Sosyalist, İslâmi ülkeler hatta teknolojide çok ileri olduğu söylenen Japonya bile bu teknolojiye sahip değildir ve zorunlu olarak bu firmaların kendilerine sunduğu çeşide bağımlı kalmak zorundadırlar.

Şekil 1

Yazı karakterleri ulusal özelliklere göre biçimlenebildiği gibi (Gotik, Amerikan Typer) işin niteliğine göre de hazırlanabilir. Uzun metinler için ayrı, kısa metinler için ayrı, reklam metinleri için ayrı, afişler için ayrı ayrı kullanılabilecek yazı karakterlerinden (italik, siyah, süslü, vurucu, okumaya daha yatkın) söz edilebilir.

Bizde, 2000 civarında yazı karakteri arasından seçim yapma şansına sahipken, genellikle başlangıçta saptanan bir yazı karakterleri yıllarca o yayın organında kullanılır. Ve bunlar çoğunlukla English Times ya da Helios diye adlandırılan karakterlerdir. (Dünyada en fazla kullanılan karakterler.) Bana bir yayın organının tümünün aynı karakterle yıllarca yayımlanması

Şekil 2

Şekil 3

sı son derece tekdüze ve okurun dünyasını sınırlayıcı bir özellik gibi geliyor. Konuya ve sayfa düzenine göre değişik yazı karakterlerinden sonuna kadar yararlanarak daha renkli bir yayının oluşacağını ve okuma sürecinin daha aktif bir bilime dönüşebileceğini düşünüyorum. Bunun yanında, eldeki 2000 yazı karakterini bile zorlayarak okuyanla ilişkiyi daha dinamik Kuran, okumayı daha kolaylaştıran ve okumayı kimi zaman sayfalarca süren bir tekdüzeliğin dışına çıkarmayı amaçlayan yeni yazı karakterlerinin hazırlanması gibi öne başka hedeflerin konmasının da zorunlu olduğu kanısındayım.

Sayfa düzenleri "milimetrik kağıt" diye bir tabir edilen cm'nin 10 eşit parçaya bölünmesinden oluşan kağıtlar üzerinde yapılır. Sayfayı çizenler şekil 1.de görüleceği gibi bu çizgilere bağımlı kalmak zorundadırlar. Bu yüzden çizilen sayfalar genellikle köşeli ve çizgilidir.

"Letraset" benzeri firmalar ağaçtan, çocuğa, oktan eve kadar birçok nesneyi sembolleştirmiştir. Bunlar öylesine çoktur ki, en zor beğenenler için bile seçim şansı vardır. İnsanın yaratıcılığının önündeki engellerin kalkmasından yana olursa onun sonsuz bir çeşitliliğe ulaşmasını sağlayacak ilişkilerden de yana olmalıyız. "Letraset" firmasının ürettiği şekillerden ikisine (şekil 2 ve 3) dikkatle bakalım şimdi. İkinci şekil hepimizin okurken ya da yazarken önem verdiğimiz bir bölümün altını serbest bir biçimde çizmemizle oluşabilecek şekillerdir. 3. şekil yine bir parça mürekkebin herhangi bir kağıda rastgele dökülmesinden oluşmuştur. Söylemeye çalıştığım; en doğal biçimde herhangi bir sınıra ya da kurala bağlı kalmaksızın yapabileceğimiz lekeler, çizgiler bile artık bize sunulmaktadır. İnsanın kendine özgü *doğallığı* ve *çeşitliliği* gitmiş, onun yerine tek merkezden bütün dünya yayıncılarına sunulan "doğal lekeler" ve "check işaretleri" gelmiştir. Ve bu lekeler işaretler sosyalist, kapitalist bütün ülke yayıncıları tarafından kullanılmaktadır.

7. Bir diğer sorun da yayınların ebat ve sayfa ve sayfa düzenleridir. dikkat edilirse piyasadaki hemen bütün boyların "gazete boy"'un bir, iki, üç kez katlanmasından oluştuğu farkedilecektir. Fabrikaların büyük yayıncılara bağlı bağlı olarak ürettiği kağıt ebatlarının dışında kağıt ebatları bulmak imkansızdır. Bu ebatlara zorunlu olarak bağlı kalınmaktadır. Bu zorunluluğun yan sonuçlarından birisi de yayınların iç düzenlerinin çeşitsiz olması, genel olarak birbirlerine çok benzemesidir. Çizgilerin ve belli ölçülerdeki sütunların değişmeyen kalıplar olarak çokça kullanıldığı; sabit konu bölümlemelerinin okurun "ne okuduğunu anlamayan, cahil" sayan bir anlayışın ürünü olarak sayfa üstlerine (spor, ekonomi, kültür, gündelik hayat gibi) belirtildiği; görsel sanatların dinamik örneklerinden yeterince yararlanılmayan olabildiğince ciddi olmanın erdem kabul edildiği bir bakışın asıl suratlı sayfa düzeni anlayışı genel olarak egemendir. Time ve Newsveek'ten esinlenerek yapılan sayfa düzenlerinin dışına hemen hiç çıkılmamaktadır. Daha çok onların "iyi" birer kopyası olmaya çalışılmaktadır.

8. Yeni çıkan yayınların bir özelliği de genel olarak "yazarlar" ve "okuyanlar" biçiminde ikiye bölünmesi. Bir yandan uzmanlığı konusunda üniversite bitirmiş, yabancı dil bilen ya da yazmayı kendine meslek olarak edinmiş ya da ait olduğu yapının yaptığı işbölümünde "yazarlar" bölümünde görev almış kitleye yol gösteren kişilerin oluşturduğu yazı kurulları var. Diğer yandan kendine sunulanı merakla bekleyen, düşünce sınırları yazarlar tarafından çizilmiş, arada sırada "okur mektupları" köşesine övgülerini yollayan ama bir fikrin oluşma sürecine aktif olarak katılmayan okurlar var. Alternatif bir yayın böylesi bir işbölümünü kökünden reddetmeli bence. Eğer düşgücümüzü 1 nolu alıntıdaki kadar zorlarsak, böylesi bir ütopyayı gerçekleştirebilmek için şimdiden, devrimi beklemeden bazı tedbirler alınması gerektiği ortaya çıkar. Zira verili toplumun ürettiği işbölümünde insanlar uzmanlık noktasına gelip, kendi yönetimlerinde kurumsal yapılar oluşturduğu zaman; daha sonra, uzmanlığın ve kurumsallığın getirdiği rahatlıktan, kolaylıktan pek vazgeçmiyorlar. *"Bir yandan, insan sorunlarını global düzeyde çözecek bir teoriye nihayet sahip olduğu inancının getirdiği iyimserlik, bugünün raslantısal fedakarlıklarını giderecek bir geleceğin nasıl olsa kurulacağı inancı; bir yandan da, bu geleceği kazasız belasız gerçekleştirmek görevini üstlenen, teoriyi bilen ve uygulayanların oluşturduğu bir öncü kuruluşa duyulan pozitivist ihtiyaç, demokrasiyi teşvik etmediği gibi onunla çelişen kurumsal yapılar üretmiş ve yeniden-üretmiştir."* (M.Belge, Muhalefetten iktidara demokrasi, Zemin s.3) Belge, genel anlamda toplumsal ilişkilerin "düzen içi" tanzim edilmesinin sonuçlarından duyduğu kaygıyı dile getiriyor. Alternatif bir yayın "düzen içi" diğer yayınlardan kendi ilişkilerini farklılaştırmaya çalışmadığı sürece ortaya çıkan sonuç, ne kadar parlak laflar edilirse edilsin diğer yayınlardan pek farklı olmaz. Buradan hareketle, 1 nolu alıntıdaki ütopyayı baz alarak okur-yazar ayırımının olabildiğince ortadan kalkmasını hedefleyen yayınlar (= ilişkiler) *alternatif* olabilir. Yazma eylemi ile daha yakın ilişkileri olanlar bu eylemle yeni tanışanların başlangıçtaki olası hamlıklarına küçümseme ile bakmayarak, elit bir yayın çıkarma tutkusundan vaz geçmeli; bunun yanında şimdiye dek okur konumunda kalmış olanlar da bu durumlarını değiştirebilmek için biraz kendilerini zorlamalılar. Böylesi bir süreçte unutulmaması gereken nokta önemli olan çıkan ürünün nitelikli olup olmaması değil; *ilişkinin kendisinin zenginleştirici* olmasıdır.

9. Yayınlarda ağırlıklı olarak politika ya da ya da politika için gerekli olan teorik konulara yer veriliyor. Bu, bence, bütün ilişkilerini ele geçirmeye yöneltmiş bir anlayışın ürünü. Değiştirerek yaşamayı, "iktidar olma"sonrasına ertelenmiş bu anlayış daha çok iktidarı alma yöntemleri üzerinde düşünmeyi yeğliyor. Oysa, alternatif olma savı olan sosyalist kültürün politikanın yanında hayatın diğer alanlarına yönelik değerler üretmesi, saptamalar yapması da çok gerekli. Mahalledeki çocuk parkından, eşcinsellere uygulanan baskılara kadar birçok konu alternatif yayınların konuları arasına girebilir

10. VE GÜLMEK... YAZKO'nun yayım dünyasında epeyce etkin olduğu yıllarda yayımladığı kitaplardan birisi de Jeremy Bernstein'in "Einstein"'i idi. Kitabın ilk baskısında kapağa Einstein"'in meşhur dil çıkaran fotoğrafını basan YAZKO, gelen tepkiler üzerine ikinci baskıda dil çıkarmayan Einstein fotoğrafını koydu. Einstein'in kendi dilini bile Einstein'e rağmen denetlemeye kalkan ciddiliği kutsal ve erdem sayan ve mantık ne yazık ki yayınlarımızın hemen tümüne egemen.

Oysa bence, gülmenin hem özgürleştirici hem de muhalif bir karakteri var. Bunu uzun uzadıya açıklamaya çalışmaktansa konuyu çok daha derinliğine dile getiren bir yazara başvurmak istiyorum. *"Resmi dünyaya karşı kendi dünyasını, resmi kiliseye karşı kendi kilisesini, resmi devlete karşı kendi devletini kurduğu söylenebilir. Gülme, kendi kitlesini kurar, inancını ortaya koyar, evlilik ve cenazeleri bir kutlama törenine çevirir, mezar taşlarını yazar, kralları ve rahipleri seçer. (...) Şenlik; yasaklamaları, hiyerarşik engellemeleriyle birlikte bütün resmi düzenin geçici olarak askıya alınmasıydı. Hayat, kısa bir süre için olağan, yasal ve kutsanmış yolundan çıkarak ütopik özgürlüğün alanına adım atıyordu. (...) Şenliklerde halkın gülmesi, bu nedenle, yalnızca doğaüstü gizler kutsal şeyler ve ölüm üzerinde bir zafer değildir. Aynı zamanda iktidarın, dünyevi kralların, dünyevi üst sınırların, baskı altında tutan, sınırlayan ne varsa hepsinin yenilgiye uğratılması anlamına gelir. (...) Gülme esas olarak hakikatın dışsal değil, içsel bir biçimidir; açığa çıkardığı hakikatın içerdikleri parçalanıp çarpıtılmadan ciddiyete dönüştürülemez? Gülme yalnızca dış sansürcü karşısında değil, her şeyden önce büyük iç sansürcü karşısında özgürleştirir. İnsanı binlerce yıl boyunca geliştirdiği kurkudan; kutsal olandan, yasaklamalardan, geçmişten, iktidardan duyduğu korkulardan kurtarır. Maddi bedensel esası gerçek anlamıyla ortaya koyar. Gülme, yeni karşısında, gelecek karşısında insanın gözlerini açtı."* (Mikhail Bakhtin/Gülme ve özgürlük/Çev: Meltem Ahıska/Akıntıya Karşı 1)

Umberto Eco ise *Gülün Adı*'nda dahice bir buluşla herkesin yitik ya da yazılmamış sandığı *Aristo*'nun *Poetica*'sının ikinci cildinde "gülmenin felsefi temellerinin açıklanarak, meruluştırıldığını", bu yüzden de gülmeyi tanrıya karşı başkaldırış sayanların birçok insanı öldürüşünü anlatır.

Gülmeye ilişkin bölüm oldukça uzun oldu. Ama üzerine ölü toprağı serpilmiş gibi asık suratlı çıkan yayım dünyamızı bir parça sarsabilmek için gerekli bence. Bu arada hemen belirtmeliyim: gülme kavramına verdiğim anlam "yayınlara mizah sayfası açılmalı" biçiminde anlaşılmamalı(!) Kastetdiğim, günlük yaşamın bir çok ayrıntısından 1968 ruhuna kadar uzanan birçok konuyu gülme postasının içinde eriterek pisirebilmek. Sadık Özben böylesi bir anlayışın geliştirilmesi gereken bir örneği bence!

11. Bir de yayınların kullandığı dil sorunu var. Genel olarak şimdiki zamanın hikayesini kendine kip olarak seçmiş dil anlayışıyla karşı karşıyayız. Bu da geçmişte yaşanan, şimdi ya da gelecekte yaşanabilecek olayları aktarmakta oldukça yetersiz kalan bir yazı uslubunun oluşmasına neden oluyor. Anlatılan şeyin iç zamanı yok edilerek; okur tek kalemden çıkmış tekdüze bir okumaya mahkum ediliyor.

Oysa yazı, yazarla, yazılan şey arasındaki ilişkilere göre oluşur. Bu ilişkiyi aktaracak yazar da konuyu hangi biçimde en iyi yansıtacaksa onu kullanmalı. Yazarın kendi uslübu oluşmalı, yazma sürecinde kendini sınırlamamalıdır. Edebiyat estetiği ya da akademik bir uslup oluşturma gereğini hissetmeden olabildiğince günlük yaşamdaki konuşma diline yakın bir uslubun (bu küfürlu, argo bir üslup bile olabilir.) daha anlaşılır, daha renkli ve daha demokrat olacağını düşünüyorum. Bu arada alternatif bir yayında hiç bir biçimde "redaksiyon" adına düzeltmeye ya da çıkarmaya izin verilmemesi gerektiğini de belirtmeliyim.

12. *"Kişisel düşünceler resmi ideolojinin lojinin bireysel düzende yinelenen çeşitli biçimlerine dönüşünce ve kişiler bu düşünceleri özgür istençlerinin ürünleri olarak algılayınca, halk, yalnız bedensel olarak değil, düşünsel olarak da siyasal iktidarın hükmü altına girmiş demektir."* (Hegel) Bu alıntıyı yazıyı yazdığım sıralar okuduğum bir kitaptan aldım: *Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev.* Bildiğimiz şeyler belki: ama içinde bulunduğumuz kahrolası tutsaklığı çok özlü bir biçimde yansıttığı için yazıya eklemeden edemedim.

13. Sizi bilmiyorum ama ben yenilmekmekten artık bıktım. Yeni yenilgilere de tahammülüm yok. Artık ufak ta olsa bazı zaferler kazanmamız gerektiğini düşünüyorum. Bunu hak ettik de üstelik. Yaşadığımız, yaşanılan geçmişin zafer kazanmamız için oldukça zengin deneyler biriktirdiğinin de farkındayım. Bu deneylerden yararlanmayı beçerebildiğimiz ölçüde zafer kazanabiliriz. Yoksa "yenilgi ustası" olmaktan kurtulamayacağız. Bu yazı artık zafer isteyen, ama bunun da kolayına elde edilemeyeceğinin farkında olan birinin başka zafer arayışlarıyla buluşmak kaygusuyla yazıldı. Umarım bir işe yarar. Selamlar.

ÖMER FARUK

A.Einstein

Savaştan değil Dernek't

Tüm uygar ülkelerde nükleer savaş tehlikesine karşı halklar uyarılırken Türkiye'de sağlık emekçilerinin başına gelenler...

1 Mayıs 1987 günü Prof. Dr. Leziz Onaran'ı tatsız bir sürpriz bekliyordu. Prof. Dr. Leziz Onaran, Ankara Yüksek İhtisas Hastanesi'nin Gastro-Enteroloji Kliniği'ni yönetiyordu ve çok deneyimli bir hekimdi. Çok deneyimli bir hekim olarak da hastalarına karşı sorumluluğunun kendi uzmanlık alanında kalamayacağını, bir gastro-enterolog olarak yalnızca yutakla makat arasında kalmakla onlara sağlık veremeyeceğini, hele hele sağlıklı kalmalırını sağlamaya hiç yetmeyeceğini çok iyi biliyordu. Yalnız sağlığı değil, bütün insan yaşamını şimdiye kadar tehdit eden en büyük tehlike olan nükleer savaşın önlenebilmesi için bir araya gelen hekimlerden biriydi bu yüzden de. Bütün Türkiye Hekimleri adına karar veren en yüksek organ olan Türk Tabipler Birliği Genel Kurulu'nun 1986 Mayısı'nda oybirliğiyle aldığı, Nükleer Savaşı Önlemek İçin Hekimlerin biraraya gelmeleri ve bir dernek kurmaları dilek-kararına uymuş, doğuda ve batıda aynı sorumluluğu duyan bütün hekimleri bir araya getiren, nükleer savaş tehlikesini önlemek için şimdiye kadar en bilinçli çabayı göstermiş ve bu yüzden de Nobel Barış Ödülü'nü almış derneklerden birinin Türkiye'de de -nihayet- kurulması için uğraşan meslekdaşlarına katılmış, Kurucu Üye olmuştu. Kendisi gibi hastalarına, vatanına ve halkına karşı, bütün insanlığa karşı, insan sağlığı için -bütün hekimler gibi- sorumluluk yüklenme içgüdüsüyle hareket ederek aynı derneğin kurucu üyesi olmayı isteyen öbür 48 arkadaşı da bu özverili kadını aralarında görmekten sevinç duymuş, ona derneğin Kurucu Genel Başkanı olma görevini vermişlerdi.

Oysa o 1 Mayıs sabahı gelen mektup "Hayır," diyordu: "Siz ve bu derneği kuran 29 hekim, diş hekimi, eczacı, veteriner, hemşire ve sağlık eğitimcisi *Sorumsuzsunuz*.".

Yurdumuzun tam da Avrupa Topluluğu ve Batılılık ve de Demokrasi yönünde pupa yelken yol almakta olduğu büyüklerimiz tarafından tekrar tekrar temin edildiği sırada, tam da Reagan ve Gorbaçov'un "Nasıl etsek de Dünya'yı bu nükleer savaş tehlikesinden bir adım olsun uzaklaştırsak?" diye en yoğun biçimde kafa yordukları sırada, tam da bütün Dünya kamuoyunun bu gelişmeye biraz eğri durduğu için Helmut Kohl'e ve hatta Almanya'ya ekşi ekşi bakmaya başladığı sırada İçişleri Bakanlığı'nın bu mektupla açıklanan yorumu, idareci zihniyetinin tarihimizdeki en parlak örneği olan, rahmetli Tandoğan'ın vecizesini bile tahtından indirebilecek güçteydi.

"Derneğiniz kuruluş evrakları alınmış, 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun 9. maddesine göre tüzel kişilik kazandığınızdan

İçişleri Bakanlığı'na göre: Nükleer savaş konusunda bilgiler derlemek ve bu bilgileri kamuoyuna iletmek halkta panik yaratır.

aynı maddeye göre 25.2.1987 tarih ve 1766 sayılı alındı belgesi verilmişti." diye başlıyordu Ankara Valiliğinden gelen bu mektup. Dernek başka illerde de şubeler açmayı tüzüğünde amaçladığından durumun İçişleri Bakanlığı'nın onayına, Dernekler Kanunu'nun 9. ve 10. maddeleri uyarınca sunulduğunu anlatıyor ve bu inceleme sonucunda tüzüğün 2. maddesinde amaç olarak "Nükleer Savaş konusunda bilgi derlemek ve bu bilgileri kamuoyuna iletmek" gösterildiğinin anlaşıldığını belirtiyor ve devam ediyordu: "Nükleer Savaş gibi hassas ve topyekün vatandaşları yakından ilgilendiren bir konuta *hiç sorumluluğu olmayan* dernek yöneticilerinin ve üyelerinin açıklama yapmalarının kamuoyunda panik yaratabileceği, ayrıca dernek amacı ve çalışma konularının, kanunlarla kuruluş ve görevleri belirlenen Türkiye Atom Enerjisi Kurumu ve İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü gibi kamu kurum ve kuruluşlarının görevlerini amaç edinmeniz ve bu doğrultuda faaliyet göstermeniz görev ve yetki kargaşası doğurabileceğinden, dernek kurucuları ve tüzüğünüzde belirttiğiniz amaçlar nedeniyle 2908 sayılı kanunun 5. Maddesi uyarınca kurulması yasaklanmış amaçlı dernek sayılacağınız..."

Ankara Valiliği'nin 30.4.1987 tarih, 0631052/4140 sayılı ve Vali adına Yahya Gür imzalı bu yazısına inanmak gerekirse yürürlükteki kanunlara ilaveler yaparak "yasak ve suç tesis etmek" işini TBMM yerine İçişleri Bakanlığı yüklenmekle "görev ve yetki kargaşası" doğmakta olduğu gerçeği bir yana, Türk kamuoyunu nükleer savaş gibi hassas bir konuda aydınlatma görevinin, basireti Çernobil olayında dosta düşmana malum olmuş Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'na ve nükleer savaşa karşı afişlerinde sığınak, un ve şeker depolamak, ilk yardım çantası bulundurmak, (Sanki Türkiye'de normal zamanlarda bulunurmuş gibi) *temiz su* ile yıkanmak falan gibi çok etkin (!) tavsiyelerde bulunan Sivil Savunma Genel Müdürlüğü'ne kaldığı anlaşılıyordu ki, yalnızca bu gerçeğin bile kamuoyunda panik uyandırması olası idi.

Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı'nın, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın kanunlar ve Anayasa tarafından tayin edilmiş görevlerini yüklenmekte olan "Kendi Okulunu Kendin Yap" derneklerine, Cami ve Kuran Kursu derneklerine ve Sayın Semra Özal'ın "Türk Kadınını Yükseltme Vakfı"na "görev ve yetki kargaşası"nı önlemek için ne zaman sıra geleceği de başlıbaşına merak konusu olacaktı.

en korkuyorlar

15-16 Haziran'ın gerçekleri

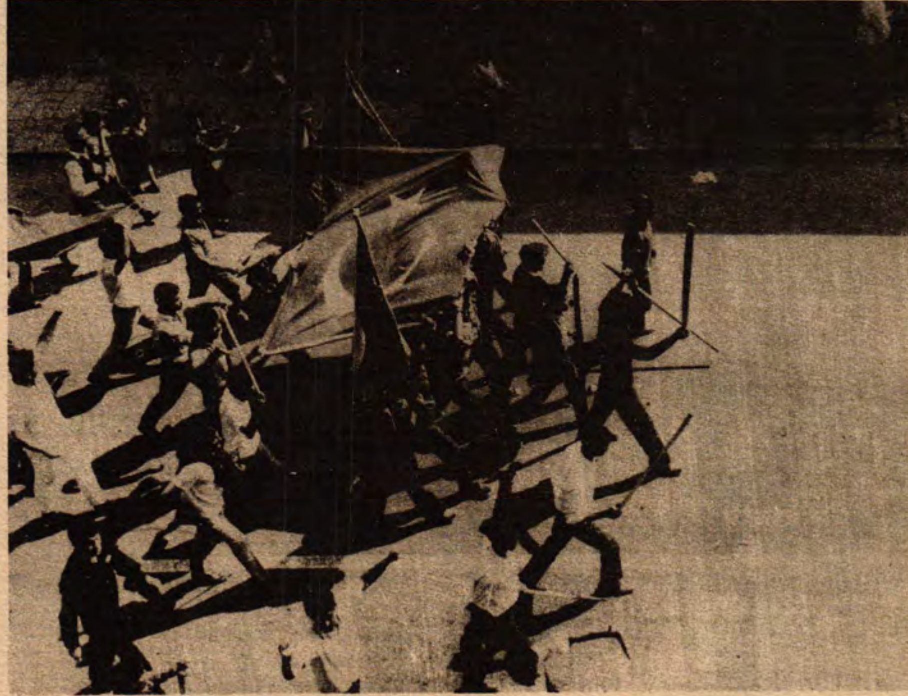
15-16 Haziran olayları yaşanalı tam on yedi yıl oldu. Bu 17 yıl ise Türkiye'de pek çok olayın tanığı. Bütün bu sürede yaşananlar, sosyalistler ve işçi sınıfı açısından ne anlama geliyor? Ve bu süreç, neyi, ne kadar süzgeçinden geçirdi? Zemin'in önceki sayılarından birinde Elka ve Alpagut'tan söz etmiş ve 'sınıfın hafızasından', işçi sınıfının deneylerinin aktarılamamış / aktarılmamış olmasından söz etmiştik.

Bu kez de tam aksine, 16 Haziran olayları gibi, hiç 'unutulmamış', her fırsatta sözü edilmiş bir örnek, sınıf mücadelesinin sorunları açısından hâlâ tartışılması zorunlu kimi noktaların, o günden bu yana onca şey yaşanmasına rağmen güncelliğini koruduğunun kanıtı gibi önümüzde durmaktadır.

'Sınıfın hafızası', açıktır ki sınıfın politik örgütlenmesi olgusuyla birlikte tartışılması gereken bir konudur. Ve artık Türkiye'de, böylesi bir örgütlenme, geçmişin devrimci eleştirisini yaparak varolabilir. Oysa, yıllardır, sosyalistlerin, sayfalarında yazdıklarını şöyle bir karıştırdığımızda, genellikle karşılaşılan hep benzer şeylerdir: "İşçi sınıfının şanlı geçmişinin şanlı bir örneği...", "İşçi sınıfının geleneğine" yazılmış olan sadece bu!.. Ama işçi sınıfının içinde bulunduğu durum, bu "geleneği" yadsır gibidir.

Bilindiği gibi, 15/16 Haziran olayları sendikal haklara getirilen önemli kısıtlamalar üzerine -ki bu kısıtlamalar büyük ölçüde DİSK'in varlığını hedefliyordu- patlak verdi. Bu yasa maddesinin altında, 12 Eylül 1980'de kapatılan DİSK'in Genel Başkanı Abdullah Baştürk'ün imzasının da olduğunu hemen belirtmek gerekir. O zamanlar, Abdullah Baştürk DİSK üyesi değildi ve bir CHP Milletvekili idi.

Olaylar sırasında, DİSK genel başkanı olan Kemal Türkler ise 15 Haziran öğle

"15 Haziran öğle üzeri DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, vilayetin merdivenlerinde demeç vererek, işçilerden işbaşı yapmalarını istemiştir."

üzeri vilâyetin merdivenlerinde işçileri anayasa çizgisinde kalmaya ve işbaşı yapmaya davet ederken şunları söylüyordu: "Aranıza çeşitli maksatlar güden kişiler, çeşitli kılıklara bürünerek girebilir. Hattâ daha kötüsü gözbebeğiniz, şerefli Türk ordusunun bir mensubuna da taş atabilir. DİSK Genel Başkanı olarak sizi uyarıyorum."

Olaylar sırasında, Millet Meclisi'nde, sadeci iki milletvekili, Rıza Kuas ve Mehmet Ali Aybar, gerek yasalaştırılmak istenen sendikal değişikliklere, gerekse de 15/16 Haziran olaylarının 'bir ihtilal provası' olduğu görüşlerine karşı çıktılar. 15/16 Haziran 1970... yaklaşık 80.000 işçi, polis ve askerle çatıştı. Biri polis olmak üzere dört kişi öldü. Ve olayların ardından sayısız işçinin iş akitleri feshedildi.

Yürürlüğe sokulmak istenen yasa güdük kalmıştı. Bu sonucun işçilerin özgüvenlerini arttırdığı elbette gözardı edilemez. Ne ki bugün, sadece bu sonuçla yetinmenin anlamsızlığı apaçık ortadadır. Hele artık DİSK'in olmadığı bir Türkiye'de...

Abdullah Baştürk ve Kemal Türkler örneklerine gelince... bu insanların kişiliklerini karalamak istemediğimizi hemen belirtmek gerekir. Her ikisi de birer sendikal lider olarak kendi çizgilerini ve anlayışlarını sürdürmüşlerdir. İşte tam bu noktada, 'sosyalistlerin' ve 'işçi sınıfı mücadelesinin' eleştiriye tutulmayı gerektiren temel çizgileri gündeme getirilmelidir. (Sınıf mücadelesinin sorunsallarını ilerde, bir başka yazıda, daha derinlemesine ve daha bütünsel olarak tartışacağımızdan, şimdilik kaba çizgileriyle sözkonusu edeceğiz.)

Her şeyden önce, işçi hakları hep verilmiş haklar olagelmiştir. Bu nedenle de kolay yitirilmiştir bu haklar. Haziran olaylarında olduğu gibi, bu hakların savunulması ya da genişletilmesi eğilimlerinin öne çıktığı sıcak dönemler niteliksel değişimlerin de dinamiklerini taşımaktaydılar hep. Daha açık bir biçimde şöyle söylenebilir: Türkiye işçi sınıfı hiçbir zaman politik bir önderliğe sahip olamamıştır. Mücadelesi, hep sendikal liderliklerle ve sendikal sınırlar içinde sıkışıp kalmıştır. 15/16 Haziran olayları bu sınırları aşma potansiyelini taşıyan bir eğilimin habercisiydi ve bu anlamda içgüdüsel bir patlama idi.

Öbür yandan, sendikal liderlikler, işçi sınıfının bağımsızlaşmasını engelleyici politik yönelimlerin dolaysız aracı olmuşlardır. CHP kuyrukçuluğu ve sonuçları artık tartışılmayacak kadar açık olmakla birlikte bu olgunun sürüyor olması, onu canalıcı bir biçimde hâlâ gündemde tutmaktadır.

Özetlemek gerekirse, politik sınıf önderliklerinin yokluğu sendika bürokrasisinin giderek güçlenmesinin ve sınıfın politik önderliğini ikame edişinin nedeni olmuştur. Ve sendika bürokrasisi kendi varlığının düzen karşısında tehlikeye düştüğü durumlarda -16 Haziran gibi- işçi eyleminin kendiliğinden dinamiği ile bu egemenliğini de yitirme tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Ama ciddi bir alternatifin yokluğu, tam tersine sendika bürokrasisini daha da güçlendirmiştir. İşte burada da sosyalistlerin tavrı tartışma konusudur. Sosyalistlerin, sendika bürokrasisi karşısında işçi sınıfının bağımsız politik çıkarlarını savunan bir muhalefet yaratamamış olmaları, altı önemle çizilmesi gereken bir olgudur.

Bugün, 16 Haziran olaylarına neden olan yasa taslağını imzalayanından, işçilere 'bu yasaya karşı çıkın' diyenine, sosyalistlerden sosyal demokratına kadar herkesin 'şanlı 16 Haziranlar'dan sözettiği bir karmaşıklık yaşanıyor hâlâ. Bu düzeyde, kimsenin de içten olmadığı söylenemez. Önemli olan, geçmişin allı pullu örtüsünü kaldırıp altından çıkanı tartışabilmek... Ve bugün hâlâ, artık sendikasız olan sendika liderleri, işçi sınıfının ve toplumsal muhalefetin sözcülüğünü yapmakta, işçi sınıfını sosyal demokrat partilere katılmaya çağırmaktalar.

SINA GİRİTLİ

"Olaylara neden olan yasa tasarısının altında sonradan DİSK genel başkanı olan, o zaman sosyal demokrat olduğunu iddia eden CHP'nin Yozgat Milletvekili Abdullah Baştürk'ün imzası vardır."

Mahalli Sendikalar Yazısı Üzerine

Zemin dergisinin Şubat 1987 tarihli 5. sayısında Muzaffer Bal'ın "Mahalli Sendikalar" konulu bir yazısı yayınlandı. Bu yazı tartışılması gerektiğini sandığım bazı görüşler ileri sürüyor. Yazımda önce M.Bal'ın bazı maddî hatalarını ele alacağım. Daha sonra da, değişik düşündüğüm bazı noktaları özet olarak belirteceğim.

Maddî Hatalar

M.Bal'ın yazısının ilk sayfası Türkiye sendikacılık hareketine ilişkin bir özet içeriyor. Ancak bu konuda bazı maddî hatalar var. Bu tür yazılarda bu konularda daha titiz davranılması, yazının diğer bölümlerindeki tezlerin güvenilirliğini artırır.

M.Bal, Osmanlı İmparatorluğu'nda "sanayinin gelişmesi ile loncaların zayıfladığını, yerine 'meslek' sendikalarının kurulduğunu" ileri sürüyor. Sendikaların öncülü loncalar değil, loncalarda kalfalarca ustalara karşı kurulan gizli örgütlenmelerdir. Osmanlı loncaları ile sendikaları arasındaki tek bağ, belki hamal loncası için geçerlidir.

M.Bal, "ilk işçi örgütlerinin varlığının 1845 tarihli polis nizamnamesinden" çıkarılabildiğini belirtiyor. Daha sonra da, "Bu tarihlerdeki işçi örgütlerinin zayıf, cılız olduğunu söyleyebiliriz" diyor. 1845 Polis Nizamnamesi'nde sözü edilen hüküm tartışmalıdır. Bazı yazarlar, Fransız mevzuatından örnekler de vererek, bu hükmün bir çeviri sonucu konduğu görüşündedirler. 1889 ve hatta 1894-95 öncesindeki döneme ilişkin saptanmış işçi örgütü ise bulunmamaktadır.

M.Bal "En eski çalışma yasası 1865 tarihlidir" diye yazıyor. 1865 yılında kabul edilen düzenleme, yalnızca Ereğli'de uygulanan ve hatta uygulandığı bile tartışmalı olan Dilaver Paşa Nizamnamesi'dir. Ondokuzuncu yüzyılın ilk onyıllarında ise Çukurova'da İbrahim Paşa'nın tarımla ilgili tüzel düzenlemeleri vardır.

M.Bal, "Temmuz 1909'da çıkarılan Tatil-i Eşgal Kanunu ile kamu hizmetlerinde grev ve sendikacılık yasaklanmıştır" diyor. İlk olarak 1908 yılında Tatil-i Eşgal Cemiyetleri Hakkında Kanun-u Muvakkat çıkarıldı. Bu kanun hükmünde kararname ile 1909 Tatil-i Eşgal Kanunu arasında önemli bir fark yoktur. Gerek 1908 kanun hükmünde kararnamesi, gerek 1909 yasası grevi yasaklamaz. "Kamu hizmetlerinde" değil, "kamuya yönelik hizmetlerde" grevi bir uzlaştırma sürecinden geçme zorunluluğuna bağlar.

M.Bal, "1933'de çıkarılan cezaî kanunu ile grev yasağı cezai müeyyidelerle pekiştirilmiştir" diyor. Bugün genel olarak kabul gören görüş, 1936 yılında kabul edilen 3008 sayılı İş Kanunu'na kadar kamuya yönelik hizmetlerde grev hakkının kullanımının 1909 Tatil-i Eşgal Kanunu ile düzenlendiği, diğer alanlarda ise bir yasaklamanın olmadığıdır. 1926 yılında kabul edilen ve 1933 yılında 2275 sayılı kanunla değiştirilen 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 201. maddesi grevi değil, "cebr-ü şiddet veya tehdit" kullanılarak yapılan grevi yasaklamakta ve cezalandırmaktadır.

M.Bal, "1947 Sendikalar Kanunu ile sendika kurmak serbest hale gelmesine rağmen" demektedir. 1938 yılında sınıf esasına dayalı cemiyet kurulmasına konan yasaklama 1946 yılında kaldırıldı. 5018 sayılı Sendikalar Kanunu ise, 1946 yılının ikinci yarısında kurulan sendikaların bir bölümünün Aralık ayında kapatılmasından sonra çıkarıldı ve sendikal örgütlenme özgürlüğünü sınırlandırdı.

İnsanların dünyaya bakışları değişmediği takdirde, her köye bağımsızlık tanımanın bugünkü Türkiye'den daha demokratik birimler doğuracağı çok kuşkuludur.

Değerlendirme Ayrılıkları

Yazıda sendika-içi demokrasi konusunda yazılanlardan çıkan genel hava, sendika-içi demokrasiyi engelleyen iki önemli etmenin milli tip sendikacılık ve sendika yöneticileri olduğudur.

Sendikal örgütlenmenin biçimi, her ülkenin sendikal mücadele mirasına ve sendikaların önündeki görevlere göre değişiklik gösterir. Genel olarak, "mahalli sendikalar demokrasi üretir, milli tip sendikalar demokrasiyi zedeler" anlayışına katılmak mümkün değildir. Sendikal örgütlenme biçiminin sendika-içi demokrasi üzerindeki etkisi, giyilen elbisenin insanın düşünceleri üzerindeki etkisinden biraz fazladır. Diğer bir deyişle, sendikal örgütlenmenin biçiminin "mahalli" olarak belirlenmesi sendika-içi demokrasiyi kendiliğinden doğurmaz. Bugün Japonya'da "mahalli sendikacılıktan" da küçük birer birim olan işyeri sendikacılığı hakimdir. Ancak sendika-içi demokrasiye ilişkin sorunlar sürmektedir. İngiltere'de ise mahalli sendikalar, meslek sendikaları, işkolu sendikaları ve genel sendikalar TUC içinde bir arada yaşamaktadır ve farklı örgütlenme biçimlerinin sendika-içi demokrasi konusunda farklı sonuçlar doğurduğu (bildiğim kadarıyla) ileri sürülmemektedir.

Belki tartışılması gereken, mahalli sendika veya milli tip sendika ikileminden çok, ademimerkeziyetçi veya merkeziyetçi sendikacılık anlayışlarıdır. Sermayenin ileri bir merkezileşme ve yoğunlaşma düzeyinde olduğu günümüzde, ondoku-

zuncu yüzyılın ademimerkeziyetçi mahalli örgütlenmelerinin benzerlerini yaratmaya çalışmak pek başarılı sonuçlar vermese gerektir. Sendikal örgütlenmenin biçimlenmesinde en önemli etmenlerden biri, hasmın örgütlülüğüdür. Sermaye birikiminde varılan düzeyin ötesinde, işverenlerin sendika karşısındaki örgütlülüğü ve hükümetlerin tavrı da önemlidir. Güçlü işveren örgütlenmeleri ve onlardan yana hükümetler, işçilerin sendikal gücünün merkezileştirilmesini gerektirir. Birçok ülkede ücret ve temel haklar pazarlığı mahalli sendikalar değil, işçi konfederasyonu, işveren konfederasyonu ve hükümet üçlüsü arasında yapılmaktadır.

Anarkosendikalistler merkeziyetçilik ile otoriteyi, ademimerkeziyetçilik ile de demokrasiyi özdeşleştirirler. Kanımca bu yaklaşım doğru değildir. İnsanlarda demokrasi geleneği yerleşmişse ve demokratik işleyişin kanalları açıksa, merkeziyetçilik ile demokrasi çelişmez. Güdülmeyi tercih edenlerin ortamında ise ademimerkeziyetçilik kendiliğinden demokrasi doğurmaz. İnsanların dünyaya bakışları değişmediği takdirde, her köye bağımsızlık tanımanın bugünkü Türkiye'den daha demokratik birimler doğuracağı çok kuşkuludur. Sendikal örgütlenme açısından da aynı durum geçerlidir.

M.Bal, "Bir mahalledeki ("mahaldeki" olmalı, YK) tüm işkollarını kapsayacak bir tek mahalli sendika oluşturulmalıdır" (s.37) diyor. Sendikalara genel olarak yöneltilen eleştirilerden biri, sendikal örgütlenmenin işçileri burjuva bir anlayışla işkollarına ve işyerlerine göre böldüğüdür. M.Bal'ın önerisi, bu sakıncayı ortadan kaldırmayı amaçlıyora benziyor. Ancak İngiltere'deki genel sendikalar bu önerinin somutlaşmış biçimidir. Hangi işkolunda olursa olsun tüm işçiler bu genel sendikaya üye olabilir. İsrail'deki Genel Emek Konfederasyonu (Histadrut) da bu açıdan ilginç bir örnektir. Konfederasyona sendikalar değil, gerçek kişiler üyedir. Histadrut üyeleri daha sonra çalıştıkları işyerlerine göre gruplandırılırlar. Bu iki örnekte de örgütlenme biçimindeki değişikliğin anlayışlar üzerinde fazla bir etkisi olmamıştır. Bu anlayışın anarkosendikalist bir örneği ise, bir zamanlar ABD'nin en güçlü işçi örgütü olan IWW'nun (Dünya Endüstriyel İşçileri) "Büyük Bir Tek Sendika" ("One Big Union") görüşüdür.

Kitle henüz bizim izlediklerimizi istemiyor da olabilir. Eğer durum böyleyse, fazla anti-demokratik uygulamaya zaten gerek yoktur.

M.Bal şöyle devam ediyor: "Diğer mahalli sendikalarla bir üst örgüt oluşturulabilir. Bu örgüt konsey olabilir... Bölgesel konseyler daha da geliştirilebilir. Şehir konseyleri ve ülke çapında konseyler olarak genişletilebilir."

Bazı ülkelerdeki konsey deneyimlerinden olsa gerek, ülkemizde bu kavrama normal olarak içerdiğinden daha fazla bir anlam yükleniyor, daha bir sempatiyle yaklaşılıyor. 1980 öncesinde bu isimle bir dergi bile yayınlandı. Bazı sendikalarımızın tüzüklerinde "konsey" örgütlenmesi bulunuyordu.

Diğer taraftan, İngiltere'de TUC'a bağlı sendikaların belirli bölgelerde oluşturdukları yatay örgütlenmelere de "konsey" adı verilmektedir.

"Konsey" teriminin kullanılmasının da kendi başına hiçbir yarar getirmeyeceği düşüncesindeyim. Belli düzen-içi ve durağan örgütlenmelere "konsey" adı verilerek, bir zamanlar İtalya'daki devrimci yükselişin düzen-dışı ve düzen-karşıtı kitle örgütlenmeleri yaratılamaz.

Sendikalardan demokrasi konusundaki beklentiler, "sendikalarda geleceğin toplumunu yaratma" veya "sendikaları geleceğin toplumunun çekirdeği olarak görme" anlayışlarından hareket etmemelidir. Kapitalizmde sendikalar genel olarak düzen-içi kurumlardır. İşlevleri, yetenekleri ve görevleri, bu özellikleriyle sınırlıdır. Onlardan, daha yüksek bir performans bekleyenler genellikle hayal kırıklığına uğrar ve sendikaların bu sınırlı işlevlerinin yerine getirilmesine de engel olabilir.

Sendika yöneticileri ise bir "sonuç"tan öte bir şey değildir. Sendika yöneticileri, temsil ettikleri kitlenin düzen-içi koşullarda kaba bir yansımasıdır. Sendika yöneticilerinin sendika-içi demokrasiyi engelledikleri durumlar tabii ki vardır. Ancak sendika-içi demokrasinin işlememesinin belirleyici nedeni, sendika yöneticileri değildir. Sendika tüzükleri de böyledir. Sendika tüzüklerinde anti-demokratik hükümler olabilir, ama demokrasiyi yok eden bunlar değildir. Bunlar yalnızca birer engel olur, o kadar. Sendika-içi demokrasi, sendika yöneticilerinin de birini oluşturduğu çok karmaşık etmenlerin bir sonucudur.

M.Bal'ın önerilerinin büyük bir bölümüne katılmıyorum. Sendikaların bugünkü işleyişinin de M.Bal tarafından sunulduğu kadar anti-demokratik olmadığını biliyorum. Bizim istediklerimizin yönetime gelememesi, ille de anti-demokratik uygulamaların olmuş olmasını gerektirmez. Kitle henüz bizim istediklerimizi istemiyor da olabilir. Eğer durum böyleyse, fazla anti-demokratik uygulamaya zaten gerek yoktur. Sanırım halen biraz o aşamadayız.

"Mahalli sendikalar" başlığını okuduğumda, yazının yatay örgütlenmelerle ilgili olduğunu sanmıştım. Kumaşı veya halıyı sağlamlaştıran, dikey ve yatay ipliklerdir. Türkiye'de bugün milli tip sendikacılık (işkolu sendikacılığı) dikey bir örgütlenme (şu ya da bu ölçüde) sağlamaktadır. 1946 sonrasında kurulan ve 1963 sonrasında da devam eden il birlikleri, yatay örgütlenme gereksinimini bir ölçüde sağlamışlardı. Ancak 1970 yılında yapılan yasa değişikliğiyle, il birlikleri örgütlenmesi kaldırıldı.

Bugün, bir il veya ilçedeki sendika şubeleri arasında demokratik bir biçimde oluşturulmuş ve işleyen yatay örgütlenmelere büyük bir gereksinim vardır. Bazı illerde kendiliğinden bu tür örgütlenmeler doğmaktadır. Sanırım bu gelişimi gözlemek ve değerlendirmek bugün için daha önemlidir.

Yıldırım Koç

Dipnotlar:

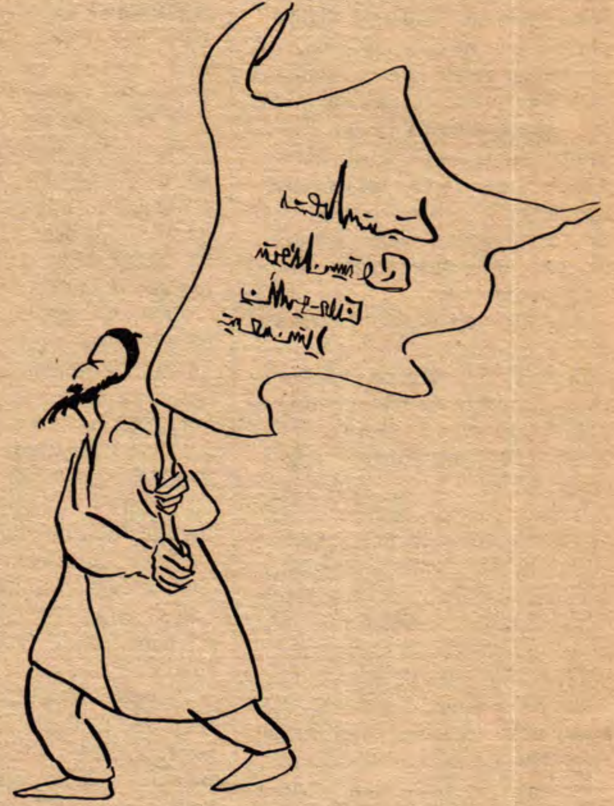
(1) Bkz. Gülmez, Mesut, "1936 Öncesinde İşçi Hakları", *Türkiye'de İşçi Hakları*, Yol-İş Yay., Ankara, 1986, s.28-30.

(2) Bkz. Gülmez, M., a.g.m., s.41-42.

Girişim Dergisi Yayın Yönetmeni Mehmet Metiner'e yanıt

Özgürlükçü (!) bir İslamcı için notlar

"Sadece geçmişin değerlendirilmesi yetmez elbet. Asıl, geçmişle birlikte bu günü değerlendirmek gerekiyor. Bugün ortaya çıkan yeni söylemleri ve farklılıkları iyi kollamak ve bugünü eksen kılarak çözümlemelere kalkışmak gerekiyor yani. Çünkü hemen her grubun geçmişinde/tarihinde hatalar olabilir. O hataları bugün kabul etmeyen ve eleştiren insanların üstüne üstüne yüklemek hiç de doğru değil."

ZEMİN'in 5'inci sayısında çıkan "Sosyalistlerin İşi Devleti Kışkırtmak Değil" başlıklı yazıma verdiği yanıtta Mehmet Metiner "müslüman bir yazar olarak" yukarıdaki paragrafı neredeyse bir eksen olarak sık sık kullanıyor. Yazısının çeşitli bölümlerinde "kendilerinin farklı olduğunu", "Tüm Müslümanların aynı kefeye konulamayacağını" belirtme gereği duyan Mehmet Metiner'in ileri sürdüğü görüşler şöyle özetlenebilir:

Metiner'e göre;

"1. Aklı başında hiçbir İslamcı kanlı katliamlara dönüşen çatışmalarda yeralmamıştır ve bu türden zulme ve işkenceye varan olayları tasvip etmemiştir, etmeyecektir.

2. MHP'den önce kana susamış anti-komünist militanların içinden çıktığı şeriatçı akımlar hangileridir? Sokağa bilinçsizce dökülen kitleleri şeriatçı olarak kabul etmek ve onların olumsuzluklarını islamcılara yüklemek ne derece doğru olur?

3. Bugün ABD emperyalizmini herkesten çok İslamcılar eleştiri konusu yapmaktadır.

4. Kanlı pazarlar geride kalmıştır. Asıl bugün Müslümanlar kanlı pazar tertipçileriyle yüzyüzedir.

5. Islamcılar zulmün ve haksızlığın karşısındadırlar.

6. İslam, düşünce suçunu kabul etmez, anlatma suçunu da kabul etmez, örgütlenme suçunu da. Ancak kamu düzenini korumak adına bazı sınırlamaların, yasaklamaların olduğu doğrudur.

7. Umumun gözü önünde zina yapmak, başkalarının özgürlüğüne bir halel anlamına gelir ve zina suçu kamu düzenini bozar."

Metiner'in ileri sürdüğü noktalara yanıt vermeden önce, kendisini birçok şeriatçı ve İslamcı ile aynı kefeye koymadığımı, en azından üslup olarak olumlu bir noktada gördüğümü söylemeliyim. Metiner de kendi farklılığının altına çizme gereği duyuyor zaten. İslamcılar içerisinde 'değişik' bir ses olabilmek mümkün tabii. Eli kanlı gözü dönmüş bir fanatik ile kendini "ilme" vermiş olanlar şüphesiz aynı biçimde İslamcı olarak değerlendirilemez. Ayrım salt "beyinler"le sokağa dökülen "bilinçsiz şeriatçılar" arasında çizilemez. beyinler arasında, yani yorumlar ve modeller arasında da farklılık olduğunu görüyoruz şüphesiz. İşte Metiner tam bu noktada kendisini ayırarak ayırmaya çalışarak özgürlükçü, aydın, demokrat, anti-emperyalist bir İslamcı olduğunu söylüyor, daha doğrusu İslam'ın böyle olduğunu söylüyor. Yanıldığı ve inandırıcı olamadığı nokta da tam burası. Şeriat'ta ve İslam devletinde olmayan özellikleri varmış gibi göstermek ya bir propaganda tekniği olarak açıklanabilir; ya da Metiner'in, İslamcılığı, İslam'ın dışına çıkarak çok kendine özgü bir tarzda yorumladığı söylenebilir.

Bu nedenle burada Metiner'in kendini 'farklı' göstermeye çalıştığı bazı noktalara ilişkin sorular soracağım:

1. "Aklı başında İslamcı" ne demektir? Kanlı Pazar'ın "Müslümanlarca yapıldığını" kabul eden ve buna çok üzülen Metiner, hiçbir aklı başında İslamcının kanlı katliamlarda yeralmadığını ve almayacağını belirtmektedir. Üstelik "sokağa bilinçsizce dökülen kitleler" Metiner'e göre "şeriatçı olamaz". Buradan şu anlaşılıyor: Şeriatçılar sokağa bilinçli olarak dökülen /ya da dökülmeyen/ kitlelerdir. Yani bir bilinç ögesi üzerinde durmaktadır Metiner. İslam'da, devleti ele geçirme ya da İslam devleti kurma bilinci bir "Cihad" fikriyle yakından ilgilidir. O halde soralım sayın Metiner'e; Cihad kime karşı ve niçin yapılır? Niçin çeşitli şeriatçı akımlar el altından (bazen alenen) Müslümanları "cihad"'a hazırlanmaya çağırmaktadır. Cihad'ın hedefleri arasında kafirler, allahsızlar, 'batıllar' vb.leri yok mudur? Ve kimdir bunlar? İslamcıların bilinçli olarak birinci dereceden ideolojik düşmanları komünistler değil midir? (İslam belirli bir ölçüye kadar kapitalizmi-ticareti ücretli köleliği kabul etmez mi?) O halde Kanlı Pazar eyleminden İslamcılar ancak bir tek nedenle üzüntü duyabilirler, o da mevcut rejimin maşası olarak kullanılmış olmak. Yoksa İslamcılar zulmün ve işkencenin olmadığı bir düzeni ilelebet koruyamazlar (zaten kuramazlar). İnsanlar giderek Allah'ın olmadığına inandıkça, yani kafir oldukça ve bu yüzden dini rejimlere karşı çıktıkça İslam devleti de giderek artan bu düşmanlar karşısında varlığını korumak için şiddete daha fazla başvuracaktır.

Şimdi sayın Metiner, Kanlı Pazar konusunda samimiyseniz, Müslümanlar sizin dediğiniz gibi özgürlükçüyse, bu olayların hesabını sizin vermeniz gerekir. Ya da hiç değilse, ama hiç değilse çıkıp alenen bu olayı yapanları lanetlemeniz ve Müslüman camiada bu olayların engellenmesi ve saldırganların tecriti için kampanya düzenlemeniz gerekir. Ama bekledik ve gördük ki sesiniz çıkmadı sayın Metiner. Yoksa sizi de mi korkuttular.

2. "MHP'den önce kana susamış anti-komünist militanların içinden çıktığı şeriatçı akımları" sormaktadır

Kanlı Pazar'a sahip çıkmadığını ve aklı başında her Müslümnın buna karşı çıktığını söyleyen Metiner'i tam da şimdi bu konuda samimi olduğunu kanıtlamasına izin verecek bir başka olay zorlamaktadır. Van'da Şirin Tekin isimli öğrencinin öldürülmesi ve Ankara'daki bir kız yurdunda iki "Müslüman bacı"nın öteki öğrencilerin çayına zehir karıştırırken yakalanmalarından sözediyorum. Aslında

metiner de tahmin eder ki, bu iki örnek "ölüm ve öldürmeye teşebbüs kertesine çıktıkları için" gazetelere haber olarak girme şansı elde etmiştir. Birçok devlet dairesinde yemekhanenin kapatıldığı, birçok bölgede küçük yerlerde oruç tutanların alenen terör estirdikleri, oruç tutmayanlar üzerinde çeşitli baskılar kurduklarını biliyoruz. Birçok yerde sopa bazı insanların başına inmediyse, bu çarşaf altından sopa gösterme politikasının başarıya ulaşmasından ve insanların oruç tutmayanların, ateistlerin geri çekilmesindendir. Hele hele Van'daki cinayetin hemen ertesi günü Milli Gazete'nin manşeti gerçekten ibret vericiydi. Manşette "İbadet hürriyeti yok" deniyordu. Alttaki iki spotta da birçok resmî daire ve kuruluşta insanların oruç tutamadıklarından, namaz kılamadıklarından sözeden bir konferanstan paragraflar yeralıyordu. Cinayetin hemen ertesindeki bu manşet "pes" dedirtecek cinstendi, ama bu kadar da yeterli değildi şeriatçılar için. Ondan sonra günlerce "tahrik"ten söz etmeye devam ettiler. Onlara göre halkın yüzde 99'unun Müslüman olduğu bir ülkede oruç tutmamak "tahrik" idi. Ve oruç tutanların ibadet hürriyeti tecavüze uğruyordu böylelikle. Metiner. bu sorudan anlaşılan şu olabilir: MHP'den önce kana susamış antikomünist şeriatçı akım yoktur. Buna tabii ki şaşmıyoruz Metiner. Komünistlere ya da daha önceleri sosyal adaletçilere, hatta sadece "köy enstitüsü çıkışlı öğretmenlere" yapılan tüm saldırıları "bilinçsizce" sokağa dökülen Müslümanlar yaptıkları için bu işte İslam inanışının ve inananlarının hiçbir "günah"ı yoktur. Hatta Komünizmle Mücadele Derneği kurarak bir yığın saldırı ve kanlı eylem tertipleyenlerin de. Yani şu sloganı neferlerine ve kendilerine her gün bir emir gibi tekrarlayanların da; "Bir komünisti öldürürsem cennete giderim, komünisti öldürürken öldürülürsem gene cennete giderim."

3. "ABD emperyalizmini herkesten çok İslamcılar eleştiri konusu yapmakadırlar" diyor sayın Metiner. Burada bir kez daha sormak gerek: Hangi İslamcılar? Ve nasıl bir eleştiri? Metiner tüm İslamcıların ABD emperyalizmine karşı olduğunu söylemek istiyorsa, burada en fazla kendini kandırdığını söylemek gerekir. Kendisinin karşı olduğunu söylüyorsa, ne zamandan beri ve "nasıl" olduğunu belirterek bizleri aydınlatmalıdır. Bir de "İslamcı"ların (genelde) anti emperyalist ve anti-Amerikan "eylemlerinden" örnekler verebilirse çok sevinirim.

Bu söylediklerimden İslamcıların anti-emperyalist ve anti-ABD olamayacakları anlaşılmamalı. Elbette olabilirler. Ama çok sınırlı ve köksüz bir biçimde. Evet, İslam devletlerinde belki özel firmaların tekelleşmeleri oldukça güç olacağı için, ABD emperyalizminin önemli bir iç dayanağı olmayacaktır, ama bunun yerini kapitalizmi bilfiil örgütleyen İslam devleti alacağı için belli bir süre sonra uluslararası emperyalizmin İslam ülkelerindeki dayanakları, devletin bizzat kendisi olacaktır. Bu sorun da, farklı bir platform gerektiren bir tartışma içinde ele alınabilir. Ama kısaca antikapitalist olamayan İslamcıların anti-emperyalistliklerinin ancak belirli konjonktürlerle sınırlı olduğunu söylemekle yetinelim şimdilik.

4- "Kanlı pazarlar geride kalmıştır" diyor Metiner ve daha da ileri gidip, bugün bizzat İslamcıların kanlı pazar tertiplerine maruz kaldıklarını söylüyor. Bir kez daha, evet bir kez daha Metiner'e sormak istiyorum: Hangi İslamcılar Kanlı pazarlardan vazgeçmiştir Metiner? Bazı şeriatçı akım ya da kişiler özellikle İran'daki olaylardan sonra farklı bir tavır almaya başlamışlarsa ve iktidarların maşası olmaktan vazgeçmek için çaba gösteriyorlarsa, bu onların komünistler karşısında köklü bir tavır değişikliği içinde olduklarını göstermez. Evet, islamcıların bir bölümü bugün belki ABD'yi protesto edenlere saldırmayacaklardır, ama bir başka eylemde, örneğin İran'ı protesto ederken saldırmayacakları anlamına gelmez. Bugün İran'da her gün kurşuna dizilenlerin kaçta kaçı komünisttir (eğer hâlâ kaldıysa). Eski SAVAK tezgah ve zindanlarından Humeyni iktidarından sonra en çok kimler geçmiştir sayın Metiner?

Şimdi "Ben İran'ı ve yanlış uygulamaları savunmuyorum ki" diyecek Metiner. Peki niçin sürekli olarak yanıtları bir bütün olarak İslamcılar adına veriyorsunuz? "İslamcılar katliam yapmaz", "İslamcılar saldırmaz", "İslamcılar kanlı pazardan vazgeçmişlerdir" gibi? Demek ki siz İslamcıların çok özel bir türüsünüz, genel eğilimi savunamayacak kadar da farklısınız üstelik. Ne diyelim "buna da şükür" demekten başka.

5. "İslamcıların zulmün ve haksızlığın karşısında olması"na, hele hele, "kimden gelirse gelsin zulmün ve işkencenin lanetlenmesi" konusuna gelirsek; burada da sadece Metiner'in bunlara karşı olduğunu anlamak gerekiyor herhalde. İşkence ve zulüm hiçbir İslam devletinin gündeminden ve daha da önemlisi, devletin yapısından ayrılmamıştır. Bizzat şeriatın hükümleri işkence ve zulüm yapılmasını öngörür. Tabii el, kol, bacak kesmeleri, gözü kör etmeleri recm etmeleri işkence ve zulüm saymazsak sorun yok.

Bu arada kendisi için de önemli bir sorun var galiba: Çünkü oturup şeriat yasalarının hangisinin işkence ve zulmeden yana olduğunu bir kez daha okumak zorunda kalacak. Ya 'şeriat'tan vazgeçecek, ya da özgürlükçülükten. Hele hele "İslam'ın düşünce, anlatma ve örgütlenme suçunu kabul etmediği" görüşüne gelince (6) burada da İslam'ın cennette vaadettiği şeyleri Metiner'in bize şimdiden vaadettiğini söyleyebiliriz: Metiner'in cennetini gölgeleyen bir 'ancak' vardır burada: "Kamu düzenini koruma adına getirilecek bazı sınırlamalar." Bu kadar kusur kadı kızında da bulunur gibisinden Metiner kendi savını "hangi sistem bu tür yasaklar getirmez ki" diyerek destekliyor. Evet Metiner, tam da bu noktada durun ve düşünün biraz: Hangi sistem bu tür yasaklar getirmez ki! Bir yanıt: Sosyalistler hiçbir yasak ve sınırlamanın olmadığı bir düzen için savaşıyorlar Metiner. İslamcılar ise yasak ve sınırlamaların kalıcı olduğu bir dönem için. Yani sürekli güçlendirilmiş bir şeriatcı devlete sahip olmak zorundadır İslamcılar. Bütün dünya İslam'ı benimsese bile bu böyledir. Kaldı ki ticareti, ücretli köleliği kabul eden İslam için geleceğin toplumu herkesin İslam'ı benimsemesinden ibarettir. Sosyalistler için ise epeyce farklıdır durum. Giderek devletin ve her tür siyasi kurumun ve yasakların ve sınırların ve düzenli orduların polis teşkilatlarının ortadan kalktığı, insanlığın kendini hem bir birey olarak, hem de bütünsel olarak alabildiğine özgür geliştirebildiği bir dünya. Böyle bir dünyada ne cins ayrımına yer vardır, ne günah düşüncesine, ne kol kesilmesine, ne recmedilmeye. Yani sosyalistlerin cenneti bu dünyadadır. Ama Metiner hâlâ olmayan bir cennet için müminlere sabır vaazedebilir.

"İşkence ve zulüm hiçbir İslam devletinin gündeminden ve daha da önemlisi devletin yapısından ayrılmamıştır."

Metiner "hangi sosyalist ülkede durum sizin düşündüğünüz gibidir" diye sorabilir. Yanıt; hiçbir ülkede! Ve bu yüzden ben düşünce olarak tüm sosyalistlerin adına, ama eylem olarak yalnız kendi adıma konuşabilirim sizden farklı olarak. Benim inandığım düşünce, diğerlerinin (SSCB, Çin vb.) inandıklarını söyledikleri, ama uygulayamadıkları ya da kendi kişisel zümresel çıkarları için saptırarak uyguladıkları düşüncedir. Bu yüzden hiçbir sosyalist şunu yapmaz bunu yapmaz demem. Yaparlar Metiner yaparlar. Tıpkı İslamcıların yaptıkları gibi. Ama köklü farklılığın altını bir kez daha çizmek istiyorum. Bizim düşüncemizde zulüm, işkence, sınır, yasak, sömürü vb. yoktur. Uygulamada olabiliyor. Sizin düşüncenizde şeriatınızda bu temel olarak vardır, dolayısıyla uygulamasında da olması bir sapma değil, gerekliliktir.

Gelelim zina suçu ve recm sorunlarına (7). Çok özetle söyleyeyim Metiner, ben zina suçu diye bir suç tanımıyorum. Üstelik zina yapan bir kadına recm uygulamasını da ne kadar "hassas" bir soruşturmada geçerse geçsin hiç onaylamıyorum, bunu bir vahşet olarak, bir ilkellik olarak niteliyorum. Siz istediğiniz kadar bir kadının zina yapıp yapmadığını kırk tane tanık bularak yerinde inceleme ve baskınlar düzenleyerek bulmaya çalışın, şonunda taş kadının kafasına iner. Burada evlilik kurumunun yeryüzünden nasıl ve ne biçimde kalkacağını tartışmayacağım. Kaldı ki evlilik yasal bir kurum olarak devam etse bile zina denilen eylem (üstelik hangisini beğenirsiniz, göz zinası, düşünce zinası, el zinası) giderek daha fazla yaygınlaştığına göre Metinerler iktidara geldiklerinde herhalde ortalıkta en büyük sorun, taş karaborsasını halletmek olacak gibi görünüyor. Şaka bir yana Metiner, her insanın kendi özgürlük ve bağımsızlığını geliştirebileceği ve hiç kimseye zarar vermeden yaşadığı gibi hiç kimseden zarar görmeden yaşayabileceği bir düzeni savunduğuna göre benim için zina suç değildir. Sorun zinayı suç haline getiren bir sosyal düzen ve onun kurumlarıyla ilgilidir. Metiner'in metninde muhatap aldığı feminist çevrenin de zina suçu tanımadığını biliyorum ve bu konuda onlara katılıyorum. Sürekli özgürlükten söz eden Metiner İslam'ın kadını ikinci sınıf ve bir köle gibi gören bazı görüşlerine ve hükümlerine karşı ne diyecek bunu çok merak ediyorum. Metiner burada İslam'ın kadın konusundaki görüşlerinden seçmeler yapabilir, ama kendi fikrimi derhal söyleyeyim, onların tümüne ve temelden karşıyım. Ve bu görüşlerin ne olduğunu burada çeşitli ayetlerden alıntılar yaparak göstermeye herhalde gerek yok sanıyorum. Çünkü bunları hepimiz biliyoruz. Bilmediğimiz nokta, İslam'ın bu görüşlerinin özgürlükçülük olarak savunulabileceği idi. Metiner'e İslam'a böyle bir katkıda bulunduğu için olsa olsa teşekkür etmemiz ve başarılar dilememiz gerekir.

EMİN TANRIYAR

Zemin'in kadın (ve sosyalizm) dosyası üstüne

aslında, benim kadın açısından yazabileceğim ve yazdığım başka bir dergi, feminist var. ama bu yazı hem bir şekilde sosyalizmle hesaplaşıyor, hem de üzerine sözettiğim yazılar Zemin'de çıktı. ben de polemiklerin ilk yazının çıktığı dergide sürmesini daha pratik buluyorum. bu yazı o yüzden bu sayfalarda. zemin'in dosyasını birlikte okuyup öfkelendiğimiz handan koç'un, yazıları tartıştığım gül özlen'in ve gerek yaptığımız tartışmalardan, gerekse notlarından büyük ölçüde yararlandığım stella ovadya'nın yazıya çok katkıları oldu.

zemin'in kadın (ve sosyalizm) dosyası üstüne

zemin'in kadın dosyasındaki yazılarla ilgili birkaç şey söylemek biz feministlere düşer herhalde. çünkü dosyadaki yazıların özellikle ikisi feminizmden sözediyor, dahası onu savunuyor gibi görünse de esas olarak sınıf mücadelesinin safından kadınların safına, feminizme bakıyorlar. sonra da yanıbaşlarındaki erkeklere ve kadınlara feminizm o kadar da kötü bir şey olmadığını, kadınların kurtuluşu için gerektiğini anlatıyorlar. bu arada en çok vurguladıkları noktalardan biri de kadınları baskı altına alanın yalnızca kapitalizm olmadığı. kadınlarla erkekler arasındaki iktidar ilişkisi gibi her gün rahatlıkla gözlemlenebilen bir konuda bu kadar ısrarlı olmalarının bir nedeni var bence. bu da, kadınlar erkeklerden dayak da yese, ücret almadan onların işini de görse bundan yararlanan burjuvazi; bu durumun sebeb-i hikmeti de kapitalizmdir diyen bir politik akıma, yani sosyalizme yönelik bir meşrulaştırma çabası gibi geliyor bana. zaten sözedilen bağımsız kadın hareketi de sosyalizmden "bağımsız" belli ki. oysa politikaya azıcık bulaşmış birisi bile bilir ki bağımsızlık ideolojik bir şeydir. sosyalizmden, ya da herhangi başka bir ideolojiden bağımsız olmayan bir kadın hareketi ne yaparsa yapsın bağımlı olur. bu bağımlılığı belirleyen çıkar ilişkilerinden de ayrıca sözetmeye gerek yok. sonuç olarak bütün bunlar anlaşılır şeyler tabii, zemin sosyalist bir dergi, kumru'nun da dediği gibi kadınlar sol kökenli falan. ama özden'in yazısında herşey belirginleşiyor bence. Özden, yetmiş yıllık bir tarihe bakıyor ve diyor ki, "evet, şimdi daha radikal şeyler söyleniyor ama ah o anayasa değişiklikleri olmayaydı!" ilk feministler olan süfrajetlerin sosyalistlerin arasının onsekizinci yüzyıl sonlarından beri, üstelik de marksistlerin düşmanlığı yüzünden bozuk olduğunu, 1917 civarında, o yörelerde kadınlar konusunda ağzını açan her marksistin sadece işçi kadınlardan sözettiğini bilen bizler için çok anlamlı değil bu düşünceler tabii. yine de sosyalist kadınların böyle şeyler yazmaları bizim için mutluluk verici.

gülnur'un yazısını diğer yazılardan ayrı tutmak gerek bence. öncelikle 8 mart dünya kadınlar günü dolayısıyla yazıldığını gözönünde tutunca, yazıyı talihsiz bulduğumu söylemeliyim. ikinci olarak bu konuda gülnur'un yazmasını da talihsiz bulduğum gibi, gülnur'un bu konuda yazmasına da şaşırdım. acaba türkiye'de herşeyi, herkesi, en başta da solu (yazı "sol erkek" diye başlıyor) erkek olmakla suçlayan bir feminist akımın gelişme tehlikesi mi var da biz göremiyoruz? yok bizi kastediyorsa ben kimsenin sol erkektir diye bir yazı yazdığını, bunun propagandasını yaptığını filan hatırlamıyorum. ama yeri gelmişken kendi görüşümü söyleyeyim, bence sol, kadınların *erkekler* tarafından baskı altına alınmaları durumunu sorgulamayan her şey ve herkes gibi erkek. yoksa sol politikanın genellikle erkekler tarafından yönlendiriliyor olması, erkeklerin "egemen toplumsal konuma uygun değerlerin ve pratiklerin taşıyıcıları olma özelliklerini, sol içinde *de* terketmeye zorlanmadıkları" vb. aslında sadece sonuçlar bence. gülnur, "solun örgütlenme biçimi, ideolojisi, pratiği erkek egemenliği *üzerinde kurulmuş* değil; sol bunları cinsiyetçiliğe karşı koruyamamış bence" diyor. bir kere, herhangi bir ideolojinin iradî olarak erkek egemenliği üzerine kurulmuş olmasına tahayyül etmek güç. böyle bir şey ancak, erkeğin üstünlüğünü bir veri olarak kabul eden faşist ideoloji filan için söylenebilir. ikinci olarak gülnur'un erkek olmak yerine önerdiği cinsiyetçiliğe bakmak istiyorum.

feministler, cinsler arasında, birinden birine egemenlik tanıyacak bir şekilde (bu aralar egemenliğin kimde olduğunu tahmin etmek güç değil) ayrımcılık yapmaya cinsiyetçilik diyorlar. tıpkı ırklar arasında benzeri bir ayrım yapmaya ırkçılık dendiği gibi. bugün ırkçılığın sorun olduğu ülkelerde eskiden kölecilik olduğunu biliyoruz. ırkçılık, düşünce, değer, davranış sistemi, politika olarak köleci emek sömürüsünü

doğrulamak için geliştirilmiştir. hiç kimse iç savaş öncesi amerika'yı ırkçılıkla suçlamaz, kölecilikle suçlar. köleciliğin ücretli sömürüye dönüşmesinden sonra ırkçılık köleciliği hatırlatmaz, kimi insanların ırk özelliklerinden dolayı baskı görmesini anlatır. arada mutlak bir analoji yok ama erkeklerle kadınlar arasındaki cinsiyetçi ilişkiler de ortadan kalkmış bir iktidarın, (zemin'e yazmak insanı etkiliyor galiba, hadi marksist bir kavram kullanayım) *üstyapısal* kalıntıları ya da belirtileri değildir. bu iktidarı -ben erkek egemenliği deyimini tercih ediyorum, kimi kadınlar patriyarka diyorlar- sorgulamayan sol da basbayağı erkektir bence. zaten belli bir egemenliği ifade etmiyorsa cinsiyetçilik deyiminin nasıl bir anlamı olabilir? gülnur'un, anarşizm, liberterlik, çeşitli ütopyacı akımlar arasında cinsiyetçiliğin daha az barınabildiği konusundaki görüşüne katılmıyorum doğrusu. hele jaruzelsky'ye "geçirdik" işareti yapan bebek karikatürleri basan kara dergisini gördükten sonra. neyse, gülnur da zaten liberterleri feministlere beğendirmek için yazmamış bunu belli ki. liberterleri sevmeme ihtimali fazla olan zemin okuyucularına marksist solun (onların da takdir edeceği gibi) sınıf egemenliğiyle uğraşmaktan başka şeylere fırsatı kalmadığını söylüyor. tamamen katılıyorum, öyleyse erkek egemenliğiyle uğraşan feministlere de bulaşmasa marksizm diyorum.

gelelim devletin erkek olmasına. bunun da devlet erkeklerin elinde ya da baba devlet filan gibi gerekçelerle söylenmediği açık. yine tekrar etmek istiyorum, bunlar birer sonuç, aslolan devletin erkeklerin tarafını tutup kadınlara baskı uygulaması. erkek olmanın toplumun diğer egemenlik biçimlerine eklemlenmesi neden erkek olmanın somut içeriği bu egemenlik ilişkilerinden alması na yolaçıyor olsun, tarihte görülen ilk egemenlik olan erkek egemenliğinin diğer egemenlik ilişkilerine (sebep olması değil) rengini vermesi, onları belirlemesi daha akla yakın bence. kendi uğraştığı egemenliği bütün diğer egemenliklerin belirleyicisi olarak görmek marksist bir burnu büyüklük gibi geliyor bana. bütün bunlar feminist bir tarihin konusu. bu konuda da gülnur'un söylediklerine katılmıyorum. gülnur, feminist bir tarihin yöntemi değil, kapsamı açısından farklı olacağını söylüyor. oysa belli bir bilimin, disiplinin özgüllüğü yani varlığı hem nesnesinin, kapsamının, hem de yönteminin özgüllüğünü gerektirmez mi? tarihin nereye, neye baktığıyla nasıl baktığı arasında bir ilişkinin varlığını marksistlerden iyi kim bilebilir? sömürülen sınıf açısından yazılan tarih yalnızca o sınıfın hayat şartlarını anlatırsa o sınıf açısından yazılmış olmaz; karşıt sınıfla olan sömürü ilişkisini ortaya çıkarttığı ölçüde sömürülenler açısından yazılmış olur. olayların nedenselliğine yeni bir bakış getirmek, yeni bir tarih anlayışı geliştirmektir. o yüzden nasıl ki, burjuvalar şöyle yaşıyordu, işçiler de böyle demek işçi sınıfına yetmezse, kadınların tarihinin de emekçi ya da kraliçe kadınların boy göstereceği bir tarih değil, bu kadınların hangi ilişkiler içinde, nasıl boygösterdikleri ni cinsler arası ilişkiler açısından anlatan bir tarih olacağı açıktır. şimdilik ve burada bu kadar.

AYŞE DÜZKAN

Yeni bir dönem

87 yılının Nisan ayı büyük olasılıkla 80 sonrası demokrasi mücadelesinde bir dönüm noktası olarak anılacaktır. Sendikalar, dernekler gibi toplumsal baskı gruplarının işlevsizleştirilmeye çalışıldığı, demokrat kesimin derin bir suskunluğa gömüldüğü; miting, oturma eylemi gibi en bilinen kitlesel protesto yöntemlerinin genç kuşağa sadece anı olarak aktarıldığı bir dönemin sonu.

YÖK kurulduğundan bu yana, öğrenciler, tek tek cılız protesto hareketleri dışında dayatılan her türlü anti-demokratik uygulamaya bir tür derviş tavrıyla katlandılar. Ama geçtiğimiz günlerde ANAP Milletvekili İsmail Dayı'nın hazırladığı (Hitler Almanyası'ndakinin benzeri) tek tip, doğal üyeli öğrenci derneği yasa tasarısına karşı hiç de azımsanamayacak bir kitleyle (2000 kişi civarında) 80 sonrası dönemin ilk öğrenci yürüyüşü İstanbul'da gerçekleştirildi. Çoğumuza göre, olanaksız görünen başarıldı.

Kendisinden başkasının görüşlerini almaya pek alışık olmayan ANAP Hükümetine ve kamuoyuna yüksek öğrenim gençliğinin sesini duyurabilmek için yüründü. Ankara, İzmir, Adana, Bursa ve Sivas'ta gerçekleşen benzer eylemlerle protesto hareketlerinin ivmesi yükseldi. Bunun sonucu, Türkiye genelinde 400'den fazla öğrenci gözaltına alındı, binlercesi joplandı, yerlerde sürüklendi. Güvenlik güçlerinin yürüyüşe karşı tutumu, öğrenciler tarafından arkadaşlarının dövüldüğü alana çiçekler atılarak, protesto edildi. Ardından, Ankara, İzmir ve özellikle İstanbul'da şenlikli bir protestoya dönüşen geniş katılımlı açlık grevleri yapıldı.

Göstermelik de olsa, yetkililer üzerine basa basa teknik aksaklıkları neden gösterseler de, Yasa Tasarısı'nın komisyona geri çekilmesi yürüyüş ve açlık grevlerinin yapıldığı haftanın en çarpıcı sonucu oldu. Bu olayı salt AET ve benzeri dış nedenlere bağlamak bize hiç inandırıcı gelmiyor. DSP sözcüsü Haluk Özdalga'nın da söylediği gibi eğer öğrenciler seslerini yükseltmeselerdi, bu yasa da diğer benzerleri gibi sessiz sedasız Meclis Genel Kurulu'ndan geçiverecekti.

Bir diğer sonuç, öğrencilerin güçlerinin farkına varmaları, anti-demokratik YÖK uygulamalarına aktif tepki gösterecek bilince ulaşmış arkadaşlarının, yakın çevrelerindeki birkaç kişiyle sınırlı olmadığını algılamalarıydı. Bunu sırf moral yükseltici bir etki olarak düşünmek yanlış; çünkü bugüne kadar "böyle düşünen kaç kişiyiz?" sorusu varsayımlarla yanıtlanıyordu. Artık dayanacak somut örnekler var.

Öte yandan, belki de yıllardır ilk kez öğrenciler haklılıklarını geniş bir kamuoyuna onaylattılar; 12 Eylül'ün ardından yaratılan "öğrenci potansiyel suçludur" imajlarını büyük ölçüde üzerlerinden attılar. Bu defa basın (Hürriyet, Tercüman, Türkiye gazeteleri dışında), Hükümetin yasa dışı olarak nitelendirdiği öğrenci yürüyüşlerini, "vatan hainliği"ni çağrıştıran tanımlarla vermiyordu. Eyleme katılan öğrenciler, basının büyük bölümünün gözünde "12 Eylül öncesine dönmek isteyen canavarlar" değillerdi. Halbuki geçmiş günlere oranla ne daha az ne de daha çok haklıydılar; yine en doğal demokratik haklarını talep ediyorlar, özgür olarak ve rahat bırakılmak istiyorlardı. Sadece bu kez *çoktular*.

Değinilmesi gereken sonuçlardan biri de yaşananların, dernek örgütlenmesini meşrulaştırıcı, bu süreç ve sorunları üzerine yapılan tartışmaları hızlandırıcı etkisiydi. Ayrıca yaşadığımız günler, öğrenci örgütlenmesindeki eksiklerin somut olarak farkedilmesine de yol açtı.

İstanbul'daki yürüyüş ve açlık grevi eylemleri büründüğü biçimlerle öğrenci doğasına uygun eylemlerdi. Bu yüzden fiilen dernek çalışmalarında yer almayan öğrenciler de (umulanın üzerinde bir sayıda) protestolara katıldılar. Diğer bir deyişle eylemlere kitlesel katılım, derneklerin örgütlülük düzeyinin bir yansıması değildi, büyük ölçüde kendiliğindendi. Sanırız tam da bu noktada madalyonu ters çevirip yaşadığımız günlerin olmsuzluklarına değinmek gerekiyor.

ANAP Hükümetince öğrencilerin önlerine sürülen Yasa Tasarısı; öğrencileri garip bir açmazla karşı karşıya bıraktı. Tasarıya tepki göstermek kaçınılmazdı. Tepkinin sonuç alıcı olması ise kamuoyunda ses çıkarmasına, meşruluğunun onaylanmasına, dolayısıyla kitleselliğine bağlıydı. Yani yürümekten başka çare kalmamıştı. Öğrencilerin yürüyüşü bu anlamda tüm yasa dışılık iddialarına karşın haklı ve meşru bir tepkiydi. Ancak, yürüyüş konusunda (izin verilmeyecek olsa bile) resmi başvurunun yapılmaması meşruluğu gölgeleyen önemli bir eksiklikti. Öte yandan, yürüyüşe polisin müdahale edeceği ve katılanların gözaltına alınacağına hemen hemen kesin gözüyle bakılıyordu; güvenlik güçleri bu meşruluğu mazeret saymayacaktı. Öğrencilerse kısa vadede son kozlarını oynarcasına kararlıydılar.

Öğrenci Hareketi

Protestoların ardından gözaltına alınanların yalnızca bir bölümünün tutuklanması, olayların arkasında gizli örgüt arama çabaları, yaygın operasyon söylentileri, öğrencilerin hükümet ve resmi güçler tarafından sınırlarını kendilerinin çizmediği bir alana çekilmek istendiğini gösteriyor. Taleplerinin meşruluğu -iradeleri dışında- yasa dışılığa dönüştürülmeğe çalışılıyor.

Öte yandan, öğrenciler, örgütsüz, büyük ölçüde kendiliğinden oluşan yığınsallıklarını polisiye baskılar sonucunda yitirmek tehlikesiyle karşı karşıyalar. Öğrenci hareketinde, kamuoyundan çok öğrencilere dönük propaganda ve kendi öz-örgütlerini yaratma tam da bu noktada kaçınılmazlaşıyor. Hareketin örgütlülük düzeyinin gelecek günleri kotaracak durumda olmadığı da açık. Bugün içine düşülecek en büyük yanılgı, "nasıl bir ögrütlülük" sorusu yerine "peki şimdi hangi eylemi yapacağız" sorusunu sormak olabilir.

Öğrenciler bugün kendilerine güven kazanma sürecini yaşamaktadırlar. Resmi ideoloji bu sürece, polisiye baskıların yanısıra, Eylül öncesi dernek deneylerini bahane eden kampanyalarla müdahale ediyor. Öğrencilerin tüm bunlara cevabı, bu kampanyaları boşa çıkaracak, geçmişten ders alan ve bugünü kavrayan bir anlayışla örgütlenmek olmalıdır.

Öğrenci örgütlenmesinin biçimi, akademik-demokratik talepleri olan kitle örgütleri, örneğin dernekler ya da öğrenci sendikalarıdır. Bu tür yapılar (bundan sonra öğrencilerin gündeminde dernek örgütlenmesi olduğu için dernek sözcüğünü kullanacağız) iktidarı ve varolan toplumsal ilişkileri değiştirmeyi hedeflemezler. Yalnızca verili koşulları kendi çıkarları doğrultusunda dönüştürmeye çalışırlar. Bu anlamda toplumsal baskı gruplarıdırlar. Gönüllü ve çıkarları ortak olan herkesi içlerinde barındırırlar. Talepleri, temsil ettikleri kesimin demokratik talepleriyle sınırlıdır. Doğrudan iktidarı ele geçirmeye yönelik politika üretmezler.

Sözü öğrenci örgütlenmesi özeline getirirsek; öğrenci derneklerinin talepleri, en genişletilmiş haliyle üniversitelilerin ortak taleplerini kapsar. Görevleri de bu taleplere ulaşmaya yönelik politikalar üretmek ve bu politikaları hayata geçirmeye çalışmaktan ibarettir. Örneğin hiçbir öğrenci derneği anti-emperyalistliğini tanımlamak zorunda değildir, derneğin kendini böyle tanımlamaması üyelerinin emperyalizm yanlısı oldukları anlamına gelmediği gibi, derneğin derneklerin demokrasi mücadelesindeki yerini de değiştirmez. Yalnızca, işlevlerinin doğrudan emperyalizme karşı politika üretmek olmadığını açıklar. Söylenmek istenen derneklerin taleplerinin siyaset dışı olması da değildir.

Yüksek öğrenim gençliğinin en temel istemleri, özü gereği siyasal niteliklidir. Mücadeleleri toplumda yürüyen, özgürlük savaşımının bir parçası olmalıdır: Ne "düşünce özgürlüğü", ne "özerk-demokratik üniversite" ne de "öğrencilerin siyasal partilere üye olma hakkı" "eğitimde fırsat eşitliği", "bütçede eğitime ayrılan payın arttırılması", "öğrenci yurtlarında ve üniversitelerde öz-yönetim" gibi istemler de siyasal temelli istemlerdir. Nesnel olarak kalıcı kazanımların elde edilmesi de diğer alanlardaki başarılara ve göreli bir eşgüdüme bağlıdır.

Ancak tüm bunlar, yüksek öğrenim gençliğinin, hem kendi talepleri uğruna mücadelesinin hem de öz-örgütlenmesinin niteliğindeki "bağımsız", "katılımcı", "özgül" karakterini görmezlikten gelmek adına kullanıldı mı, niyet ne olursa olsun, baştan yaşamdan kopukluğun ve yenilginin tanıdık çıkmazına girilir.

Bu günün sorusu "nasıl bir örgütlenme" olması gerektiğidir. Sanırız herkesin üzerinde birleştiği nokta, katılımı sağlamanın gerekliliğidir. Bu doğrultuda, geçmişte denenip başarısızlığa uğramış anlayışların günün koşulları dikkate alınmaksızın yeniden üretilmesi öğrencilerin en geniş katılımının sağlandığı öz-örgütlerinin kurulmasını olanaksız hale getirecektir. Bugün savunulan kimi anlayışların etkileri, öğrenci derneklerini henüz örgütlenme sürecinin başındayken, yenilgiye mahkum olma tehlikesiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Öğrenci derneklerine, bir kadro kaynağı olduğu ölçüde duyarlı olan anlayışların, dernek örgütlenmesini, geçmişteki post kavgalarının, seter çatışmaların içine çekmesi kaçınılmazdır.

Dernekler yapısı gereği (bünyesinde birbirinden farklı görüşleri barındıran, çok sesli, katılımın gönüllüğü) özörgütlenmecidir. Dernek üyeliğinin tek şartı öğrenci olmak ve üye olma isteğidir. Bir öğrenci yalnızca YÖK'e karşı olma temelinde dernekte yeralabilir. Derneklerde vazgeçilemez tek ilke, kararların kitle tarafından alınması olmalıdır. Dernekler gönüllü örgütlenmelerdir. Bu anlamda kişilerin (azınlığın), çoğunluğun kararlarına uymama hakkı korunmalıdır. Herhangi bir dayatmada ve yaptırımda bulunulamaz. Ancak bu, karara katılmayan hiçbir üye kararı engellen..., sabote etme ve eylem kırıcılık hakkını vermez. Bunun için kimi anlayışların ileri sürdüğü "çelik disiplin", "tek ses, tek yumruk" önermeleri derneğin çok sesli gönüllü yapısıyla temelden çelişir. Derneklerde temsilcilerin işlevi, temsil ettikleri iradeyi yansıtmaktan ibaret olmalıdır. Yani hukuki anlamda temsille" sınırlandırılmalıdır.

Öğrenci örgütleri "genç"tirler. Gençlik doğacı gereği güleryüzlüdür, dinamiktir ve yeniyi üretir. Bu ortak özelliklerle çelişen anlayışlar doğal olarak tabansız kalacaktır. Hoşgörü, tartışma ve kahkahaya yer verilmeyen boğucu dernek toplantılarında, müzmin demokratların bile demokrasi duygularını yitirme olasılıkları varken, mazoşistler dışındaki öğrencilerin buralara gelmesini beklemek hayalcilikten başka bir şey değildir. Ancak nedense üstümüze uymayan elbiseler giymeye pek meraklıyız. Başkalarına da giydirmeye çalışıyoruz ve beceremiyoruz. Örneklersek; öğrencilerin ürettikleri sloganlar kimilerince "sulu" ve "öğrenci ciddiyetine(!) yakışmaz" bulunduğundan dernek adına kullanılmıyor. Ancak "sulu" arkadaşlar geri adım atmayıp içlerini okul ve yemekhane duvarlarına döküyorlar. Seslerini, derneklerden daha geniş bir kesime duyurdukları da kesin.

Bu konuda söylediklerimizi toparlarsak; öğrenci doğasına uygun olmayan eylemler ve örgütlenme süreçleri katılımı engelleyici olacaktır. Bu süreç "öğrenci" kimliğini taşıyan her gencin gönüllü katıldığı, her düzeydeki tartışma ve karar ortamlarında hiç alışılmamış renkleri, önerileri, istemleri, sloganları içerebilecek zenginliğe ulaşmalıdır. Bu anlamda muhalefetimiz "şenlikli bir muhalefet" olmalıdır. Kalıplaşmış eylem biçimlerinden çok (veya bunların yanı sıra) zekice üretilmiş, ürkme yerine sempati duyguları uyandıran, yani "üniversitelilere" ait eylemler biçimlerine yönelinmelidir. derneğin propagandası asık yüzlü söylevlerle değil, bireylerin demokrasi duygularını körükleyen eylem biçimleriyle gerçekleştirilebilir. Görülecektir ki bu süreç, kimilerinin nedenini kendilerinin de sorgulamadıkları ve baştan tartışılmaz kabul ettikleri doğruları adına sergiledikleri uzlaşmaz tutumlarını geriletecek, en önemlisi onlara nasıl bir dünya, ülke ve toplumsal kesimde yer aldıklarına dair ayaklarını (umarız) yere bastıracak önemli dersleri de içerecektir.

ALEV YÜKSEL
NECDET OKCAN

İzmir'li öğrencilerle söyleşi

Çıkarılmak istenen "Tek Tip" dernek yasasına ilk tepki Ankara'daki öğrencilerden geliyor ve ertesi gün diğer illerde yankısını buluyordu. Bu yankı İzmir'de, ilk olarak "Derneklerimize Sahip Çıkalım" başlığıyla dağıtılan bildiriyle kendisini gösteriyordu. Kitlesel tepkiler, yemek boykotları oturma eylemleri, açlık grevleri tutuklanmalarıyla şimdilik durur gibi oluyordu. Deneyimsizlik ve yeni eylem biçimlerinin yaratılamamış olması dolayısıyla; Öğrencilerin eylemleri muhakkak ki bir dizi hata ve eksiklikleri barındırıyordu. Bunun bir örneği Y.Küçük'ünde belirttiği gibi açlık grevinin bir dil haline getirilmesiydi. Bu dilinde yeterince konuşulduğu söylenemez. Fakat en belirleyici olan ise Korku Çemberi'nin kırılmasıydı. Şimdilik yetersiz de olsa, öğrenci gençlik yedi yıllık suskunluğu ve korkuyu büyük ölçüde aştı denebilir. Bu önemli bir olgudur.

Çeşitli fakülte ve derneklere mensup öğrenciler ve önümüzdeki günlerde, yasal panel, miting gibi kitlesel eylemler için girişimlerde bulunan "İzmirli öğrenciler" sorularımız üzerine eylemlerin gelişimini değerlendirdiler:

Zemin: Öğrencilerin kendi haklarına sahip çıkmaları konusunda takındıkları tavır nasıl olmuştur?

— Kuşkusuz tek bir nedene bağlı değildi eylemlerimiz. Yedi yıldan beri üstümüzde oluşturulan baskıya karşı öğrenci gençliğin topyekün bir karşı koymasıydı. Dernek kurma haklarımızı elimizden alıp, bizi YÖK ve YÖK'ün uzantısı rektörlerce denetlenen güdümlü, antidemokratik derneklere bağlamaya hazırlanan yasa tasarısı bardağı taşıran son damla oldu.

Zemin: Öğrencilerin kendi haklarına sahip çıkmaları konusunda takındıkları tavır nasıl olmuştur?

— Bu soruya öncelikle, üstümüze gelenlerin beklemedikleri kadar sert ve kararlı olmuştur diye yanıtlayabiliriz. Yasa tasarısı basında ilk duyulduğunda bir sürü fakülte de birbirimizden bağımsız ve habersiz olarak yaklaşık aynı tepkileri gösterdik. Bu tepkiler yaygın bir öfke ve karşı koymanın gerekliliğini düşünmek diye özetleyebiliriz. Sorun karşı koyma biçimimiz ve koordinasyon sağlanmasıydı. Dernekler arası toplantılarda bu sorunlar da kısmen çözüldü. İzmir'deki her dernek ortak hazırlanan bir bildiriyi kendi okullarında dağıttı. Bildirinin içeriği öğrenci gençliğin üzerinde oynanan oyunların teşhiri ve mücadele etmenin gerekliliği idi. Bu bildiri ve ona paralel yürütülen propaganda çalışmalarıyla sesimizi yığınlara duyurduk. Bütün bunlardan sonra da kamuoyuna yansıyan eylemler gündeme geldi. Bu eylemlerde dikkat çekici nokta bugüne kadar dernek çalışmalarında yeralmayan arkadaşlarında eylemlere yığınsal bir biçimde katılmalarıydı.

Zemin: Diğer demokrasi güçlerinin desteği ile öğrenci ailelerinin yardımları nasıl olmuştur?

— Böyle zamanlarda demokrasi güçleri diye tanımlanan güçlerin hangilerinin gerçekten demokrat, hangilerinin ise tatlı su demokratı olduğu da açığa çıkıyor. Açlık Grevi sırasında bizi çiçeklerle ziyarete gelen grevci işçilerin desteği, *Demokrat Ege* gazetesinin desteği kuşkusuz bizim için büyük moral değerlerdi. Birde madalyonun ters yüzü var. "Aman çocuklar durun biz bu işi parlementoda hallederiz" diyen Sosyal demokratlar; meşru eylemlerimizi yasadışına çıkmışız gibi değerlendirip "geçmişten ders almamızı" vaaz eden saygın sosyalist(!) köşe yazarları; nereden akıllarına geldiyse direnmesiz öğrencilere copla saldıran polislerin gözlerini siyah bantla kapatan sol basınımız(!) hukuk ilkelerinin en kararlı savunucusu olması gerekirken bir köşeden seyretmeyi tercih eden İzmir Barosu. Bu liste uzatılabilir. Ama özet olarak şunu söylemek yeterli olur kanımızca. Öğrenci gençlik iyi gün demokratları ile kara gün demokratlarını pratik hayatın içinde kavardı.

Öğrenci velilerinin desteği bizim için korkunç sevindiriciydi. Çoğu öğrenci velisi sorunumuzu anlıyor ve bizleri onaylıyordu. Bir öğrenci velisi 9 Eylül Üniversitesi rektörlüğünün önünde yapılan açlık grevine katıldı. Birçok öğrenci velisi de gözaltına alınan çocuklarına sonuna kadar sahip çıktılar, DGM'de onları yalnız bırakmadılar. Bu arada İnsan Hakları Derneği'nin (Özellikle Tülay Cengiz'in) desteğini de unutmamak gerekir, Tabi Cezaevleri'nden yükselen açlık grevleri dalgasını da.

Zemin: Yasal çerçevelerde yürüttüğünüz haklı mücadelenize karşı, polisin zor kullanmasını ve tutuklamalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

— Mücadelenin kızıştığı anlar devletin karakterinin de belirginleştiği anlardır. Karşı koyma kararı aldığımızda coplamaların, gözaltıların, tutuklamaların olacağını kestirebiliyorduk. Ama bu kabul bizi ez-

Öğrenci Hareketi

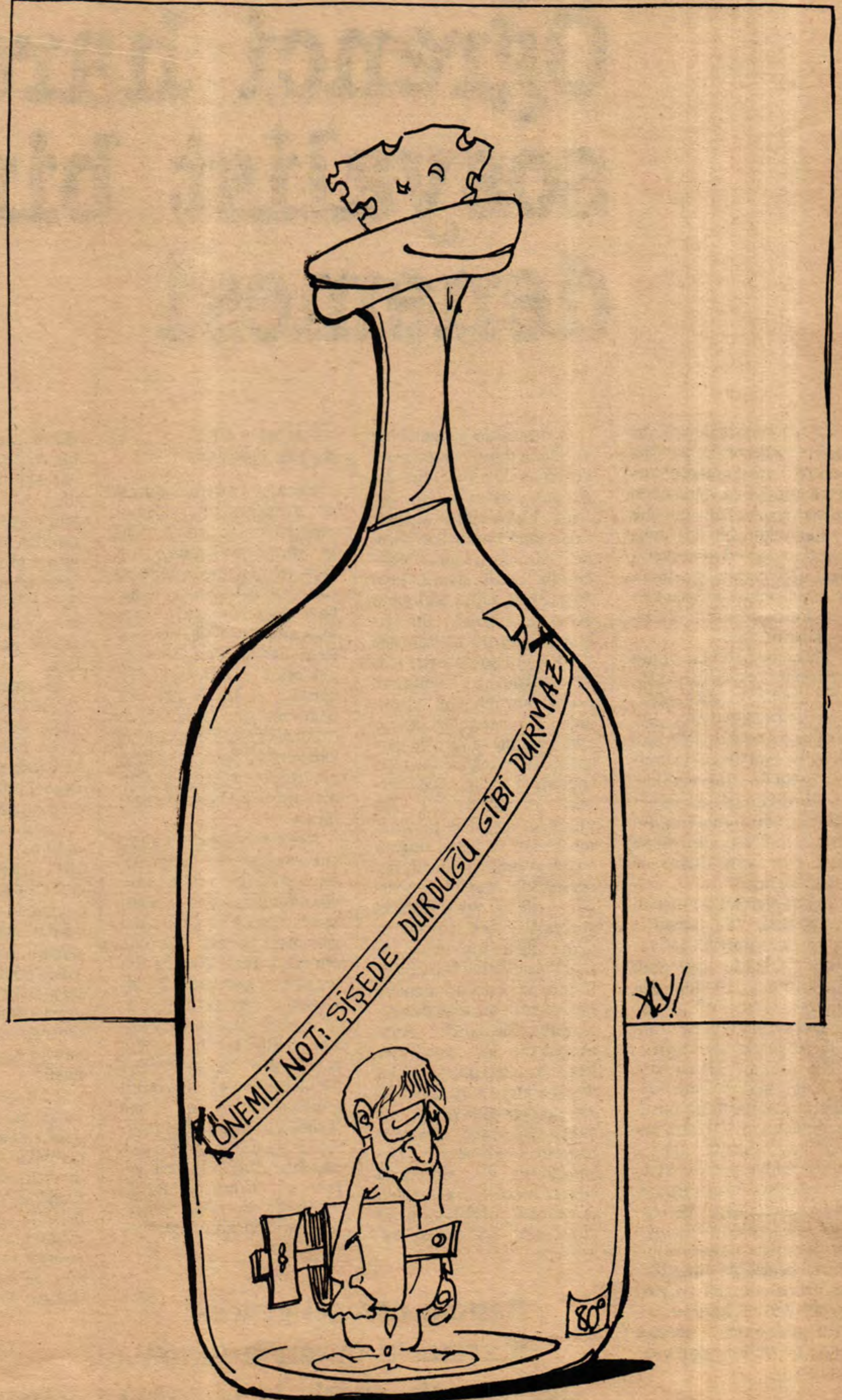
meye yönelik girişimleri sineye çekeceğimiz anlamına gelmiyordu. Ne jandarma dipçiği, ne polis copu, ne işkence tezgahları demokrasi ve özgürlük mücadelemızı engelleyemeyecektir. Gözaltında olan ve tutuklanan arkadaşlarımızla sonuna kadar dayanışma içindeyiz.

İlginç olan nokta, sivil provakatörler desteğinde üzerimize saldıran devlet güçleriyle çatışmamız imajının burjuva basın ve ondan farklı olması gereken sol bir gazete tarafından yaratılmasıdır. Tekrar ediyoruz: Gözaltı ve tutuklamalarla sonuçlanan olaylarda tek bir öğrenci polisle çatışmadı. Polis tarafından üzerimize saldırıldı, dövüldük, yerlerde sürüklendik ve işkenceye maruz bırakıldık.

Zemin: YÖK kalkmadığı sürece varolan haklarımızın kalıcı olacağına veya demokratik-özerk üniversitelerin yaratılacağına inanıyormusunuz?

— İnanmıyoruz. Ama sadece YÖK'ün kalkmasıyla demokratik-özerk üniversiteleri sağlanacağınada inanmıyoruz. Öğrenci gençlik olarak bozuk bir yapının birtakım yerlerinin değiştirilmesiyle yapının düzeltilemeyeceği gerçeğini görüyoruz. Gerici bir yasa tasarısına karşı çıktığımız zaman üzerimize polis ve jandarma geldi, bizi dövdü, gözaltına aldı, işkenceden geçirdi, sonra DGM'ye çıktık. Hemen hemen hiçbir şey yapamadığımız halde birçok arkadaşımız tutuklandı. İstanbul'da öğrencilere saldıran sivil provakatör aynı kurumlarca serbest bırakıldı. Bizim karşımızda nasıl YÖK varsa, işçilerin de başında YHK var. Bizim sesimizi duyurma hakkımız nasıl ortadan kaldırılıyorsa, işçilerinde grev hakkı öyle ortadan kaldırılıyor. Son yaşadığımız eylemler gözümüzü daha çok açtı. Baskının bir bütün olduğunu, bize saldıran polisin Ankara'da Türk-İş'li sendikacılara da saldırdığını görebiliyoruz. Artık mücadelemiz sadece YÖK'e karşı değildir, onun arkasında varolan bütünsel kurumları da sorguluyoruz. Toplumun çeşitli kesimlerinin rahatsızlığı da bizim rahatsızlığımızdır. Bundan sonraki mücadelemiz bu doğrultuda olacaktır. Toplumun ezilen, hakları alınmış çeşitli kesimlerle dayanışma içindeyiz.

ÖZGÜR H.YILMAZ

Öğrenci hareketine sosyalist bir bakış denemesi

Öğrenci gençliğin anti-demokratik dernekler yasasını geri çektiren hareketlilikleri kamuoyunda öğrencileri mücadelesinin meşruluğunu ve haklılığını bir kez daha kanıtlamıştır. Bu hareketliliğin ülke çapına yayılması ve diğer toplumsal kesimlerden destek görmesi, iktidarı ürkütmüştür.

Bunu belirttikten sonra tartışmayı sosyalistlerin soruna nasıl bakması gerektiğine getirmek istiyoru. Burada bazı düşünceler ileri sürecek ve bunları ileri sürerken Eylül öncesi eksikliklerin tekrarlanmaması gerektiği üzerinde duracağım. Bu ilişkiyi kurarken yürüyüş ve açlık grevi eylemlerine de değineceğim.

Doğal olarak ileri süreceğim görüşler "Sosyalizm"e bakışımla paralellik taşıyacaktır. Çünkü toplumun tüm kurumlarıyla dönüştürülmesi perspektifi içinde öğrenci sorununun ele alınışı bunu gerektirmektedir.

Öğrenciler ülkemizde 1960'dan beri devrimci demokratik safların bir unsuru olmuşlardır. Öğrenci hareketinde sorunlar (gerek özel sorunlar gerekse ülkedeki politik sorunlar) karşısında tavır alırken her zaman devrimcilerin koyduğu perspektifler, mücadele biçimleri belirleyici olmuştur. Bu nedenlerle '80 sonrası sosyalistler her kesimde olduğu gibi öğrenci gençlik içinde de sindirilmeye çalışılmıştır.

O dönemde yaygın olan ve bugün düşülmemesi gereken önemli bir hataya değinmek istiyorum. Bu, öğrenci hareketinin giderek "devrimci öğrenciler hareketi"yle sınırlı kalma tehlikesidir. Bugün aynı hataya düşme eğiliminin olduğunu belirtmek gerekir. Bu eğilimlere karşı tek güvencemiz "teori"nin sosyalistler için "eylem kılavuzu" olduğu ve pratik faaliyete yön vereceğidir. Artık sosyalist öğrenciler yeni bir mücadele perspektifi çizerek öğrenci sorunlarının çözümünde alternatif oluşturmalıdır. Bu noktada sosyalist çalışmanın hedefi ve temel sloganı "kitle eylemliliğinin yükseltilmesi"dir. Bunun en belirgin nedeni, sosyalistlerin gerçekleştirmek için mücadele ettikleri toplumsal düzenin hedeflerinden hareketle, bulundukları her alanı bu hedefe göre biçimlendirmek zorunda oluşlarıdır. Aynı nedenledir ki sosyalistler hangi yoldan olursa olsun iktidarı alıp sonra da kitleleri eğitmek gibi yararcı bir bakışı değil, güç ama doğru yolu tercih ederler. Eylemlilikleri de, birilerinin adına, vekaleten yürütülen çalışmalarla değil, kitlenin yükselişini örgütleyen eylemlerle olur.

YÜRÜYÜŞ VE AÇLIK GREVİ

Burada 14 Nisan öncesi ve sonrasına kısaca değinmek istiyorum. İstanbul'daki yürüyüşe kadar, yani 1984'ten bugüne kadar gerçekleşen eylemlerde temel bazı eksiklikler göze çarpmaktadır. Eylemler öğrencilerin öz-örgütlerinin (derneklerin) belirlemesinden ayrılmış ve kendi dışından belirlenmiştir. Özellikle kısa sürede gelişen olaylara cevap verme, tavır alma kaygısı öğrencileri gerçekleştirilmesi kolay eylemlere yöneltmiştir.

Açlık grevlerinde ifadesini bulan bu eylem biçimi öğrenci gençliğin mücadelesinin önünü öyiesine açmıştır ki her köşede bir grup açlık grevcisini görmek mümkün olmuştur. Burada bir parantez açmak gerekirse; bu etkileşim işçilerden türbanlılara, türbanlılardan eşcinsellere, eşcinsellerden yeşillere yayılmıştır. Sorunu olan tüm kesimlerin açmazlarını yansıtan bu "pasif" eylem biçimi amacından sapmıştır. Açlık grevleri ondan başka yapılacak herhangi bir eylem biçiminin olmadığı alanlarda (özellikle cezaevlerinde ve insanın "can"ından başka vereceği bir şeyinin kalmadığı ortamlarda) gerçekleştiğinde amacına ulaşabilir. Örnek olarak İngiliz emperyalizmini Hindistan'dan atmak için Gandhi'nin girişimini, IRA militanlarından Bobby Sands ve dört arkadaşının eylemlerini ve Metris cezaevindeki 28 günlük açlık grevini verebiliriz.

Bu parantezden sonra önce ikamecilikle başlamış olan eylemlerin giderek YÖK hedefinden kayması ve ikincil sorunlara (polis ve devletin diğer kurumlarının baskısı) yönelmesidir. Geniş öğrenci kitlesinin haberdar dahi edilemediği bu eylemlerde giderek bir daralma olmuş, bu ise çözümsüz tartışmalara ve kendini eritmeye neden olmuştur. "Bu sefer olmadı, bir dahakinde daha kitlesel olacağız" iman tazelemeleriyle girilen açlık grevlerinin artık anlamını yitirdiği öğrenciler arasında yaygın bir görüş haline gelmiştir.

Tam da böylesi bir ortamda anti-demokratik Dernekler Yasa Tasarısı gündeme geldi. Gerçi son bir yıldır böylesine bir yasa tasarısından haberdar olmakla beraber, eylemden eyleme koşmakta olan bizlerin yasa hakkında düşünmeye zaman ve mekân olarak olanağımız kalmamıştı.

Basının öğrenci gençlik üzerindeki önyargılı tutumunu değiştirmek, ancak kendi yayın organını yaratmakla mümkündür.

Öğrenciyle ilgili her yazıda suçu kendisinden başkasına atmayı iyi bilen solcuların a-politik diye tanımladığı, derneklere de bu tür sol bakışlardan rahatsız olduğu için gelmeyen geniş bir kesim sesini 14 Nisan'da duyurdu. Derneklerle ilgili çalışmaları basından veya ikinci elden ama peşini bırakmadan izleyen bu kesim herkesi olduğu gibi kimi sosyalistleri de şaşırttı. Bu arkadaşlar üç yıldır gözaltı, işkence ve keyfi uygulama karşısında mücadelesini sürdüren öğrencilerin gayretlerini bir çırpıda silip atan yasa tasarısına karşı kimi "sosyalistler"den daha çok sahip çıktılar. Bu kararlılıklarının kimi çevrelere örnek olacağı ve gerçek mücadelenin güzel laflar ve dergilerle olmayacağı gerçeğini yaşam bir kere daha kanıtlamıştır.

Gökyüzü ve Yarın dergilerinin satır aralarında geçiştiremeyecekleri bu hatanın ilk olmadığını belirtmek yerinde olacaktır. İnsanların kafalarına yedi yıldır yerleştirilmeye çalışılan "polis korkusu" bu çevrelerce en meşru ve haklı olduğumuz bir dönemde yaygınlaştırılmıştır. "Siz kitleyi kırdıracaksınız", "Siz kendinizi ne sanıyorsunuz" ve bunlara benzer söylemlerle karşı çalışma yapmışlardır. Bu da yetmiyormuş gibi aynı gün ortak karar olmadığı halde farklı tavır alıp Ankara'ya otobüslerle gitmek için yola koyulmuşlardır. Gökyüzü'nün "doğru eylem" olarak da desteklediği bu giri-

şimin gözaltıyla sonuçlanması sanıldığı gibi daha yumuşak eylemlere daha az tepki alınacağı mantığının geçerli olmadığını göstermiştir. Devletin eylemin aktif veya pasifliğinden çok gerçekleşmesine baktığı realitesinin, iyi niyetli sosyalistlerce gözden kaçırıldığı ortadadır. "İlkeli birlik" diye üzerine basarak yayın yapan bu iki düşman kardeşin birliği bozan çalışmalar içinde olması kendi içinde çelişkilidir. Bu kadarla kalsa neyse! Bunlar da yetmiyormuşcasına özeleştiri vereceklerine birer gün arayla basın toplantıları yapıp, "parsa toplama" gayretine düşmüşlerdir. Bu arkadaşları ciddi bir özeleştiri ve dürüstlüğe çağırıyoruz.

Bunlara rağmen yürüyüş izni için başvurulmamış olması ve yasa tasarısının çıkacağı daha önceden bilindiği halde yeterli kitle çalışmasının yapılmamış olması önemli eksikliklerdendir.

17 Nisan'da başlatılan "açlık grevi" eylemi yukarıda tanımlanan biçimiyle anlamından ayrı bir nitelik taşımış, şenlikli bir oturma eylemine dönüşmüştür, üç gün süren bu eylemin tatile rastlaması zamanlama açısından eksiklik taşımaktadır. Eylem kendi içerisinde bir bütünlük ve daha önceki benzerlerinden farklılık taşımıştır. Yasa tasarısının geri çekilmesi "eylemlilik zemininin kalmaması" biçiminde yorumlandığı için eylemliliği sona endiren final eylem olmuştur. Burada eyleme biçim olarak değil, öz olarak karşı olduğumu belirteyim. Oysa tam tersi olarak yasa tasarısının geri çekilmesi bizlere bir ileri adım daha atabilme imkanı sağlamıştır. Bu da tatil günlerinde kamuoyunu canlı tutmak kaygısıyla yapılacak eylemlerle değil, bu süre içerisinde düşünüp fakültelerin açık olduğu günlerde yapılacak çalışmalarla gerçekleştirilebilirdi. Bugüne kadar yapılmayan öğrencilerin bizler tarafından doğrudan bilgilendirilmesi çalışması aciliyet taşımaktadır. Ayrıca açlık greviyle hedef YÖK ve yasalardan kaymış, gözaltına alınmalara yönelmiştir. Bu daha önce düşülen hataların bir tekrarıdır. 14 Nisan'dan bu yana kitle çalışmasının (örnek: bildiri dağıtmak) yapılmaması öğrenci hareketinin yükselişinin örgütlenmesini ve öğrencileri derneklere yöneltmeyi engelleyecektir. Oturma eyleminin başarıyla sonuçlanması dernek ve öğrenci çevrelerince belli bir rahatlıkla karşılanmış, bu da eylemsizliği getirmiştir. Buradaki eylemlilikten öğrencilerin doğrudan bilgilendirilmesi ve alternatif dernekler yasa tasarısı hazırlamak için fakültelerde komiteler oluşturulması, forumlar düzenlenerek tartışılması, anlaşılmalıdır. Hedef kitleselleşme ve sorunların çözümü için sorunu olan kitlenin söz ve karar sahibi edildiği platformlarda alternatiflerin tartışılmasıdır.

Tekrar konuya dönersek, sosyalistler için *teorik* olarak konulan hedefler her koşul altında aynı zamanda gerçekleştirilmeye çalışılan *somut* hedeflerdir. Devrimci hedeflere somut durumun saptanması, uygun araçlar ve uygun unsurlarla gidilir. Pratik içinde sosyalistlerin uyumlu olarak karar-eleştiri-özeleştiri, ilişkilerini yaygınlaştırarak, sosyalizmle paralellik göstermesi, hiç değişmeyen ilkelerdendir. Bu anlamda iktidar perspektifi yitirilmeden, her toplumsal kesimin, içinde bulunduğu ortamı kendi sorunlarından hareketle değiştirecek, örgütlenmeler (dernekler, konseyler, sendikalar, vd.) yaratması kaçınılmazdı. Bu tür öz-örgütlenmelerle ancak burjuva-iktidar anlayışını aşan, düşüncesi ile yaşamı arasında paralellik kurma olanağı bulan alanlar yaratılabilir. Aksi durum, yani "sorunların iktidarı almadan çözülemeyeceği" perspektifi sosyalistlerin değil burjuva parti ve örgütlerin söylemi olabilir. Sosyalistler hiçbir zaman birtakım vaatlerde ve ne pahasına olursa olsun iktidarın kendilerine verilmesini değil, kitlelerin yönetici kurumuna yükseltilmesini hedeflemelidirler. Bizler kimsenin vereceği vekaletle işgören taşeron şirketleri değiliz. Bu anlamda da iktidarın kitlesel alımını öneriyoruz.

Bugün hissedilen fakat Eylül öncesinde de belirgin bir karakter taşıyan "toptancı bakış" ise iktidar olmadığı hiçbir yerde sosyalistçe bir şeyler yapılamayacağını söylemektedir. Böylece YÖK üniversitelerinde, bir şey yapılamayacağı, YHK sendikalarında çalışılamayacağı, bu yasalarla sosyalist parti kurulamayacağı, kadın sorununun ancak ve ancak sosyalizmde çözülebileceği gibi her şeyi kendi iktidarında gören kaba bir sol bakışı sergilemektedir.

Öğrenci sorunlarına dönersek "kapitalizmde okulun insanları öğüttüğü, kafalarını tıka basa bilgilerle doldurduğu, tamamen ezbere dayandığı söylenmektedir. Bu doğrudur. Ancak "eski okul"un kötü yanıyla bizim için yararlı olan yanı arasında bir ayırım yapmamız ve sosyalizm için gerekli olanı seçebilmemiz gereklidir. "Bu konuda en öğretici örnekse, Marx'ın yapıtının kapitalizm altında edinilen evrensel bilgilerin sağlam temeline dayandığıdır. Marx bu bilgileri eleştiri süzgecinden geçirerek yeniden biçim verdiği için Kapital'i yazmıştır. Son olarak da şunu söyleyebiliriz ki "Eğer bir sosyalist ciddi bir biçimde çalışmadan, çaba harcamadan ve eleştiri süzgecinden geçirerek incelemesi gereken gerçekleri anlamadan, öğrendiği birkaç hazır reteçeyle övünmeye kalkışacak olursa, ona sosyalist değil acınacak bir insan gözüyle bakmamız gerekir. Yüzeysellik tehlikelerin en büyüdüğüdür. Az bildiğimi bilirsem daha çok öğrenmeye çalışırım; ama bir insan her sosyalistim der, hem de hiçbir şeyi derinlemesine öğrenmeye gerek bulunmadığını söylerse o sosyalistten başka her şeydir."

Böylece ölçütü kitlelerin yükselişine değil de önderlikleri "kendinden menkul" unsurların nitelikleri olan toptancı bakış, bugünkü sorunları kavrayacak ve çözecek dialektiğe sahip değildir. Yaşam sanıldığı gibi siyah-beyaz değil, renkli ve o renklilik arasında da çeşitli tonlara sahip olan karmaşık bir yapıdır.

Öz-örgütlenmelerin önemi tekrar sahibi olma tabana bırakıldığında, toptancılığın işlemeyeceği, kitlelere canlılık veremeyeceği ve hatta onları iteceği, Eylül öncesi pratiğinde görüldüğü gibi bugün de görülebilir.

Sosyalistlerin bir diğer hedefi direnme ve hak alma eylemlerini sosyalist mücadele zemini üzerinde örgütleyebilmektir. Eylül öncesi bir eksiklik de, kitleyle arasına fark koyan "mutlak yönetici"lerin bir kısım sosyalistler olmasıydı. Bu ayrım bireylerin kişisel, kariyerist tutumlarından değil, anlayışlarından kaynaklanıyordu. Yöneticiler istediklerini konuşturup, istemediklerini konuşturmamakta serbesttiler. Bugün de tasfiye ve dernekler bazında da olsa nasıl iktidara gelebilirim hesapları yapılmaktadır. Bu bakış ise burjuva demokrasininin sınırlarını aşmayı değil daraltmayı başarmıştır.

NASIL BİR ÇALIŞMA YAPILMALI?

Sosyalistler öğrenci sorunlarına yaklaşırken her türlü akademik ve ekonomik hakkın (parasız, eğitim yemekhane, yurt, kitap, kredi, kantin) alınmasında öğrenci hareketine aktif destek sağlamalıdır. Bunları gerçekleştirirken tüm bu taleplerin gelişmiş kapitalist ülkelerde fazlasıyla verildiğinin bilincinde olmaları gerekmektedir. Ayrıca kendi ülkemiz özelinde burjuvazinin teknik işgücü ihtiyacını yetersiz üniversitelerden sağlamak istemeyeceği de açıktır. Çok da sıkılmadan taleplerden bazılarını bir süre sonra verebilir de. Oysa sosyalistler için sorun eğitim sistemi ve onun yaratmak istediği ideolojik hegemonyadır. Bugün yapılmak istenen öğretim üyesi-öğrenci ilişkisiyle ders programıyla, kılık kıyafet yönetmeliğiyle dev-

(...) bugün düşünülmesi gereken önemli bir hataya değinmek istiyorum. Bu, öğrenci hareketinin giderek "devrimci öğrenciler hareketi"yle sınırlı kalma tehlikesidir.

let ideolojisini ve onun değişmezliğini bizlerin yaşamına yerleştirilmesidir. Türk Dili ve İnkılap Tarihi derslerinin ideolojik propaganda alanları haline getirilmesi bunlara örnektir. Eğer sorun demokratik üniversite ise, burjuva taleplerini aşan istemlerimizin olması gerekmektedir. Yönetime katılma, söz ve karar sahibi olma gibi taleplerin yanında, öğrencinin kendi yeteneklerini ortaya çıkarma ve yeteneklerini geliştirme olanağını elinden alan yani "yabancılaşma" ortamı kıran talepler ileri sürülmelidir. Üniversitenin diğer bir sac ayağının bir ayağı olan öğretim üyeleri de gözardı edilmemelidir. Öğrenci-öğretim üyesi birlikteliğiyle derslerin (öncelikle sosyal bilimlerde) vize sisteminden seminer sistemine kaydırılması ve tartışma ortamlarının yaratılması sağlanabilir. Öğrencinin tek başına araştırma yapması ve onu tartışması gerçekleştirilebilir.

Sosyalist bakış bu iki alanı (acil ekonomik sorunlar ve demokratik talepler) parçalamadan bir bütün halinde ele alıp değerlendirmelidir. Bu gelişme kendi alternatif kurumlarını da yaratacaktır. Ders dışı seminerler ve kültürel faaliyetler öğrencinin üniversite içinde gerçekleştiremediği çalışmalarını dernekler veya öğrenci konseyleri kanalıyla yapmaları sağlanmalıdır. Öğrencinin üniversitede bulamadığı kendini geliştirme olanaklarını bizler öğrenci dernekleri veya onun türevleri içinde gerçekleştirebildiğimiz oranda, kitleselleşecek ve konumlarını dönüştürebilecek örütlenmeleri yaratmış olacağız.

SONUÇ

Tüm bunların ışığında bundan sonraki süreç bir adım daha atmamızı gerektirmektedir. Bunun koşulları bugün mevcuttur. Öncelikle yapılması gerekenler ise şunlardır:

— 2908 sayılı yasanın değiştirilmesine yönelik forum ve paneller düzenlenmeli ve en geniş öğrenci çevrelerinde tartışmaya açılmalıdır. İktidarın yaz tatiline getirilmesi olası dernekler yasasını, üniversiteler açıkken yasalaşması sağlanmalı, bunun için de sürekli gündemde tutulmalıdır.

— Gözaltı ve tutuklamaların demokratik mücadelenin ayrılmaz bir parçası olduğu gerçeğini sadece teorik olarak kabul etmeyip, pratik olarak da bunun böyle olacağını bilmemiz gerekmektedir. Yani eylemlilikler tutuklama ve gözaltılarına yönelik olmaktan çok, baskı grubu niteliğimiz kullanarak lehimize geniş bir kamuoyu yaratıp, meşruluğumuzu kazanarak tutuklama ve gözaltıların haksız olduğnu göstermeliyiz. Böylece öğrenci gençliğin eylemleri hiçbir zaman muhatabı olmayan çevrelere yönelmeyecek ve hedefinden şaşmayacaktır.

— Basının öğrenci gençlik üzerindeki önyargılı tutumunu değiştirmek ancak kendi yayın organını yaratmakla mümkündür. Acil olarak öğrenci gençliğin sesi olacak bir gazeteye ihtiyaç vardır. Böylece öğrenci gençliğin doğrudan bilgilendirilmesi için ilk adım atılmış olacaktır.

— Dernekleri öğrencilerin üniversitede yapmadığı her türlü çalışmayı yapabileceği alanlar haline getirmek için çalışmak gerekmektedir. Bunun içinde kısır ve öğrenciyi dışlayan tartışmalardan sıyrılınmalıdır.

YUNUS ÖZTÜRK

(...) "sorunların iktidarı almadan çözülemeyeceği" perspektifi sosyalistlerin değil, burjuva parti ve örgütlerinin söylemi olabilir.

Öğrenci Hareketi

Elveda boyun eğme Merhaba başkaldırı

Nisan ayı ortasında öğrencilerin yaklaşık bir hafta süren yoğun direniş ve protestoları, TV dahil kitle iletişim araçları kanalıyla geniş çevrelere yansıyan ve yankı bulan ilk öğrenci olayları oldu.

Yetkili ağızların ve bir kısım basının olumsuz koşullandırma girişimlerine rağmen öğrenciler, muhalefetin ve kamuoyunun gerekli desteğini almayı başardılar. Öyle ki, "Ne o, 12 Eylül öncesine mi?" türü manşetler atan bazı gazeteler sonradan kamuoyunun olumlu tepkisine ayak uydurmak zorunda kaldılar.

Artık herkes biliyordu ki yaşadıkları ortamdan rahatsız olan öğrenciler dernekleşme çabasına girmişlerdi ve bu hakları ellerinden alınmak isteniyordu. Öğrencilerin istediği, kendi alanının özgül çelişkisinden doğan taleplerinin ifade aracı olan derneğin, kazanılmış bir hak olarak korunmasıydı. Yani öğrenciler henüz bir "hak" için değil, hak arama aracı için mücadele vermekteydi.

Türkiye'nin AET'ye başvurduğu gün polisin öğrencilere saldırmasının "talihsizliği" bir yana, öğrencilerin halen dernekleşme çabasında olması bile bütünleşmeye çalıştığımız dünyadan ne kadar uzak olduğumuzu göstermeye yetti.

Peki ama iktidar, AET'ye ve muhalefetin desteğine rağmen neden "üç-beş" öğrenciyi böylesine ciddiye alıp tepki gösterme gereksinimi duydu? Neden bir yandan "öğrencilerin haklı yanları olabilir" türü açıklama yapılırken diğer yandan binlerce öğrenci coplandı, sürüklendi ve yüzlercesi "devletin güvenliği"ni tehlikeye düşürmek iddiası ile gözaltına alındı?

Biz bu sorulara, "burası Türkiye, bunlar olağandır" şeklinde "çok açıklayıcı" yanıtlar vermek istemiyoruz. Çünkü her şeyden önce, böyle bir Türkiye istemiyoruz!

Sorunun yanıtı, aslında, öğrencilerin taleplerinin içeriğinden çok biçiminde saklıydı. Öğrencilerin bu "yaramazlıklarının" tepkiyle bastırılmaya çalışılmasının temel nedeni, diğer sosyal kesimlere "kötü örnek" olmasıydı. İstemlerini toplu halde, hem de "sokakta" dile getirerek bağışlanması olanaksız bir "kabahat" işlemişlerdi. Oysa ne gerek vardı bunlara? Rektörler, öğrencilerin babası değil miydi? Rektörün yapamadığını öğrenci dernekleri mi yapacaktı?..

Diğer yandan demokrasinin kendisinden değilse bile, görüntüsünden vazgeçemeyen iktidar dernek kurma hakkını tümüyle kaldırmayı göze alamıyordu. Dolayısıyla, dernekler hem olmalı hem de işlevsizleştirilmeliydi. Öğrenci dernekleri, hayır ve Asiyeleri kurtarma cemiyetleri gibi uysal, kendi halinde, zararsız yapılara dönüştürülmeli ve aslında kimseden bir şey talep etmeyen "boş zaman doldurma aracı" olmalıydı. Ve nihayet, bu konudaki düşünceleri formülleştiren İsmail Dayı, sorunu "kökten çözecek" olan güdümlü öğrenci derneği yasa tasarısını Meclis'e sundu.

Burada biraz durup dernek olgusuna, devletin ve toplumun farklı bakış açılarına değinmemiz gerekiyor. Aslında öğrencilerle iktida-

Öğrencilerin bu "yaramazlıklarının" tepkiyle bastırılmaya çalışılmasının temel nedeni, diğer sosyal kesimlere "kötü örnek" olmasıydı.

rı karşı karşıya getiren derneğe toplum olarak hiç de yabancı değiliz. Dilimizde, "köy derneği", köy işlerinin konuşulup tartışıldığı örgütlenme anlamına gelir. "Düğün dernek kurmak", deyimi de biraraya gelmek, topluca eğlenmek ve bunu organize etmek anlamında kullanılır.

Halkımızın, derneğin önemini az çok kavradığını ve bizzat içinde yeraldığını söyleyebiliriz. Ama tüm bunları yönetici büyüklerimiz için söyleyemiyoruz. Sürekli sözünü ederek ilgisiz olmadıklarını gösteriyorlar, ancak, dernek, sendika vb. sözcükleri her ağızlarına alışlarında (elbette TÜSİAD ve Aydınlar Ocağı vb. dernekler hariç) umacıdan söz eder gibi konuşmaları da sözkonusu eğilimin niteliğini sergiliyor. Yöneticilerin çifte standardı artık bizi şaşırtmıyordu ama, "güdümlü yasa"yı demokratik katılımı sağlamak amacıyla hazırladıklarını ileri sürmeleri gerçekten komik oluyordu.

Fakat bu kez öğrenci gençlik yaş tahtaya basmadı: Yürüdü, coplandı, tutuklandı... ve sonunda totaliter öğrenci derneği yasa önerisini komisyona geri çektirtmeyi başardı.

Öğrencilerin bu ani çıkışları, çeşitli çevrelerin değerlendirmelerine konu oldu. Sözkonusu değerlendirmeler, kuşkusuz pek çok açıdan önem taşıyor. Ancak, en önemlisi, öğrencilere daha yakın olması beklenen bazı çevrelerin, olup biteni, özüne uygun bir biçimde kavrayamamış olmasıdır. Bu, bizce, özellikle vurgulanması gereken bir noktadır. Eylemler, ne yazık ki, bu çevrelerce de zihinlerdeki hazır kalıplarla ölçülüp biçildi. Protestolar birtakım "nostaljik" ve "hızlı solcu"larımızı coşturmuştu. Yeni bir '68 mi yaşıyorduk? Bir diğeri, çok bilmişlikten kaynaklanan bir eda ile "saklanacak ne var, başlar dik olmalı" diyerek hariçten gazel okumanın rahatlığını yaşıyordu. Sosyal dönüşümü "sokak kavgası"yla özdeşleştirmiş olanlara göre ise, eylemler, bir şeyler bahane edilerek artan tempoda sürdürülmeliydi.

Sağ çevreler ise, resmi frekanstan yaptıkları yayınlarda polisin sorduğu soruları yanıtlama gayretine girmişlerdi. Sağ basını meşgul eden "bu yürüyüşü hangi yasa dışı örgüt organize etti" sorusuydu. Bu arada polis, alışık olunduğu üzere "elebaşları"nı tespit etmekle meşguldü.

Oysa, gerçeklik bunlardan hiçbirisi değildi. Realiteyi en iyi, o günleri yaşayanlar biliyordu. Gerçek şuydu: Eylemleri organize eden de, gerçekleştiren de öğrencilerden başkası değildi. Kimilerinin göremediği bu gerçeği bir polis memuru telsizinden amirine şu sözlerle aktarıyordu: "Elebaşı belli değil, hepsi kolkola girmiş."

Son eylemler, öğrenci hareketi ile diğer dinamikler arasındaki ilişki sorununu da kaçınılmaz olarak bir kez daha gündeme getirdi. Sorun burada kısaca yanıtlanamayacak kadar geniş ve önemlidir. Yine de birkaç noktaya değinmek yararlı olacaktır.

Bir toplumsal kesim, amaçları doğrultusunda vereceği mücadeleyi kendi dışındaki dinamiklere bağlı olarak değil, öncelikle öz gücüne dayandırmalıdır. Öğrenciler de yürüttükleri bu haklı mücadelelerinde kendi öz güçlerine güvenmelidirler. Bugün öğrencilerin önünde duran acil sorun bu öz güçlerini geliştirecek sağlıklı örgütlenme biçimlerine yönelmeleridir. Bu arada, yaşamsal önemi olan şu noktayı da her zaman gözönünde tutulmalıdır: Öğrenci gençlik alternatif istemlerine uygun davranışlar içinde olmalıdır. Bundan kastımız, öğrenci derneklerinin özünün, sözüne uygun olması gerektiğidir. Örneğin, örgütlenmesi ve yapısıyla demokratiklik örneği oluşturmayan bir öğrenci derneği, demokratik üniversite talebinde bulunamaz, bulunsa da inandırıcı olamaz.

Öğrenci derneğinin varlık nedeni, öğrencilerin diğer sosyal kesimlerden farklı, özgül çelişkileridir. Bu özgül çelişkilein ürettiği sorunlar, çoğu kişinin sanmakta olduğu gibi salt teksir, kitap ihtiyacı araç gereçlerin sağlanması ya da, sınav zorlukları değildir. Bu eğitimin niteliğini de kapsayan bir çelişkidir ki, böyle bir perspektif eğitimin dönüştürülmesini de hedef alır.

Büyük bir oranı eğitim sistemine ve YÖK'e karşı olan üniversite gençliğinin henüz öğrenci dernekleri etrafında toplanmamış olmasının bir nedeni de bu perspektifin, öğrenci derneklerinin pratikteki tutum ve yönelişleriyle uyum içinde olmaması ve öğrencilere güven vermesidir.

RİFAT SALTOĞLU

Çilenin doğurduğu iş: Akdeniz Kafe

Yaşamboyunca herkes tokat yer. Kimi yasal, kimi siyasal, kimi sosyal, kimi parasal... Yer işte, ötesi yok. Kadıköy Sular İdaresi'nin yanından iskeley doğru inerken sağınızda kalan *Akdeniz Kafe* sabahtan akşama kadar gençlerle dolup taşıyor ama o güzel görüntü, aslında sosyal bir dramı örten kılıf. Perdeyi aralayınca gerçekle yüzyüze geliyorsunuz: Burayı, 12 Eylül öncesinin o çapraşık eylemlerine karıştıkları savıyla yargılanan iki genç adam işletiyor. Birinin adı Erol Çiftçi öbürüyse Erhan Gençer. O büyük "şenlik"in tam ortasına düşmüşler. Tokatı yemeselerdi bugün Erol kimbilir nerelerde olurdu? Erhan'sa Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde önemli bir yerdeydi herhalde. Bre kahpe felek, kimine kavun yedirisin kimine kelek! Köftecilik, pizzacılık onların neyine?

Hadi, felsefeyi bırakalım da şimdi, bir köşeye çekilip lâfa dalalım.

Erol Çiftçi Erzincan'lı. 34 yaşında, esmer, bıyıklı, evli, altı aylık bir oğlu var. Onunla söyleşiyoruz:

Soru— 12 Eylül'den önce "vukuatınız" var mı?

Yanıt— Var. TKP-ML örgütünün çalışmalarına katılma şüphesiyle İstanbul Emniyeti tarafından gözaltına alınmıştım. Üç gün kadar sorguya çekildim, serbest bıraktılar.

Soru— Daha sonra?

Yanıt— 12 Eylül gelince Ekim-Kasım arasında Selimiye'de otuzüç gün gözaltında kaldım yine koyverdiler. Ama iki gün sonra Kartal'daki evim basıldı. Yoktum, kurtuldum. Aramaya başladılar. Altı ay geçti. 18/19 Haziran 1981 gecesi Bostancı'daki evimde yakalandım. Birinci ve İkinci Şubelerde işkencenin her türlüsünü tattım.

Soru— Biraz açıklar mısınız?

Yanıt— Aklıma geliverenleri sayayım: Falaka, makata cop sokma, kulağa, ağıza, cinsel organa, dile, göze, buruna elektrik verme, kafaüstü askı, koldan askı, su atıp elektrik şokuna tutma, yumurtalık sıkma ve bu uygulamayı Sirkeci'deki Sansaryan Hanında üç ay boyunca sürdürme. Yeter mi?

Soru— Yeter. Başka?

Yanıt— Bu arada elbet bitlendik de. Yattığımız hücrede bit öldürme yarışı yaptık. Kanlı giysilerimizin üstünde bitlerin oynaşmasını izlemeye alıştık.

Soru— Daha?

Yanıt— İkinci Şube Birinci Kısım'daki sorgulamaların sonunda sağlam kaburga kemiğim kalmadı. Raporlarım var.

Soru— Devam edin.

Yanıt— Ordan Selimiye'ye yollandık. Altmış kişiydik. Hakkında TCK'nun 168/1'inci maddesiyle "örgüt yöneticisi olmak" savından 12-24 yıl arasında hapis cezası isteniyordu. Mahkeme uzun süre başlamadı. Üçbuçuk yıl gözaltında kaldım.

Selimiye'den Anadolukavağı'ndaki Kabakoz Askeri Tutukevi'ne sevkedildim. Altı ay da orada kaldım. Dayak yedik, işkence gördük. Bizleri özellikle askeri yaptırımlara zorladılar: Topluca İstiklâl Marşı söylemek, zorunlu talimlere çıkmak, yemek duası etmek gibi. Bunlara karşı direnişte bulundum. Bu kez cezaevi içinde ikinci bir cezaevi yaşamı tattım, yani üç ay tecrite atıldım. Buna karşı açlık grevi yaptık. 1 Mayıs 1982'de Metris Askeri Cezaevi'ne yollandım.

Soru— Orası nasıldı?

Yanıt— Kabakoz'a göre baskılar daha yoğundu. Koğuş basmalar, dayak atmalar, çırılçıplak soyup aramalar, kaba etlere sopayla vurmalar, kış günleri don-atlet yağmurda karda saatlerce "havalandırma"ya koymalar aklıma geliveren örnekler.

Soru— Hastalanan oldu mu?

Yanıt— Yığınla. Hastalık zaten Allah'ın emri. Ayrıca kafayı bozan, intihar eden, ölen çok arkadaş var.

Soru— Metris'te de hücre cezası var mı?

Yanıt— Var. Yönetim tarafından "Özel Tecrit Bölümleri" oluşturulmuştu. Onların gözünde "örgüt lideri" olanlar oraya atılıyordu. Ben de iki ay kadar tecritte yanttım. Bir de müzik olayı var.

Soru— Nedir o?

Yanıt— Mikrofon ve oparlör sistemiyle her koğuşa çok yüksek sesle mehter havaları çalıyorlardı. Korkunç bir işkence bu.

Soru— Şu "Özel Bölüm"den biraz söz etsek. Nasıl bir yerdi?

Yanıt— "Özel Bölüm" oniki kişilikti. Yatanlarsa otuzdört delikanlıydık. Otuzdört kişiye on tabak, on kaşık ve yedi ya-

Fotograflar ve yazı: Şahap Balçıoğlu

tak verilmişti. Ranza yoktu. Sırayla yere, betonun üstüne uzanıyorduk.

Soru— Yiyecek?

Yanıt— Otuzdört genç adama oniki kişilik yemek veriliyordu. Sigara dahil karavana dışı her şey yasaktı.

Soru— Doydunuz mu?

Yanıt— Nasıl doyarız? Oniki kişilik yemekle otuzdört genç doyamaz ki. Doyma dediniz de aklıma geldi: Mektup, defter, kalem ve kitap yasağı uygulanıyordu. Gazetelerden de (Cumhuriyet) okumak kesinlikle olanak dışıydı.

Soru— Nasıl bir tepki gösterdiniz?

Yanıt— Yapılan bütün bu eziyetler, bizi askeri yaptırımlara zorlamak içindi. Ona karşı bizler de belirli aralıklarla kitlesel olarak açlık grevleri yaptık.

Soru— Bunlar ne kadar sürdü?

Yanıt— Ondört, yirmisekiz ve otuz günlük grevlerdi. Ayrıca genelin katılmadığı, ama azınlığın giriştiği yetmişbeş günlük açlık grevi de oldu. Sonunda dört arkadaşımız öldü.

Soru— Metris'de ne kadar kaldınız?

Yanıt— İkibuçuk yıla yakın. Bir türlü mahkeme başlamıyordu. Bunun üzerine ailelerimiz yetkililere başvurdu. Üçbuçuk yıl sonra duruşmalara geçilebildi. O zaman Sağmalcılar'a sevkedilmiştik. Uzun lâfın kısası, 1985 Eylülü'nde tahliye edildim. Dâvâ hâlâ sürüyor. Arkadaşların bir bölümü çıktı, bir bölümü henüz içerde.

Soru— Bu arada eşiniz ne yaptı?

Yanıt— O mu? İşin başında o da aynı suçtan benimle birlikte girdi içeriye. İki yıl kadar yattıktan sonrka salındı. Yine hemşirelik yapıyor.

Soru— Çıkınca ne yaptınız?

Yanıt— İlk iş olarak İçerenköy'de bir ev tuttuk. Ardından ekmek kavgasına giriştim. Çok iş aradım. Kısa sürede anladım ki resmi sektör bize kapalı. Onun üzerine özel kesime başvurdum. Otuz ya da kırkbin lira aylıkla bir iki yerde çalıştım. Ama yürümedi. Nasıl yürüsün? Yalnız ev kirasına kırkbin lira veriyorduk. Onu bile dostlardan borç alarak öderdik. Yol parasını bulamadığım günler oldu. Bunun üzerine gördüğünüz şu ise soyunmaya karar verdim.

Soru— İyi ama bu da para ister. Nasıl becerdiniz?

Yanıt— Para sorununu çözmek hem güç, hem de kolay oldu. Önce arkadaşlardan biraz borç aldım. Hep birlikte çalışıp işyerimizi oturulur hale soktuk. Senetler imzalayıp masa, örtü, tabak, çatal bıçak gibi gereksinimleri hallettik. Kısacası kolları sıvayıp geçen Temmuz ayında dükkânı açarak işe atıldık. Hâlâ senet ödüyoruz. Uzun süre personel çalıştırmadık. Her işi kendimiz yaptık. Sonra yavaş yavaş eleman almaya başladık.

Sıra Erhan Gençer'de. Gençer 38 yaşında. Saçlarının çoğu gitmiş, bıyıklarına adamakıllı kır düşmüş. Sürekli gözlük takıyor. O da evli. 1973'de sınıf arkadaşı olan bir genç kızla anlaşıp yuva kurmuşlar.

Soru— Biraz da sizi dinleyelim. Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nden olduğunuzu biliyorum. Lâfa oradan başlasak mı?

Yanıt— Olur. 1968'de ODTÜ'de girdiğim (Şehir Plânlama) bölümünü 72'de bitirdim. Master için burs kazanıp ABD'nin Pensilvanya Üniversitesi'ne gittim. Orada dört yıl kaldım. Önce "Bölge Plânlama"'da master, sonra "Şehir Plânlama"da doktora yaptım. 76 Haziranı'nda döndüm. Eylül'e kadar kısa dönem askerliğe gidip terhis oldum. Tekrar ODTÜ'ye başvurdum. Çünkü aldığım bursun karşılığı olarak üç yıl hizmet zorunluğum vardı. O günlerdeki ortamda Ankara Mimarlar Odası'yla Üniversite arasında anlaşmazlık çıkmıştı. Kabul işlemim uzadıkça uzadı. Zorunlu hizmet koşulu da kendiliğinden düştü. Bu sürüncemeyse içimdeki akademik öğretim isteğini söndürdü. Bunun üzerine bir süre İller Bankası'yla serbest çalışmaya girdim. O sırada 12 Eylül geldi. Belâ yağmuru da ondan sonra başladı.

Soru— Nasıl?

Yanıt— 81 Ağustosu'nda İstanbul Emniyeti'nin İkinci Şubesi'nce eşimle birlikte gözaltına alındık. Birbuçuk ay kadar Birinci Şube'de kaldık. Birbuçuk ay da Selimiye'de yattım. Eşim Selimiye'ye gelince serbest bırakıldı. Üç aylık gözaltından sonra Sıkıyönetim Mahkemesi'nce tutuklandım.

Soru— Hakkınızdaki iddia neydi?

Yanıt— TKP-ML örgütünün kurucu ve yöneticisi olmak. 146/1'e göre idamın isteniyordu. Alemdağ Askeri Cezaevi'ne sevkedildim. 2 Aralık 1980 günü götürüldüm oraya. Tam altı gün sonra, yani 8 Aralık 1980 tarihinde korkunç bir olay yaşadık.

Soru— Nedir o?

Yanıt— Sorgulamaya alınmak yani işkence edilmek istenen bir sanık vardı aramızda. Arkadaşı vermek istemedik. Çünkü zayıftı, ölebilirdi. Bunun üzerine penceredеn koğuşa zehirli gaz ve göz yaşartıcı bombalar atıldı. Bayılmışım. Bir arkadaşımız olay yerinde öldü, biri de üç gün sonra hastanede can verdi. Sağ kalanlarınsa ciğerleri perişan oldu. Orada bir yıl dokuz ay kaldım. Hep direndik. Bunun sonucunda askeri yaptırım uygulanamadı. Bir de Cezaevi Müdürü Binbaşı Hüseyin Babacan'ın nisbeten insanca davranan bir subay olduğunu burda belirtmem gerekir. Ama sonra bir kaçma girişimimiz nedeniyle o cezaevi kapatıldı.

Soru— Biraz durun, Monte Kristo'ya geldik. Nasıl oldu bu iş?

Yanıt— Birlikte dokuz ay boyunca uzun bir tünel kazmıştık. Kararlıydık, kaçacaktık. Ama Emniyet'e alınan bir arkadaşın sopa altında konuşması her şeyi altüst etti. Olaya el kondu, bizler Metris'e sevkedildik, cezaevi kapatıldı. Beş kişi hakkında ayrı bir dâvâ açıldı, "kaçışa eksik girişim" gerekçesiyle aklandık. Ama eşim Atiye bu nedenle Metris'de iki yıl tutuklu kaldı. Ben de Birinci Şube'de onbeş gün tantanalı bir sorgulamadan geçtim. Bu arada ana dâvâdan mahkemenin başlaması hep bekleniyordu. Orada da yaptırımları engellemek için bu kez açlık grevine giriştik. Grevin ondokuzuncu günü Sağmalcılar'a postalandım. 85 Aralık'ına kadar da orada yattım. Yine Metris'e döndüm. 27 Mayıs 1986'da serbest bırakıldım.

Soru— İyi günde çıkmışsınız. Toplam ne kadar yattınız?

Yanıt— Dört yıl dokuz ay.

Soru— Ya dâvâ?

Yanıt— Dâvâmız 84 Aralık'ında başladı. Hâlâ sürüyor. Ama bu arada kafama iki tokat daha yedim.

Soru— Nasıl?

Yanıt— Sağmalcılar'da yatarken, biri "mahkemenin anti-demokratik tutumlarını protesto etmek için slogan atmak"tan sekiz ay, öbürü de "Sıkıyönetim Mahkemesine gönderdiğimiz bir dilekçenin içeriği" nedeniyle onbir yıl sekiz ay olmak üzere toplam oniki yıl dört ay hapis cezası yedim. O dosyalar şimdi Askeri Yargıtay'da. Sonucu bekliyorum.

Soru— O dönemde sivil ve askeri cezaevlerindeki siyasi tutuklulara uygulanan acımasız işlemlerin asıl amacı sizce neydi?

Yanıt— Her şeyden önce baskı ve şiddet yoluyla kişiyi inançlarını redde zorlamak ve ona boyun eğdirerek bir anlamda robotlaştırmaktı. Ama bu yöntem yeni değil, Hitler'den kalmadır.

Soru— Çıkınca ne yaptınız?

Yanıt— (Acı acı gülümseyerek) Beş yıla yakın içerdeydim. Sanki dünyam değişmişti. Metris'ten dolmuşa binip Kadıköy'e geldim. Eve telefon edip haber vermek için postaneye girdim ve bankodaki kızdan bir jeton istedim. Bana: "Büyük mü, küçük mü?" diye sordu. Şaşırdım. Helâya mı gidecektim yani? Dalga geçmek istedim: "Orta olsun" dedim. Bir jeton verdi. Baktım, kutunun deliğinden girmiyor. Götürüp kıza gösterdim ve sonunda anlaştık. Meğer ben içerdeyken şehiriçi, şehirlerarası ve uluslararası konuşmalar için üç boy jeton yapılmış, kız da bana onu sorup duruyormuş. Değişimin elle tutulur ilk örneğini hemen oracıkta yaşadım. Sonra ekmek kavgasına atıldım.

Soru— Kendi ihtisasınız olan konuda iş aradınız mı?

Yanıt— Elbette. Ama 12 Eylül döneminin açtığı ve hâlâ kanayan bir yara bu noktada ortaya çıkıyor. Resmi sektör bizlere kapalı. Üniversite kapıları da kapalı. Geriye özel kesim kalıyor. Şehir Plânlama alanı orada çok kısıtlı. Bir ara ne yapacağımı bilemedim. Sonra kendi kendime "öğrenimini gördüğüm konunun dışında kalacaksam eğer, bana ekmek veren her işe varım" dedim ve böylece Erol'la ortak olduk.

Soru— Önceden tanışıyor muydunuz?

Yanıt— Hayır, Sağmalcılar'da tanıdık birbirinizi. O benden önce çıktı. Tahliye olduğumdaysa Erol bu işi kurma aşamasına gelmişti. Anlaşıp borç, harça giriştik. Dâvâlarımız hâlâ sürüyor. Gelecek ne gösterir? Bilinmez.

Soru— Eşiniz de çalışıyor mu?

Yanıt— Evet, bir şirkette görevli.

Soru— Emniyet size rahat veriyor mu?

Yanıt— Görünür biçimde rahatsızlığımız yok. Ama sürekli olarak gözlendiğimizi biliyoruz. Bunu da olağan karşılıyoruz.

BREJNEV BAKÜ'DE

Brejnev 1982 Eylülü'nde Azerbaycan'ın başkenti Bakü'ye gider. Sağlık durumunun düzeldiğini göstermek için dört dörtlük bir program hazırlanmıştır. Zengin programda halka hitabının televizyondan canlı yayını da vardır.

Brejnev'in yanlış metin okumakta olduğu ancak yedinci dakikada farkedilir. Kendisi tarafından değil, metni ona veren yardımcısı Aleksandrov-Agentov tarafından. Agentov hemen gider, metni özür dilemeden alır ve "Buradan!" diyerek doğrusu verir.

Brejnev şaşırır, sonra dinleyenlere, "Benim kabahatim değil. Şimdi yeniden başlamak zorundayım!" der.

Canlı yayın kesilir, doğru metin bir spikerce okunur.

(Zhores A.Medvedev'in *Andropov* adlı kitabından, 1982)

"KÜLTÜR DEVRİMİ" VE SONRASI

...uzun saçlı kızların saçları kesildi; batı tipi pantolon giyen gençlerin pantolonları yırtıldı; berberlere talimat verildi; lokantaların menülerini sadeleştirmeleri istendi; makyaj malzemesi satılması engellendi; çayevleri ile kahvehaneler kapatıldı; bağımsız özel tiyatrolar kapatıldı; düğün, cenaze törenleri elele yürüme ve uçurtma uçurma yasaklandı; Millî Sanat Galerisi kapatıldı. Kızıl Muhafızlar devlet dairelerine de saldırdı. Kütüphanelerin çoğu kapatıldı, yollarda kitaplar, satranç takımları, caz plakları yakıldı. Mao'nun karısı Çiang Çing kültür işlerinin başında olarak çeşitli konuşmalar yaptı ve caz, rock müzik, striptiz, Empresyonizm, Sembolizm, soyut resim, Fovizm, Modernizm...'e savaş açılmasını talep etti. Ressamlar eserlerine isimlerini koymaya cesaret edemez oldu; "Başkan Mao'ya On Bin Yıl" yazıyorlardı artık.

Çiang Çing, Merkez Filarmoni Orkestrasının provasına elinde çekiçle gitti. Orkestra şefi Li Te'lun'la karşı karşıya geldiler. Çiang Çing "Yabancı etkilerden kurtulmaları için sanatçılara çekiçle vurmak lâzım," dediğinde bu cümleyi sözlük anlamında alan taraftarları Batı eğitimi görmüş bir piyanistin ellerini ezdi. Çiang Çing çatışmaların sadece söz düzeyinde olmasını istedi. Makineli tüfek "sadece mutlaka gerekli olduğunda" kullanılacaktı.

On yıl sonra Deng Hisao-Ping, bir araştırma enstitüsündeki 800 teknisyenden sadece dördünün Kültür devrimi sırasında kütüphaneden yararlanmaya cesaret edebildiğini açıkladı.

1967 yazı. Mao, Merkez Komite'ye: "Olaylar öyle hızlı gelişti ki! Hakkımda şikâyetleriniz varsa sizi kabahatli bulamam."

1968 yazı. Mao, Kızıl Muhafızların önderlerine:

"Bugüne kadar hiç teybe almadım konuşmalarımı, ama bugün alıyorum; yoksa dediklerimi işinize geldiği gibi yorumlarsınız. Başımı şöyle bir salladım diye bir sürü insan tutuklandı."

Polis Bakanı: "Fazla tutuklamalardan ötürü kabahatli olan benim."

Mao: "Benim kabahatlerimi örtmeye üstlenmeye kalkma!"

Çen Boda (sol-kanat teorisyen): "Başkan Mao'nun öğretisine uy!"

Mao: "Sen de öğretilerden bahsedip durma!

Öte yandan, öğrenciler varsın on yıl daha mücadele etsin. Dünya yine döner. Gökyüzü çökmez a!"

1970'lerde, Kinghua Üniversitesinin Kültür devrimi'nin hışımına uğrayıp sonra görevine iade edilen başkanı Mao'yu ziyaret eder. Mao, üç dakikadan fazla konuşmamasını söyleyince şu cevabı alır: "Otuz saniye yeter: Üniversite öğrencileri lise kitapları okuyor, liseler ise ilkokul seviyesinde."

Mao 1973'te karısı Çiang Çing'den ayrı yaşamaya başlar. 21 Mart 1974'teki mektubu: "Birbirimizi görmemek daha iyi olur. Yıllardır sana dediklerimi yapmadın. Görüşsek ne olacak. Ne Marx'la Lenin'in kitaplarını okudun, ne de benim kitaplarımı. Okumayı reddediyorsun."

1975. Mao'nun son sloganı: Üç "Daha Çok," Bir "Daha Az":

Çok daha çok dinlenmeli, Deng daha çok çalışmalı, Wang daha çok okumalı ve Çiang Çing daha az konuşmalı."

1945 Parti Tüzüğünden: "Mao Zedung Düşüncesi Parti'nin her türlü faaliyetinde kılavuzdur. (...) Mao Çin tarihinin sadece en büyük ihtilalcisi ve devlet adamı değil, aynı zamanda en büyük teorisyeni ve bilimadamıdır."

Deng taraftarları yönetime ağırlık koyduktan sonra *Halkın Günlüğü* yayınlamış olduğu "bütün yalanlarla çarpıtmalar için" bütün okurlarından özür diler.

Deng Hisao Ping, "Proleter Sanatı" hakkında: "Sahnede oradan oraya koşan bir kalabalıktan başka bir şey yok. Sanatın s'si yok. Ecnebiler nezaketen alkışlıyor."

Deng, Viyana Filarmoni Orkestrasını dinledikten sonra: "İşte ben buna ruhun gıdası derim."

Kültür Devrimi sırasında Çin'de bulunan ve hâlâ orada yaşayan Amerikalı bir komünist, Annie Dillard'a şöyle der: "Faşizmdi."

Yazının tamamını: Paul Johnson, ***A History of the Modern World* from 1917 to 1980s, London 1983 adlı kitabından derledim. Son alıntı ise Annie Dilard, *Encaunters With Chinese Writers*, Wesleyan Uni Press, 1984 adlı kitaptandı: Tarık Günersel.**

HAZİRAN AYINDA NELER OLDU?

1 Haziran	DÜNYA ÇOCUKLAR GÜNÜ
2 Haziran 1971	Orhan Kemal'in ölümü
3 Haziran 1963	Nazım Hikmet'in ölümü
10 haziran 1909	Zonguldak, Gelik bölgesi işçileri grevi
13 Haziran 1951	Türk Barışsever Cemiyeti kapatıldı
13 Haziran 1969	Alpagut Linyit İşletmesi işçilerinin direnişi
15/16 Haziran 1970	Kısıtlanmak istenen bazı sendikal haklar için işçilerin başlattıkları iş bırakma / yürüyüş / ve gösteriler sırasında iktidar güçleri ile işçiler arasında çatışmalar çıktı.

19 Haziran 1946	Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi kuruldu.
22 Haziran 1941	Hitler, SSCB'ye saldırdı.
23 Haziran 1848	Paris işçilerinin ayaklanması
23 Haziran 1936	TCK'na 141. ve 142. maddeler eklendi
26 Haziran 1945	Birleşmiş Milletler kuruldu
30 Haziran 1976	Tofaş işçisi Muammer Çetinbaş faşistlerce öldürüldü.

red

TÜRKÜLERİ

Düzenleme: **T**uğrul **K**arataş

Müzik **Y**önetim: **N**adi **S**altuk

Yapım: **A**ziz Güner

Prodüktör: **H**asan **H**üseyin **D**emirel

ARİF KEMAL

ÇIKTI...

A	B
VURURLAR BİZİ	GECE GELEN KONUK
ASMA ALTI	BU AŞK BURADA BİTER
ÖLÜM DEDİĞİN	MEŞE SELİ
DİZELER	BİZ SEVDALIYIZ
UMUTSUZLUK YASAK	NAZLI ÇİĞDEM
ÖFKEM	KANAYAN

Bütün plak ve kasetçilerde

İ.M.Ç. 6. Blok No. 6412
Unkapanı-İST. İst. 527 55 93